

Le Dónbeenĩ bín-tente vūahũ na ó O Luki túara

Vūahũ túaró jũhũ

O Luki hĩa wee bè là a Poole va hã kúio. O yínǎn zúifù. O lé o *Κερεσι ñii. O fù lé o dǎkòtúarǎn. Lé orén túara ho vūahũ mu, á mún túara ba Tonkarowà bè-wénia vūahũ.

Bĩo ñǎn ó o Luki túararǎa mí bín-tente:

1. O Luki wi à ba kèrètíewa búenbúen zúñ le bĩa dó mí sĩa o *Krista yi á bĩo bõ bĩo na wó mǎn kénkén wán. O o wi ò o hení ba sĩa à ba wíoka fǎrá tĩn.
2. O mún wi ó o zéení le ba kèrètíewa yínǎn nùpua na wi à ba fá mí jii ðĩnì lè ba *zúifùwa.
3. Nún-sĩ ó o Tiofile hĩa lé o Poole jì-tà ho Oroomu yi. Ó o Luki túara ho vūahũ mu ñǎn wo yi, à séení a tonló yi.

O henía mu bè-kora séndíaró lè ho floró bĩo. O zéení a *Isirayele ñipomu làndáwá yara.

Yĩa lé ba nùpua búenbúen kǎnĩlo ó o zéení bĩo mi vūahũ mu yi.

1-2 Tiofile, * bĩo wó khĩina wa cǎn lè mí dà-kéní kéní búenbúen le Dónbeenĩ ðǎnì yi à lá mu jũhũ búenii á ba búii mǎn á lé mu seéràsa, bán lé bĩa wó le Dónbeenĩ bín-buerowà na zéení mu làa wen. Ba cǎrèè wi à ba kúeeka mu mín wán à túa hã vǎnna yi.

---

* **1:1-2** Tiofile: Le yèni mu kúarǎ lé bĩo kà: «Yĩa le Dónbeenĩ wa». Yĩa ó o Luki von lè le yèni mu á bĩo yí tà yí zũ sese.

³ A bïo á ìnén mún wi á ì túa mu lè 6a bïo síi, á ì tùakaa mu cincíra bïa mən mu lè mí nì-kéní kéní cón á zūrnanáa mu ya-tente. A bïo mu sãmaanáa lé bïn á ì wi à ì túaráa mu à na ùnén Tiofile cùkúso yi,

⁴ bïn lé bïo o na á fo ò zūr kénkén ká bïo á 6a fù káránna làa fo búenbúen lé ho túiá poni.

O Zān Batiisi teró bïo zéenló

⁵ Ho Zudee kōhū béε *Heroode pāahū, á le Dónbeenī yankaro búí fù wi bïn á yèni 6a le Zakari. O lé o Abia kuure nùpue búí. Bàn háa yèni 6a le Elizabēeti. Wón fù lé le *Dónbeenī yankarowà jùhúso *Aaron nōnkāni hīnló búí.

⁶ Ba mí nùwā jūn fù lée nùpua na téréna le Dónbeenī yahó, ó o Núhúso lándáwá là a bè-zéenínia lè mí dà-kéní kéní búenbúen á 6a wee bè yi lè mí jì-kāa.

⁷ Ba lá ñn yí yú za lé bïo ó o Elizabēeti híana yí máa te, à 6a mí nùwā jūn mún kīnkaa.

⁸ Wizonle búí, ó o Zakari zon le *Dónbeenī zī-beenī yi lé bïo á 6a kuure nùpua lé bán ho yankaró pāahū yèrémáa bueé dñ,

⁹ á bïo 6a le mí ì cà yīa zoó cīi mu bïo na sãmu sí le *sòobá-lùè† yi làa bïo mu bòráa le Dónbeenī yankarowà lándá yi á 6a wó le jún-sīni bïo, ó orén lé yīa ó o Núhúso léra.

¹⁰ Hón pāahū so yi, ká 6a zāamáa lée ñn ho khūhū á wee wé ho fíoró.

† **1:9** Le sòobá-lùè: Lé le Dónbeenī zī-beenī lahó búí na á nùpue woon yí dà máa zo yi ká mu yínorí le Dónbeenī yankarowà mí dòn.

11 Yio ɓueé tĩ ò o Nùhúso wáayi tonkaro líí ðĩn o yahó mu ɓio na sãmu sí cĩnĩi ðèe nĩsání ɓàn nĩn-tĩnĩ.

12 Pãahũ na ó o Zakari mɔn wo, ó o zãna làa sòobéé á wee zà wàwàwà.

13 Ká a tonkaro màhã bíá làa wo: «Zakari, yí zón ðèe, le Dónbeenĩ ná ũ floró. Mĩn hãa Elizabeti á à sí le sãní á à te o za báa; ká a khíi ton à ũ cé o yèni le Zãn.

14 O ɓio khíi wé hã zãmakaa lè le sí-wεε ũ cón, á nùpua cèrèε mún khíi zãmaka a teró ɓio yi.

15 Lé ɓio ó o khíi wé nĩ-beenĩ o Nùhúso yèn-dání yi. Bè-ɲunii na dà a ví hã yĩo ó o máa bè mí ɲii yi hùúu, á le Dónbeenĩ Hácírí á à fèn ñ kεĩ wo yi ká a yàá ðĩn yí ton.

16 Orén lé yĩa khíi ɓíní ì fé o *Isirayεele nĩpomu cèrèε á ɓa à yèrémá à ɓuen ɓa Nùhúso Dónbeenĩ cón.

17 Orén mí bεere lé yĩa khíi fèn ñ wíoka a Nùhúso wãhũ lè le Hácírí lè ho ðànló na le Dónbeenĩ yánkaa nɔn mí ɲi-cúa fεero *Elii yi. Ũ za mu lé yĩa khíi véení hã ɓióní na wi ɓa maáwà lè mí zàwa pãahũ, á mún ñ yèrémá ɓia pã le Dónbeenĩ ɓióní sía á ɓa à wé lè ɓa nùpua na téréna lè ɓa bè-zũnlowà ɓio síi. Lé ká síi o ò wíokaráa ɓa nùpua á à paráa o Nùhúso ɓuenló.»

18 O o Zakari bíá nɔn le Dónbeenĩ tonkaro mu yi: «Bìo ò wé á ì tàráa mu yi lé mu yén? Bìo á ì màhã kĩna, á wàn hãa mún yĩo tɔn yú.»

19 A le Dónbeenĩ tonkaro bíá: «Ìnén na ðĩn ũ yahó ká lé o Kabiriyεele. I wi le Dónbeenĩ nĩsání á wee sá na le yi. Lerén lé ðĩo tonkaa mi le ì ɓuee bío le ɓín-tente na ká na foñ.

20 Awa! A bïo fo yí tà ì bíoní yi, lé bűn nòn á ũ jii á à lí á máa bíní máa bío fúaa ũ za báa mu te nònzoñ. Loí mu sese, bïo á ì bía làa fo búenbúen á à wé ho pãahũ na le Dónbeení le mu ko yi.»

21 Hón pãahũ so yi ká 6a zãamáa pá lée ãin ho khũuhũ á pan o Zakari. Ho pòn-tóní na ó o zoó wó le sòobá-lùe yi á lùnkaa 6a yilera.

22 Pãahũ na ó o wà 6ueé lé yi, à bűn ò o jii lù, ó o wee bío lè 6a nùpua lè mí níní. A 6a ðeenía zũna mu le o bïo mu yínón kãamáa, Dónbeení zéenia bïo búí làa wó le sòobá-lùe mu yi.

23 Nònzoñ na ó o Zakari mu tonló wó yi, ó o wà van mí zii.

24 Lé bűn món á 6àn háa Elizabεeti sùráa mí sání. Bïo ó o zũna mí sání mu bïo, ó o wó há piina bïo hònú búenbúen ká a yí máa tà lé khũuhũ. Hón pãahũ so yi ó o wee bío mí yi:

25 «Pátí! Bïo ká yáá ãin yí bon. O za máa teró bïo na fù wee wé bío na mũ fεεε á wáa wó ho zuia. O Núhũso na pánká wi á zũna ì makári á hóonia ì jũhũ.»‡

O Yeesu teró bïo zéeniló

26 Piina bïo hèzin bűn món, á le Dónbeení bía nòn mí tonkaro Kabiriyεele yi le o ãin lén va ho Kalilee kũhũ lóhó búí na 6a le Nazareεete yi, o hĩnzo-sínii búí cón.

27 O hĩnzoró mu fũaamu\$ á bò nòn o bée *Davide nònkáni nùpue búí na yèni 6a le Zozεefu yi. O hĩnzo-sínii mu yèni 6a le Mari.

‡ 1:25 Ba zúifùwa cón ó o háa na ton hĩnòn yòó kina ò o yí fò za hùúu á bïo fù lée nĩyio na 6úaa dàkhĩna. § 1:27 Mi loí Matiye vũahũ 1.18

28 Bïo ó o Kabiriyεεle vaá zon o zïi yi ó o tɛɛnía a yi: «Mari, foó. O Nùhúso Dónbeenĩ wó mí sãamu làa fo: Orén mí bεεre mún wi làa fo. Wãa zãmaka.»

29 O o Mari kará coon á yilera yáara. O wee le mí yi, le dén tɛɛní so ñúhũ lé mu yén.

30 A le Dónbeenĩ tonkaro bía: «Mari, yí zǎn dèε woon, le Dónbeenĩ sãamu á dǎn fo.

31 Loń! Bïo fo kará wán á fo ò sǐ le sǎní á a te o za báa, ká ũ le fo ò cé o yèni à ũ bío le Yeesu.

32 O khíi wé ñupue na ñúhũ wi á ɓa wé è ve o lè le Dónbeenĩ na wi mu bïo ɓúenɓúen ñúhũ wán Za. A le Dónbeenĩ mún khíi bàrá a ɓàn ɓúaa Daviide bá-zàmú kanmúiní wán.

33 O khíi lá lé bɛɛní o *Zakoobu ñipomu zïi, á bá-zàmú máa ve máa mi.»

34 O o Mari bía ñon wo yi: «Mu dà a wé kaka? Bïo á ĩ màhǎ yí zũ báa.»

35 A ho wáayi tonkaro zéenia mu ya-tente làa wo: «Le Dónbeenĩ Hácírí á à lii ũ wán, á le Dónbeenĩ na wi mu bïo ɓúenɓúen ñúhũ wán dànló á à ɓún foñ lè ho tàró bïo síi. Lé bǔn ñon ó o za na á ũ khíi te á ɓa wé è ve le yi poni ɓànso, làa Dónbeenĩ Za.

36 Loń! O Elizabεeti na làa fo te mín pá sù le sǎní lè mí hǎ-kĩnmu; wón na ɓa fù le o híana yí máa te, nín-yia sǎní piina yú hǎ bïo hèzĩn.

37 Lé bïo á bïo na le Dónbeenĩ á à wé è sa bǔn bïo so mía hùúu.»

38 Hón pǎahũ so yi ó o Mari bía ñon ho wáayi tonkaro yi: «Ĩ wi o Nùhúso níi yi ho zuia, ĩ wi o níi yi ho yĩró. Le mu wé miĩ làa bïo fo bíaráa mu.» A ho wáayi tonkaro zoó ló lée wà ò o día a Mari.

O Mari ɓúεkíró là a Elizabεeti bïo

39 Wizoóní bïo yɛn bɛn mɔ́n, ó o Mari hínɔn bánbáa nɔn ho lóhó búí na wi ho *Zudaa kǎhú búaa yi.

40 Bïo ó o vaá dǎn ó o téréna vaá zon o Zakari zii, á zoó tɛɛnía a Elizabɛeti yi.

41 Bïo ó o Elizabɛeti ná a Mari tɛɛníi sǎ, ó o za dɛɛnía zoó kùrúnna a yi, á le Dónbeení Hácírí wǎa sú a Elizabɛeti mu,

42 ó o zoó bía pǎnpǎn: «Ba hǎawa búenbúen tǎahú ùnén lé yǎ le Dónbeení dúbuaa wi wán, ó o za na sǎní wi ù wán á le mún dúbuaa yi.

43 Inén léé wée á ï Núhúso bǎn nu ló buararǎa ï cǎn!

44 Loń! Pǎahú na á ï ná ù tɛɛníi sǎ, á ï za sǎi wan wan á kùrúnna ï yi.

45 Yǎ tà le bïo ó o Núhúso bía nɔn mí yi á à wé máa kǎhí bɛntɛn bïo se.»

Le Dónbeení khòoníló leni na ó o Mari sía

46 Ó o Mari wǎa bía:
Inén wee dé o Núhúso yèni wán,

47 á ï sǎi mún wan le Dónbeení
na lé ï kǎnító bïo yi.

48 Lé bïo le lora mí ton-sǎ hǎa
na bïo núhú mía.

Bïo kǎ wán á ba núpua búenbúen
na wee te lè mí pǎnna
á à bío lé ï bïo se.

49 Lé bïo le Dónbeení na dà mu bïo búenbúen
á wó mu bè-beera nɔn mií.

Le yèni po há yènnǎa búenbúen.

50 Le sǎamu á bènbéra fò ba núpua
na wa le á wee kǎnbi
hǎ pǎnna búenbúen yi.

- 51 Le wee wé zéení mí pànká
 ɓiã wee ɓàaaní míten wán
 á na ɓa vɪnvɪná.
- 52 Le wee wé liíní ɓa bá-zàwa mí kanmúíní wán
 à hóoní ɓa yídàwa júná.
- 53 ɓiã le hɪni wee ɓúe
 á le wee wé siíní níní
 lè mu bè-tentewà cɛ̀ɛ̀ɛ̀,
 à na ho nàfòró ɓànsowà
 á ɓa lén lè mí nín-káamáa.
- 54 Le séeníá mí ton-sá *Isirayɛɛle,
 à zéenínáa le le yi yí nɔnsãa mu sãamu
 55 na le wee wé là a *Abarahaamu lè mí món
 yi fúuu,
 làa ɓiõ le hɪã dórãa mí jii nɔn wàn maáwà yi.
- 56 O o Mari wãa kará là a Elizabɛɛti á yú hã pɪina
 tɪn sii, ɓɪn món ó o ɓɪnía wà ɓon.

O Zãn Batiisi teró

- 57 ɓiõ ó o Elizabɛɛti teró dɔn, ó o ton mí za báa.
- 58 A ɓiã làa wó kará ɓó mín yi lè ɓàn temínlowà
 jã le o Núhũso wó mí sãamu làa wo, á ɓa páanía
 wee zãmaka làa wo.
- 59 O kúnkúza mu teró wizooní ɓiõ hètɪn zoñ á ɓa
 ɓuan wo ɓueé *kúio, * à ɓa le mí ì cé ɓàn maá Zakari
 yèni á à na a yi.
- 60 A ɓàn nu Elizabɛɛti pã ò o bía: «Bùeé. O yèni
 ɓa le Zãn.»
- 61 A ɓa bía nɔn wo yi; «Lée webio? Le yèni mu ɓa
 yèn-ɓua mía mɪn zɪi.»

* **1:59** Mu lé o nùpue bámu dɛɛ ɓàn jii sãahũ wèndíaró. ɓa zúifùwa cón á mu fù léee ɓiõ na ɓa wee wé à zéenínáa mu temínmu na yánkaa wi le Dónbeenì là a Abarahaamu lè mí món nùpua pãahũ. Hàrí ho zuia á ɓa món nùpua pá wee wé mu. Mi lorí Levii nùwã vũahũ (Lévitique) 12.3

⁶² A 6a wãa wee tũa 6àn maá yi lè mí níní le lé le yèni yén ó o le mí ì cé á à na mí za yi.

⁶³ O o Zakari le 6a lá le dèe na wee tũa wán na mí yi, á 6iõ kà lé 6iõ ó o túara: «O yèni 6a le Zàn.» A mu wó 6a coon.

⁶⁴ Lé 6ún wán ó o Zakari ɲii dèenía feera wee 6iõ, á wee 6ùaaní le Dónbeenĩ.

⁶⁵ A 6iã sùarákaa 6ín 6úen6úen zãna, á ho *Zudee kôhũ 6úaa lùã 6úen6úen yi á 6a wee 6iõ 6iõ wó.

⁶⁶ A 6iã wee ɲí mu 6úen6úen wee 6ua mu mí sĩa yi. Ba wee tũa mítèn yi: «O kúnkúza mu 6iõ khií wé kaka coon?» O Nùhũso pànká 6èntĩn wi làa wo.

Le Dónbeenĩ khòoníló leni na ó o Zakari sĩa

⁶⁷ O o kúnkúza mu 6àn maá Zakari á le Dónbeenĩ Hácírí sú á le le o 6iõ hã 6ióní na kà:

⁶⁸ «Mí wé sío 6ùaaní a Isirayɛle ɲipomu 6àn Dónbeenĩ na lé o Nùhũso.

Lé 6iõ le 6uara kánía mí ɲipomu á mu wi mítèn.

⁶⁹ Le nɔn ò kánílo na pànká wi wɛn na ló le ton-sá *Daviide zĩ-ɲúhũ yi.

⁷⁰ Le yánkaa 6iã 6iõ kà hàánĩ mí ɲi-cúa fɛerowà ɲiní yi:

⁷¹ I khií kání mia mi zúkúsa làa 6iã ɲina mia 6úen6úen níní yi.

⁷²⁻⁷³ Bún sãamu so lé 6iõ le hĩa wó, le hĩa wó mu á nɔn wàn 6ùaawa yi.

Le yi pá yí nɔnsãã 6iõ lerén làa ba ɲiní tò wán le mí ì 6ua làa mín yi.

Le yáania báa lè wàn 6ùaa *Abarahaamu

⁷⁴⁻⁷⁵ le mí ì fé wɛn wà zúkúsa níní yi,

A wa à dàń ò dĩn wé è sá a na le yi wa mukãñi wizooní 6úen6úen yi.

Mu húaaràmu lè mu tentemu yi
le yahó ká záníi mía wɛn.

76 Ʋnén háyónza mu, 6a khii ve
làa yĩa dà mu bïo búenbúen wán ɲi-cúa fεero.

Fo khii dí o Ʋhũso yahó loo
á à wíoka a wǎhũ á à na a yi.

77 O o Ʋipomu à zǔn ho fenló
bïo 6a bè-kora séndíaró bïo yi.

78 Wàn Dónbeenĩ sii se, á hii wi
le léé waminĩ 6ànso.
Le wó á mu khoomu ló ho wáayi
lè le wii na líi hà bïo síi.

79 Le khoomu mu ù lé á à kúia
bĩa kará le tíbírí yi wán
làa bĩa na wi mu húmú yuumu yi,
á à dí wa yahó ho héerà wǎhũ wán.»

80 O o háyónza mu wáa wee dǎ á hácirí wee dé
wán ká le wà. O o ò keení hã mana tá henĩ yi fúaa
nònzoñ na ó o khii ðin o Isirayεele Ʋipomu yahó á
6a a mi.

2

O kǎnilo teró bïo (Matiye 1.18-25)

1 O Zǎn mu teró pǎahũ lé bǔn á ho *Oroomu béε
Okusite á nɔn lè ɲii, le hã kǎna na bïo sǎ mí yi à 6a
túa nùpua búenbúen yènnáa à mí zǔn ɲii.

2 Hón nín-yání mǐló so wó ká a Kiriniyuusi lé yĩa
ó o bàrá ho Siirii kǎhũ ɲhũ wán.

3 Lé bǔn nɔn ká nùpue na nɔnkǎni can lóhó na
yi ò o lén va bǐn à vaa túa mí yèni.

4 O o Zozeεfu mún hǐnɔn ló ho Kalilee lóhó na 6a
le Nazarεete yi á wà van ho Zudee kǎhũ lóhó yi, hĩa

yèni 6a le Beteleheemu. Lé bín ó o bée *Daviide ton yi. O Zozeefu mu lé o Daviide m̀nmaní búi.

⁵ O o Zozeefu mu lè mín fūaalè Mari h̄n̄n̄n pánía b̀o mín á wà vaá túa mí yènnáa b̄n̄. Hón p̄ah̄h̄ so yi ká 6àn fūaalè mu s̄aní d̄n̄.

⁶ B̄io 6a vaá wi ho Beteleheemu yi, ó o Mari teró p̄ah̄h̄ d̄n̄,

⁷ ó o ton mí h̄nb̄ii za á 6a bá a lè ho p̄ns̄oró á dó ho boohó yi, lé b̄io 6a yí yú le lùe 6a n̄i-h̄n̄i làan̄i.

Ba pi-pawà ná le bín-tente

⁸ Mu wee wé ká 6a pi-pawà kh̄era vaá wee pa mí pia fé mín yi h̄a mana na s̄ar̄aa b̄n̄ yi.

⁹ Ȳio 6ueé t̄i à le Dónbeen̄i wáayi tonkaro b̄úí d̄n̄ 6a yahó, ó o N̄uh̄so khon-be-been̄i lion 6a wán lè mí p̄anká á 6a yiwa lèk̄aa á z̄ana dàkh̄ina.

¹⁰ Ká ho wáayi tonkaro màh̄á b̄ía á h̄ina 6a s̄ia: «Mì yí z̄ón wà. Lée bín-tente á ì b̄io á à na mia. Le b̄io á à wé h̄a z̄amaka-been̄i m̄n̄ n̄ipomu b̄úen̄b̄úen̄ c̄n̄.

¹¹ Mì yú a k̄an̄ilo, o ton ho t̄in̄aah̄ na kà yi o Daviide 6a lóhó yi. O lé o *Krista á lé o N̄uh̄so.

¹² B̄io mi ì z̄urn̄aa wo lé b̄io kà: Mì w̄aa lén, ká mi h̄ia vaá m̄n̄ kúnkúza ȳia ká a d̄ma ho boohó yi á bá lè ho p̄ns̄oró se wón lé or̄én.»

¹³ Mì lahó yi à b̄n̄ à ho wáayi tonkarowà ku-been̄i b̄úí yòó ló lion o c̄n̄ á 6a pánía wee kh̄on̄i le Dónbeen̄i:

¹⁴ «Ho cùkú lè le yèn-been̄i à b̄io s̄i le Dónbeen̄i na dà mu b̄io b̄úen̄b̄úen̄ n̄uh̄h̄ wán yi!

O o h̄er̄a na ó o wee na 6a n̄pua

na b̄io s̄i a yi à yí mí p̄anká ho tá wán.»

15 Bũn mɔn á ho wáayi tonkarowà bĩnía yòó wà à 6a díá 6a pi-pawà, á 6a yèrèmáa wee bío mĩn yi: «Mi hĩnĩ le wa bánbá va ho Beteleheemu yi à vaa mi bĩo ó o Nũhũso zéenia làa wen à zũrĩ mu yahó.»

16 Mĩ lahó yi á 6a dèenía hĩnɔn bánbáa vaá yú à Mari là a Zozεfu là a kúnkúza yĩa mu ká a dũma ho boohó yi.

17 Bĩo 6a mɔn wo kà síi, á 6a dèenía lan wee bío bĩo ho wáayi tonkaro bíá nɔn 6a yi o kúnkúza mu bĩo yi à na bĩa wi bĩn yi.

18 A bĩa ná 6a pi-pawà mu ni-cúa búenbúen á dĩn coon mu bĩo yi.

19 O o Mari wɔn bèn buan hã bíonĩ mu mí yi, á wee le mí yi hã bĩo yi féεε.

20 Bĩo 6a vaá mɔn o wán vó, á 6a bĩnía wà ká 6a wee búaanĩ le Dónbeenĩ yèni, á wee khòonĩ le bĩo 6a ná làa bĩo 6a mɔn búenbúen bĩo yi.

O Yeesu 6a vad nɔn le Dónbeenĩ yi

21 O teró wizoonĩ bĩo hètĩn nĩi zoñ á 6a *kúio* wo, á có yèni le Yeesu. Dén yèni so le dĩa á ho wáayi tonkaro hĩa zéenia là bàn nu ká a sãní yàá dĩn yĩ sù.

22 Bũn mɔn á bĩo 6a ceéra mítén vó làa bĩo mu bòráa o *Mɔyiize làndá yi, ó o Mari là a Zozεfu buan mí za Yeesu vannáa ho Zeruzaleemu á wà vaá na a nũhũso yi,

23 làa bĩo mu túararáa o nũhũso làndá vũahũ yi: «Ba nùpua hĩnbii zà-báawa là 6a sáronĩ búaa nín-yání zà-tenia bà-báa búenbúen bĩo sã a Nũhũso yi.»†

---

* 2:21 Milorĩ 1.59 † 2:23 Ba sáronĩ búaa nín-yání zà-tenia bà-báa bán wee búe à wé là mu hãmu na a Nũhũso yi. Mi lorĩ Léró vũahũ (Exode) 13.2, 12, 15

24 Ba mún ko 6a na 6a 6ùaa6úuní 6ùaa ɲun, ká bán yí yú, á 6a a na 6a háponí 6ùaa ɲun à á wé lè mu hāmu, làa bïo mu túararáa o Nùhúso làndá vūahú yi.‡

25 Bún pāahú ká a nī-kínle 6úi fù wi ho Zeruzalεmu yi á yèni 6a le Simiɔn. Le Dónbeení Hácírí fù wi làa wo. O lée nùpue na fù téréna 6a nùpua yahó, á dó mí sīi le Dónbeení yi, á mún bò le làndáwá lè mí dà-kéní kéní yi. O fù kará wee lòní yīa wà 6ueé kání a *Isirayεle nīpomu mí wobámu yi.

26 Le Dónbeení Hácírí yánkaa bía mɔn wo yi: «Fo máa hí ká fo yí mɔn o *Krista na lé le Dónbeení tonkaro lè ũ yío.»

27 Ho pāahú na ó o Yeesu 6àn nùwā 6uan wo wà 6ueé tírāa o Nùhúso làndá ɲii, lé hón pāahú so yi á le Dónbeení Hácírí dà-kéní kéní mu á ɲàana a Simiɔn 6uararāa le *Dónbeení zī-beení yi.

28 Bïo ó o mɔn o kúnkúza mu ó o dèniá vaá fó a 6uan mí bàra yi, ò o wee khòoní le Dónbeení kà sīi:

29 Nùhúso, bïo á ũ fù bía

èε lé mu wāa wó ho zuia.

Lònbïo ũ ton-sá à ũ wāa día

o ò yí níi à hí làa héeà.

30 O kánílo á ī yío á wāa mɔn,

31 yīa ũ fèra wíokaa bàrá

hā sīwà 6úen6úen yahó loo,

o ò wé yīa wé è dé hā khoomu.

32 Orén lé yīa á à wé mu khoomu

á hā sīwà nùpua á à bè yi ì zūrnáa fo

o ò wé ũ nīpomu *Isirayεle

‡ 2:24 Mi lorí Levii nùwā vūahú (Lévitique) 12.1-8

cùkú lè ho yèni loo.

O Simiɔn là a Aana bïo na ɓa bía a Yeesu dǎni yi

³³ O o Yeesu ɓàn maá lè ɓàn nu wó coon hǎ bióní na ó o Simiɔn bía ɓa za dǎní yi bïo yi.

³⁴ Bǔn mǎn ó o Simiɔn dúɓuaa ɓa yi, ò o bía nǎn o Yeesu ɓàn nu Mari yi: «Àwa! Leɪ fèn bío mu na foñ: Ū za mu na kà bïo khíi wé hǎ kánkáa o Isirayeele nǐpomu ɓúenɓúen cǎn. Orén bïo yi, á le Dónbeení khíi síiní ɓa cèrèe núná, á lé orén bïo yi, á le mún ñ lén ɓa cèrèe ɓúí núná. O ò wé yía wé è zéení le Dónbeení bïo, ká ɓa nùpua màhá máa tà a yi.

³⁵ Bǔn lé bïo á à na ká ɓa nùpua cèrèe sía bïo na fù tun yi á à lé ho khũuhũ. Ee ká ũnén Mari, le lònbee na à yí fo á à keɪ lòn cǎnɓúa na ɓa cú lè ũ kosí.»

³⁶ Hón pǎahũ so yi ò o hǎ-kínle ɓúí mún ɓueé dǎn. O lé le *Dónbeení nǐ-cúa fεero. O yèni ɓa le Aana, ká ɓàn maá lé o Fanuwεele na ló a Azεere nùwǎ zii. Bàn báa na ó o hía yan lè mí hínmu ó o kararáa dǎn hǎ lúlúio bïo hènun.

³⁷ Bïo á wón húrun ó o yí bǐnía yí yan á teró lúlúio yòó yú ho ɓúará-náa làa bïo náa. O fù wee wé ɓuen le *Dónbeení zǐ-beení yi túntún à ɓuee sá na le yi lè mí nǐi líró lè mí floró le wisoni lè ho tǐnàahũ.

³⁸ Bïo ó o mǎn o kúnkúza Yeesu ká ɓàn nùwǎ ɓuan wo, ó o dǎenía wee khòoní le Dónbeení ká a bío o háyónza yía mu bïo à na bǐa ɓúenɓúen na fù wee lòoní ho pǎahũ na le Dónbeení á à kǎní ho Zeruzalεemu yi.

Ho Nazarεete bǐnǐ varó bïo

³⁹ Bïo ó o Yeesu ɓàn nùwǎ wó bïo ó o Nuhũso làndá lé ɓa bè yi á mu ɓúenɓúen nǐi tun wó, bǔn

móndén á 6a van ho Kalilee kōhū yi, ho Nazareete lóhó na 6a lá wi yi.

⁴⁰ O o háyónza mu wee dā ká a líika, á hácírí wee dé wán. O fù sú lè mu bè-zūrmini á le Dónbeenĩ dú6uaa mún fù wi o wán.

O Yeesu fò mìn lè ho làndá zūrlowà

⁴¹ Lúlúure lée lúlúure ká a Yeesu 6àn nùwā fù wee wé va ho Paaki sánú§ dīnīi ho Zeruzalεemu yi.

⁴² Bīo ho pāahū mu yèrēmáa 6ueé dōn, á 6a le mí ì va bīn làa bīo 6a lá wee wé wéráa mu. Hón pāahū so yi, ò o Yeesu lúlúio wāa yú ho píru jun* ó o bò lè mìn nùwā van ho sánú mu dīnīi.

⁴³ Bīo ho Paaki sánú mu vaá dú vó, á 6a bīnía wee 6o, á 6a za Yeesu wón pá kará ho Zeruzalεemu yi ká 6a yí zū mu.

⁴⁴ Barén hácírí yi á 6a wee leéka le o wi mí ninzàwa tīahū. Lé 6a wizon-kùure veenĩ món, á 6a màhá zūrinanáa mu ká a yí bò làa bán. A 6a màhá wāa wee hée tùaka a bīo mìn temínlowà lè mí nì-zūrlowà cón.

⁴⁵ A bīo 6a tùakaa san, á 6a bīnía lá ho wōhū van ho Zeruzalεemu á vaá wee cànka a bīn.

⁴⁶ Mu wizooni tīn nīi zon á 6a vaá zoó yú a le *Dónbeenĩ zī-beenĩ yi ká a páanía kará lè ho làndá zūrlowà á wee jí 6a cón ká a tùaka 6a yi. ⁴⁷ A bīa wee jí a bióni búenbúen wee wé coon le hácírí na ó o wee cikonnáa mu bīo dání yi, làa bīo ó o wee bīnī zéenináa mu yara bīo yi.

§ 2:41 Ba zúifúwa Paaki sánú lè 6a kèrētēwa Paaki sánú yínó dā-kéní. Mí loĩ Dónbeenĩ bióni vūahū bióni 6úi 6àn kúará vūahū yi. *

2:42 Ba zúifúwa cón ká a za báa teró lúlúio hīa yú ho píru jun bīn ká a wāa dà wee mĩ dé 6a núpua na yīo tōn tīahū le Dónbeenĩ bīo dání yi.

48 Bïo ó o Yeesu bân maá le bân nu zoó mən wo bïn á ba đĩn concáan. A bân nu bía làa wo: «Éee! Unén, fo wó wen kà le we? Loń! Mĩn maá làa mi cànkaa fo hã lùà búenbúen yi san à wa yí mən fo, á wa hácírí yáara làa sòobéε ũ bïo yi.»

49 O o Yeesu bía nən ba yi: «À mi lá wee cànka mi le we? Mi so yí zū ká ĩ ko à ĩ pa bïo bïo sã wán Maá yi sese à wé o sïi bïo le?»

50 A bân nùwã yí zūna a bionĩ mu kúará.

51 Bũn mán ó o Yeesu hĩnən bô ba yi vannáa ho Nazareete á vaá wee bè ba bioní yi. Bũn bïowa so na wee wé lè mí dạ-kéní kéní búenbúen á bân nu fù wee búa mí sïi yi, á wee le mí yi mu wán féeε.

52 O o Yeesu wãa wíokaa wee dã ká a líka. O hácírí là a bè-zũrminĩ wee dé wán ká mu wã. Lé bũn nən ó o bïo wééraráa le Dónbeenĩ lè ba nùpua sĩa.

3

O Zãn Batiisi tonló jũhũ

(Matiye 3.1-10; Maaki 1.1-6; Zãn 1.19-23)

1 Bũn pãahũ ká ba bá-zàwa béε Tibεεre wi mí pánká láró lúlúio píru hònú níi yi.* A bïo kà lé bïo ó o bàráka lè mí nùpua hã kãna búu na bïo sã a yi júná wán: O *Põnsi Pilaate lé ho Zudee á wón wi jũhũ wán; ká a *Heroode lé ho Kalilee. Bàn kĩnle Filiipu lé ho Ituree lè ho Tarakoniite á wón wi júná wán; ò o Lizaniasi bèn lé ho Abilene á wón wi jũhũ wán.

* **3:1** Bïo ó o Tibεεre wi mí pánká láró lúlúio píru hònú níi yi, à bũn ò o Yeesu teró lúlúio yú ho bóní làa píru. Bũn wee zéeni le o Yeesu lúlúio píru jũn bïo na bía là a Zãn Batiisi bïo mu yí cẽéra mín yi, ká lúlúio cèrèε wi mu pãahũ.

² Bĩa hĩa lé le *Dónbeenĩ yankarowà júnása mu pãahũ lé o Aana là a Kayiifu. Lé hón pãahũ so yi á le Dónbeenĩ dó mí bionĩ o Zakari za Zãn jii yi ká a wi hã mana yi ho tá henĩ yi.

³ O o wãa hĩnɔn tò hã lórá na bã ho Zurudẽn muhũ á wee bue bĩo kà na ba nùpua yi: «Mi buen à ĩ bátízé mia, lé bũn á à zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi, á bò le Dónbeenĩ yi, á le è sɛn mi bè-kora á à díá.»

⁴ Bũn lé bĩo wee zéení le le *Dónbeenĩ ji-cúa fɛero *Ezayii bĩo mu na ó o yánkaa túara mí vũahũ yi kà wéró dɔn:

«Nii búii wee bío pɔnpɔn le dùure yi kà síi:

↳ Mi wíoka ho wãhũ ká a Nũhũso o buen.

Mi muin ho wãhũ na o ò bè.

⁵ Hĩa léé bonconĩ à mi ti hã.

Hã búaa lè hã búe-zàwa
à mi dà le hã mànĩ.

Hã wãna na kunka
à mi bĩnĩ térén.

Hã wã-zàwa na kùarànkúaràn
à mi bĩnĩ wíoka.

⁶ Hón pãahũ so yi á ba nùpua
na wi ho sĩ yi búenbúen

á à mi bĩo le Dónbeenĩ wi à le kãnínáa ba.†»

⁷ Á bĩo ba zãamãa lè mí kuio wee lé buen o Zãn mu cɔn bèra a na o ò bátízé ba, ó o wee bío na ba yi: «Mi yí mɔn miten le, díhioni zàwa yén! Le Dónbeenĩ sí-cĩlè na yòó lua á mi so wee leéka le mi dà a fé miten níi yi le? Lé o yén bíá mu nɔn mia?

⁸ Héyii! Mi wé wé hã wárá na se, hĩa wee zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi á bò le Dónbeenĩ yi. Mi yí bío mi yiwa le bĩo mi lé o *Abarahaamu

† 3:6 Mi lorĩ Ezayii vũahũ 40.3-5

mònmaníá á bñn mí dòn wáa à yí dé. Leí bío mu na mia: Mi yí mən hã huua na kà le? Hón le Dónbeení yàá pá dà à yèrémá à wé là a Abarahaamu zàwa.

⁹ Á mi cén pa miten bío sese. Lé le dóorè hónhóníá buan hã vñsía kíioró bío yi. Vñdèè léé vñdèè na yí máa ha hã bia na sí, á dén ñ kíii á à sía à kúee mín wán á à cǐí.»

¹⁰ Á bñi wi bñn búii túara a yi: «Àwa! Á bío wa wáa ko wa wé lé mu yén coon?»

¹¹ Á bío kà lé bío ó o bía ñon ba yi: «Hen ká yia bákáwá léé bío ñun ká a mən mí ninza búii na báká mía hùúu, ó o ko ò o na ho búii wo yi. Ká yia bè-díinii wi ò o mún páníi sanká mu làa yia bè-díinii woon mía máa dí.»

¹² Ba *lànpo féwá búii mún buara a Zãn mu cǐn á wà buéé bátízé. Á bán mún túara a yi: «Nì-karánlo, lé mu yén á warén bèn ko wa wé?»

¹³ Ó o bía ñon ba yi: «Mi yí fé ho lànpo à yòo poñ bío ho làndá zéenía làa mia.»

¹⁴ Á ba dásíwá mún buara á buéé túara a yi làa bío á barén bèn ko ba wé. Ó o bía ñon ba yi: «Mi wé yí hñhíika ba nùpua à fé wáí, à mún yí bàká nùpue woon yi le sáberé ñii wán, ká mi sàánii lé ðio à mi kǎna yi.»

(Matiye 3.11-12; Maaki 1.7-8; Zãn 1.24-28)

¹⁵ Bñn búenbúen yi ká ba nùpua kará dó mí sía wee lòoní bío le Dónbeení le mí ì wé. Ba mí ñi-kéní kéní wee leéka le ñúhú sí ó o Zãn mu lé yia lé o *Krista.

¹⁶ Ká a màhã bía ñon ba yi: «Ínén wee bátízé mia lè mu ñumu, èe ká a búii na bèn pánká po ínén á wi lè ho món bò o buen. Í yàá yí ko là a nakãa tenló

hùúu. Wón lé yia ɓueé bátízé mia lè le Dónbeenĩ Hácírí lè ho dǎhũ.

¹⁷ O ɓuan mí véeró dèe mí níi yi á ɓueé véeráa mí ɗínló. A hĩa lé ho ɗín-poni o ò khuii á à kúee mí nání yi. Ká hã ɓáakáa hǎn o ò cǐi ho dǎhũ na máa hí hùúu yi.»

¹⁸ O Zān mún pá kǔn hĩa bía bióní cèrèe làa bǔn ɓàn síi á nɔn ɓa nùpua yi á mún zéenía le Dónbeenĩ bín-tente ɓio làa ba.

O Zān kàsó zoró ɓio

(Matiye 14.3-4; Maaki 6.17-18)

¹⁹ Bǔn wee wé ká a *Herodee, yia wi ho Kalilee kǎhũ ɓúhũ wán á fó mín kǐnle ɓàn hĩa Herodiade yan. O mún lá wee wé hã wén-kora lè mí síiwà á séenía ɓio kà. Bǔn ɓúenɓúen lé ɓio ó o Zān ɓá ó o vaá yú a á bía nɔn wo yi le o lá yí ko ò o wé mu.

²⁰ O o yàá wíoka dó mu wán, ò o le ɓa fé o Zān vaa pe ɓii ho kàsó yi.

O Yeesu bátèèmù ɓio

(Matiye 3.13-17; Maaki 1.9-11)

²¹ ɓio ɓa nùpua hĩa wee lé ɓuen o Zān cǎn à ɓuee bátízé, ó o Yeesu mún ɓuara ó o Zān bátízera a. ɓio o Zān bátízera a wó ó o Yeesu wee fio. Lé hón pǎahũ so á ho wáayi ɓii héra

²² á le Dónbeenĩ Hácírí lá a háponi síi, á lion o wán. A mu tǎmu ɓúii sǎ ɓá ho wáayi á bía: «Fo lé í Za na á í bò í tàká wán, ǔ ɓio sí miĩ.»

O Yeesu nɔnkāni

(Matiye 1.1-17)

²³ Pǎahũ na ó o Yeesu hĩa wee ɓúa mí tonló ɓúhũ yi ká a teró lúlúio wee yí ho ɓóní làa píru síi. A ɓio

6a yánkaa wee leéka làa bún ó o híá lé o Zozεεfu
za, ká a Zozεεfu mu bàn maá bèn lé o Helii,

²⁴ ó o Helii bàn maá lé o Mataate,

ó o Mataate bàn maá lé o Levii,

ó o Levii bàn maá lé o Mεliki,

ó o Mεliki bàn maá lé o Zanayii,

ó o Zanayii bàn maá lé o Zozεεfu,

²⁵ ó o Zozεεfu bàn maá lé o Matatiasi,

ó o Matatiasi bàn maá lé o Amωosi,

ó o Amωosi bàn maá lé o Nahuumu,

ó o Nahuumu bàn maá lé o Hεsilii,

ó o Hεsilii bàn maá lé o Nakayii,

²⁶ ó o Nakayii bàn maá lé o Maate,

ó o Maate bàn maá lé o Matatiasi,

ó o Matatiasi bàn maá lé o Semεηηεε,

ó o Semεηηεε bàn maá lé o Zozεεki,

ó o Zozεεki bàn maá lé o Zodaa,

²⁷ ó o Zodaa bàn maá lé o Yuanan,

ó o Yuanan bàn maá lé o Erezaa,

ó o Erezaa bàn maá lé o Zorobabεεle,

ó o Zorobabεεle bàn maá lé o Salasiele,

ó o Salasiele bàn maá lé o Nεrii,

²⁸ ó o Nεrii bàn maá lé o Mεliki,

ó o Mεliki bàn maá lé o Adii,

ó o Adii bàn maá lé o Kosaamu,

ó o Kosaamu bàn maá lé o Elemadamu,

ó o Elemadamu bàn maá lé o Εεre,

²⁹ ó o Εεre bàn maá lé o Zozue,

ó o Zozue bàn maá lé o Eliyezεεre,

ó o Eliyezεεre bàn maá lé o Zoriimu,

ó o Zoriimu bàn maá lé o Mataate,

ó o Mataate bàn maá lé o Levii,

³⁰ ó o Levii bàn maá lé o Simiων,

ó o Simiων bàn maá lé o Zodaa,

ó o Zudaa b̀an maá lé o Zozεεfu,
 ó o Zozεεfu b̀an maá lé o Zonaamu,
 ó o Zonaamu b̀an maá lé o Eliakiimu,
 31 ó o Eliakiimu b̀an maá lé o Meleyaa,
 ó o Meleyaa b̀an maá lé o Mεnaa,
 ó o Mεnaa b̀an maá lé o Matataa,
 ó o Matataa b̀an maá lé o Natān,
 ó o Natān b̀an maá lé o *Daviide,
 32 ó o *Daviide b̀an maá lé o Zesee,
 ó o Zesee b̀an maá lé o Obεεde,
 ó o Obεεde b̀an maá lé o Buaze,
 ó o Buaze b̀an maá lé o Sala,
 ó o Sala b̀an maá lé o Naasōn,
 33 ó o Naasōn b̀an maá lé o Aminadaabu,
 ó o Aminadaabu b̀an maá lé o Ademεn,
 ó o Ademεn b̀an maá lé o Aanii,
 ó o Aanii b̀an maá lé o Hεsiron,
 ó o Hεsiron b̀an maá lé o Farεεsi,
 ó o Farεεsi b̀an maá lé o *Zudaa,
 34 ó o Zudaa b̀an maá lé o *Zakoobu,
 ó o Zakoobu b̀an maá lé o *Izaaki,
 ó o Izaaki b̀an maá lé o *Abarahaamu,
 ó o Abarahaamu b̀an maá lé o Teraa,
 ó o Teraa b̀an maá lé o Nahooore,
 35 ó o Nahooore b̀an maá lé o Seruuki,
 ó o Seruuki b̀an maá lé o Arakoo,
 ó o Arakoo b̀an maá lé o Falεki,
 ó o Falεki b̀an maá lé o Ebεεre,
 ó o Ebεεre b̀an maá lé o Sala,
 36 ó o Sala b̀an maá lé o Kayinaamu,
 ó o Kayinaamu b̀an maá lé o Aafakisaade,
 ó o Aafakisaade b̀an maá lé o Σεεmu,
 ó o Σεεmu b̀an maá lé o Nōwee,
 ó o Nōwee b̀an maá lé o Lamεεki,
 37 ó o Lamεεki b̀an maá lé o Matuzala,

ó o Matuzala bàn maá lé o Enᵋᵋki,
 ó o Enᵋᵋki bàn maá lé o Yarᵋᵋede,
 ó o Yarᵋᵋede bàn maá lé o Maleleyᵋᵋele,
 ó o Maleleyᵋᵋele bàn maá lé o Kayinaamu,
 38 ó o Kayinaamu bàn maá lé o Enᵋᵋsi,
 ó o Enᵋᵋsi bàn maá lé o Sᵋᵋete,
 ó o Sᵋᵋete bàn maá lé o Adāma,
 ó o Adāma bàn maá lé le Dónbeenĩ.

4

O Yeesu kúará lénló bïo
(Matiye 4.1-11; Maaki 1.12-13)

¹ Le Dónbeenĩ Hácírí pànká wi o Yeesu wán. O o wãá ló ho Zurudĕn yi lée wà, á le Dónbeenĩ Hácírí lĕnía wo vannáa le dùure yi.

² A mu yú wizooní búará-ᵋun ká a *Satāni wee khà a loĩ bĩn. Hĕn wizooní so yi búenbúen ó o yí dú bïo hùúu. Hã wizooní mu vaa véenii, á le hĩni dà a.

³ Bïo ó o Satāni mən mu kà, ó o bía nən wo yi: «Le huee na kà á fo yí mən le? Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bïo bon kĕnkĕn, à ũ bío le le huee na kà yèrè má wé ho dĭnló.»

⁴ O o Yeesu bía nən wo yi: «Bïo kà lé bïo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi: «Dĭnló mí dòn yí máa na mukānĩ nùpue yi.»*»

⁵ Bĩn món ó o Satāni mu fó a yòoraráa le búee búii na dĕn wán á yòó dĭn ò o zéenía ho tá kãna búenbúen làa wo le cúekúee wán,

⁶ ò o bía nən wo yi: «Ĩ ì na ho pànká foñ á fo ò kĕnĩ hã ᵋúhũ wán, á à na hã nàfòró lè hã semu na wi hã

* **4:4** Mi loĩ Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 8.3

yi foñ, lé bïo le Dónbeenĩ nɔn hã miĩ. I dà a na hã yĩa á ã sũ vá yi.

⁷ Ká fo tà á líí fàrá ũ nɔnkóɲúná wán à ũ ßàaanía mi, á hã bïo ò sũ foñ.»

⁸ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi: <Ū Núhũso Dónbeenĩ lé yĩa á ũ ko à ũ ßàaaní à mún sá na orén mí dòn yi.>†»

⁹ Bũn món ó o Satãni mu pá bĩnía fó a vannáa ho Zeruzalɛmu, á vaá yòó dĩnía wo le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ ɲún-tĩahũ, ò o bía nɔn wo yi: «Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bïo bon kénkén, à ũ yén lii ho tá yi,

¹⁰ lé bïo mu túara: <Le Dónbeenĩ á a na le ɲii mí wáayi tonkarowà yi le ɓa pa ũ bïo sese.>

¹¹ A mu mún bĩnía túara: <Ba à cõn fo á líí wíoka à bàrá, bèra a na ũ zeñ yí tũii làa huee búí.>‡»

¹² O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Mu mún túara lè Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi: <Yí vĩ vĩ yí khũaa ũ Núhũso Dónbeenĩ ɲii yi hàrí lòn wizon-kéní.>§»

¹³ Bïo ó o Satãni mu khà a làa bïo búenbúen san ó o wà ò o día a, á pannáa pòn-veere.

*O Yeesu bân kùrú nùwã pã a bïo
(Matiye 4.12-17; Maaki 1.14-15)*

¹⁴ Bïo á bũn búenbúen wó khĩna, ó o Yeesu wà van ho Kalilee kõhũ ká le Dónbeenĩ Hácírí pànká wi o wán. O yèni ló ho Kalilee mu kõhũ lórá búenbúen yi.

---

† 4:8 Mi loĩ Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 6.13 ‡ 4:11 Mi loĩ Lení vūahũ (Psaumes) 91.11-12 § 4:12 Mi loĩ Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 6.16

15 O fù wee wé kàrán 6a nùpua 6a *zúifùwa kàránlò zíní yi. A 6a búenbúen 6èntín fù wee wíoka a yèni.

(*Matiye 13.53-58; Maaki 6.1-6*)

16 Bún món ó o wà van ho Nazarεete, hen na ó o dōn yi. Ho *Sabaa zonè ó o van 6a zúifùwa kàránlò zii làa bío ó o lá wee wé wéráa mu. Bío ó o le mí ì kàrán le Dónbeení bíoní vūahú, ó o líí hínɔn yóó òn, 17 á 6a lá le *Dónbeení jì-cúá fεero *Ezayii vūahú nɔn wo yi. Ó o fó ho bera á fò mín làa bío kà:

18 «O Núhúso Hácírí á wi mií.

Lé bío ó o léra mi
le í vaa bío le bín-tente bío
à na bíá lé 6a ní-khenia yi.

Le tonkaa mi
le í bío na 6a kàsósa yi
le 6a à kεní mítén,
à í mún bío na 6a muiiwà yi
le 6a yío á à bíní wé è mi.

A í na há sání-wia
bíá 6a wee beé lò yi.

19 A í mún bue le lúlúure na ó o Núhúso sáamu bío ò wé yi bío.»*

20 Bún món ó o bun ho vūahú á khíi nɔn ho kàránlò zii ton-sá yi ò o líí kará á wee zéení há bíoní mu júná làa ba. A bíá wi le zii yi búenbúen fá mí yío o yi.

---

* 4:19 Mí loí «Dónbeení sáamu lúlúure» Dónbeení bíoní vūahú bíoní búí 6àn kúará vūahú yi.

21 Bïo ó o ɲii zoó wee hen á bïo kà lé bïo ó o bía nɔn ɓa yi ho yahó: «Mi yí mɔn le? Le Dónbeenĩ ɲi-cúa fεero bióní na mi ɲá lé h́n bïo lan wee wé ho zuia.»

22 Bïa wee ɲí hã bióní mu búenbúen wee wíoka a yèni á mún wó coon hã bio yi. Ba lá yí máa dé le h́n bín-tentewà so na kà ó o dà wee bío. A ɓa wee bío mín yi: «Yia kà kũaní yínɔn o Zozeɛfu yàró na wa búenbúen zū lé wón wee bío hã bióní mu na kà.»

23 O o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi tũíá sí, mi dà à wà le wàhiire na kà á à na miĩ: <Tini b̀anso weé ũten ũten.> Lé bũn nɔn á mi yàá pá dà à bĩnì ì bíoráa bïo kà á à na miĩ: <Bïo á fo wó ho *Kapεenayuumu yi búenbúen á wa ɲá, á ũ b̀en wé mu b̀an síi hen kà mĩn kùrú lóhó yi le wa mi.>»

24 O o Yeesu pá bĩnía bía: «Le í mĩ ho tũíá na mia: Le Dónbeenĩ ɲi-cúa fεero na dà à yí le yèn-tente mín kùrú lóhó yi, wón mía.

25 Le í mĩ ho tũíá poni na mia: Le Dónbeenĩ ɲi-cúa fεero *Elii pãahũ, á ho viohó hĩa d̄n á yí máa tè á d̄n hã lúlúio bïo t̄n lè mí piina bïo h̀z̄n, á le h̄ni ló ho k̄hũ búenbúen yi. Bũn pãahũ ká ɓa mahãawa mún boo o *Isirayεele ɲipomu t̄hahũ.

26 Ká le Dónbeenĩ mahã pá yí tonkaa o Elii ɓa ɲi-kéní woon c̄n, ká yínɔn ho Sid̄n k̄hũ lóhó búi na ɓa le Sareputaa mahãa mí dòn c̄n.†

27 Ba búerewà mún hĩa boo o Isirayεele ɲipomu t̄hahũ le Dónbeenĩ ɲi-cúa fεero Elize pãahũ, á ɓa ɲi-kéní woon ó o búi s̄anía yí wan ká yínɔn o Siirii ɲii

† 4:26 Mi lorí Bá-zàwa nín-yání v̄hahũ (1 Rois) 17.9

Naaman mí dòn.‡»

²⁸ Hón bíoní so bío vaa véení, à bǔn à bǎa wi le zii yi búenbúen hínnon yóó dǐn lé le sí-cǐlè.

²⁹ Lé bǔn ǎa dèeníá wǐira a wán, á vá lóráa lée líkaa lóráa ho lóhó mǎn, á vaá yòora le búee mu na ho lóhó son wán bàn ɲún-tǎhǔ le mí ì dón wo ò dé ho kǎhǔ yi.

³⁰ O o dǐndǐn fó mítén ǎa níni yi á lée wà ò o día ǎa.

*O Yeesu wéera ǎa vǎnvárowà
(Maaki 1.21-28)*

³¹ Bǔn mǎn ó o wà van ho Kalilee lóhó, hǎa ǎa le *Kapεenayuumu. Ká ǎa *zuífúwa vǔnló wizonle na ǎa le *Sabaa dǎn, ò o kàrán ǎa ǎa kàránló zii yi.

³² A bǎa ɲá a bíoní wó coon làa sòobéé lé bǐo ó o bíoní pànká wi binbirí.

³³ Mu zon ò o ńńi búí na ó o cǐná wi yi á wi ǎa kàránló zii mu yi. A wón zoó bía bǐo kà pǎnpǎn:

³⁴ «Éee! Nazareete ńńi Yeesu, lée webio á ù wà buée cà wa cǐn hen? Fo buara wa yáaró bǐo yi lée? Ba le ì yí zǔ fo le? Unén lé yǎa lé le Dónbeení nùpue na le tonkaa.»

³⁵ O o Yeesu nàmakaa wo yi: «Wé tété, lé o ńńi mu yi lònbiò!» O o cǐná mu dèeníá fó a dó ho tá yi ǎa nùpua na wi bǐn búenbúen tǎhǔ ò o ló a yi ká a màhá yí yú a yí bóonía yi.

³⁶ A bía kera bǐn na mǎn mu wéror bán búenbúen zǎnkaa kará concáan. Cúa-yen, à ǎa yèrémáa wee bío mín yi: «Pátí! Dǐo ká lé le bíoní yén síi ká? O nùpue mu wee na le ɲii ǎa cǐnáwa yi lè ho pànká,

‡ 4:27 Mi lorí Bá-zàwa cúa-ɲun ńńi vǔahǔ (2 Rois) 5.1-14

à 6a máa dàń kán wo ká 6a dèení wé bïo ó o le 6a wé.»

³⁷ O o Yeesu yèni dèeníá ló hã lórà na bãmakaa bïn búenbúen yi.

(Matiye 8.14-17; Maaki 1.29-34)

³⁸ Bïo ó o zoó ló ho kàránló zii, ó o térénnà van o Simòn zii. O vaa dèeníi à búń 6a wee bío làa wo le o Simòn bàn hio háa le tènĩ wee zèé. Á 6a fióra a le o wéé wo.

³⁹ O o vaá zon á líí lúnlúrá a ɲúhũ yi ò o bíá le le tènĩ lé o yi, á le dèeníá ló. Mí lahó yi ó o hĩnɔn nɔn ho dínló 6a yi.

⁴⁰ Bïo le wii líí zon, § á bíá búenbúen na 6a vánvárowà lè mí síiwà wi cón á buan 6a buararáa. O o bò mí níní 6a ñĩ-kéní kéní wán á 6a wan.

⁴¹ Ba núpua cèrèè na 6a cínáwa wi yi á 6a wee lé yi ká 6a a bío pónpón: «Ūnén lé yĩá lé le Dónbeenĩ Za.» Ká a Yeesu wón màhá wee zá làa ba le 6a yí bío. Lé bío 6arén mí beere yàá zũ mu le o lé *Yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra.

*O Yeesu wee bue le Dónbeenĩ bín-tente
(Maaki 1.35-39)*

⁴² Búń bàn tá lée tɔn yĩnbíi búirĩi, ó o Yeesu hĩnɔn khèra ló van le lùè búí na a núpue mía yi, á vaá kará mí dòn. Bïo 6a núpua sína yí mɔn wo, á 6a wee càńka a. Bïo 6a vaá yú a, á 6a wáa yí wi à 6a bíní díá ò o khèn làa ba.

⁴³ O o Yeesu bíá nɔn 6a yi: «Ó, o! I múń ko à ĩ va hã lórà na ká yi à vaa bue le *Dónbeenĩ béení bín-tente bïn, lé bïo á búń lé bïo le Dónbeenĩ tonkaa mi bïo yi.»

⁴⁴ O o hĩnɔn wà, á vaá wee bue le bín-tente 6a *zúífùwa kàránló zíní yi ho *Zudee kòhũ yi.

5

*O Yeesu von mí nín-yání nǐ-keninia
(Matiye 4.18-22; Maaki 1.16-20)*

¹ Wizonle búí ká a Yeesu wi ho Zenεzarεete* vū-beenǐ jii á 6a zâamâa kǐnía yi wee jâa mín, lé bǐo 6a wi 6a jí le Dónbeenǐ biónǐ, ó o mǎn hǎ wonna bǐo jún ká hǎ đǐn mín nǐsǎa mu jumu jii.

² Ba ce-pawà na zon hǎ buararâa búenbúen ló léé đǐn wee seε mí zùánwà.

³ Hǎ wonna mu bàn dà-kéní lé o Simǎn te ho, á hón lé hǎa ó o Yeesu flora zon, ò o bía nǎn wo yi le o jâa zo mu jumu yi cǐnú, búń mǎn ó o líí kará ò o wee kàrán 6a zâamâa na đǐn bǐn.

⁴ Pǎahǔ na ó o bía vó yi, ó o khíi wee bío là a Simǎn: «Wǎa vá zo mu jumu na boo yi, à ùnén là mí ninzàwa na páanía wee sá à yénní mí zùánwà kúee mu jumu yi à mí wǐika 6a cewà.»

⁵ O o Simǎn bía làa wo: «Éee! Ùnén! Lon! Wa púia mu jumu yi cǎana à wa yí fò hàrí ceza. εε ká ũ biónǐ jii wán, á ï yénní hǎ á à kúee.»

⁶ A 6a yénnía hǎ kúaa mu jumu yi á hǎ líí vún 6a cewà cèrèε, léé cǐnú ká hǎ zùánwà hǔnǐ lá à fáa.

⁷ A 6a von mí ninzàwa ce-pawà na wi ho wonveere yi le 6a buee séení mí. A bán buara bueé séení 6a á hǎ wonna mí bǐo jún sú là 6a cewà fúaa hǎ wi hǎ líí lí mu jumu yi.

⁸ Bǐo ó o Simǎn Piere mǎn mu kà sii, ó o líí 6úrá a Yeesu tá ò o bía nǎn wo yi: «Búí! Núhúso, ï yàá bènťín lá yí ko à ï sùará foń lé bǐo á ï lé o bè-kora wéro.»

---

* **5:1** Ho Zenεzarεete vū-beenǐ yèni, ho Kalilee vū-beenǐ là ho Tiberiade vū-beenǐ búenbúen lé ho vǔhǔ dà-kéní 6a wee ve ká.

⁹ O Simɔn wee bío kà síi lé bío ɓa ce-kuii na ɓa vūn kà bío záníá wo dàkhíina, orén làa ɓia páanía wi ho woohú yi làa wo.

¹⁰ Hàrí o Zebedee nùwǎ Zaaki làa Zǎn na mún lé ɓa ce-pawà, bán mún zána lè ɓa ɓio síi. O o Yeesu ɓía nɔn o Simɔn mu yi: «Áyí! Yí zón dèε woon. Lii híní. A lá ho zuia nii wán, á ɓa nùpua lé ɓia fo wé è yí á à ɓua à ɓuennáa í cón.»

¹¹ Bún mɔn á ɓa vá mí wonna ɓueé díníá mu numu nii, à ɓa kúará mí bío ɓúenɓúen ɓín, à ɓa bò là a Yeesu wà.

*O Yeesu wéera a ɓùéré nǎi
(Matiye 8.2-4; Maaki 1.40-45)*

¹² Wizonle ɓúí ká a Yeesu wi ho lóhó ɓúí yi, ó o fò mín là a *ɓùéré nǎi ɓúí. Bío ó o mɔn o Yeesu ó o dèenía líí ɓúrá à yahó á ɓuure ɓó ho tá yi. O o flora a yi kà: «Núhúso! Fo dà à wéé mi ká fo tà.»

¹³ O o Yeesu líí bò mi níi o wán ò o ɓía nɔn wo yi: «Í tà mu, wǎa wa.» Mí lahó yi ó o nǎi dèenía wan.

¹⁴ Bún mɔn ó o Yeesu henía bío kà làa sòobéε nɔn wo yi: «Bìo wo foñ á ũ yí bío le nùpue jí. Ká ũ màhá vaa zéení ũten lè le *Dónbeenǎ yankaro. A ũ mún wé mu hǎmu bío na ó o *Mɔyize bò le ɓa wé wé mu dǎní yi à ɓa ɓúenɓúen zún ká ũ wan bío bon.»

¹⁵ Ká bún yí hò bío ɓa wíokaa wee bío o Yeesu bío hǎ lùà ɓúenɓúen yi. A ɓa nùpua cèrèε wee vá kúee mín wán à jínáa o ɓioní à mún ɓua mí vánvárowà lè mí síiwà à ɓuennáa ó cón le o wéé.

¹⁶ Ká a Yeesu wón màhá wee wé wé ká a lén mí dòn vaa fio le lùè ɓúí na wan ɓúírín yi ká a ɓíní ɓuen.

*O Yeesu wéera a mùamúa
(Matiye 9.1-8; Maaki 2.1-2)*

17 Wizonle búí ò o Yeesu wee kàrán 6a nùpua. Mu nònzoñ ká 6a *Farizíewa lè ho *làndá bïo zéenílowa wi bín á kará 6ó a yi. Ba ló ho Kalilee lè ho *Zudee lórá cèrèè yi. Ba búí yàá pá ló ho Zeruzalæmu lóhó yi. O Núhúso Dónbeení pànká na wi o Yeesu yi lé hĩa nòn ó o wee wèéráa 6a vánvárowà.

18 Yïo 6uee tí, à nùpua búí sò mí mùamúa luaráa ká a wi mí dāmu dèè wán. Bïo 6a 6ueé dōn á 6a wi 6a zo le zii yi làa wó à zoó bàrá a Yeesu yahó.

19 A 6a wó fúuu san lé bïo 6a nùpua boo dà. A 6a díá 6a yòora làa wó le zii mu lòho, á yòò kara ho sǒn-kéní à 6a can hā hūni o mùamúa mu dāmu dèè yi á liinia làa wó líi bàrá a Yeesu yahó bia wi bín búenbúen tíahú.

20 Bïo ó o Yeesu mǎn bïo 6a dóráa mí sía wo yi, ó o bía nòn o mùamúa yi: «Wàn bǒnlo, ũ bè-kora séra díá.»

21 Bïo ó o bía bǔn ká á ho làndá bïo zéenílowa lè 6a Farizíewa á wee bío mí yiwa: «O nùpue mu léé wée á wee mǎní mǐten lè le Dónbeení ká síi? Lé wée dà a sén mu bè-kora á à díá ká yínǎí le Dónbeení mí dòn.»

22 Ká a Yeesu mǎhǎ zūna 6a yilera ó o bía nòn 6a yi: «Lée webio nòn á hā yilera na ká síi wiráa mia?

23 Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío le o bè-kora séra díá léé tàá lé à bío le o hǐní varáka?

24 Ká í mǎhǎ wi á mí zǔr le o *Nùpue Za yú ho pànká ho tá wán à sénnáa mu bè-kora díá.» O o wǎa bía bïo ká nòn o mùamúa yi: «Le í bío mu na foñ, lii hǐní, lá ũ dāmu dèè á ũ khí6o.»

25 O o nǐi mu dèèniá hǐnǎn yòò dǐn bǔn wán 6a búenbúen yïo yi á líi lá mí dāmu dèè ò o wee bùaaní le Dónbeení ká a wà nòn mí zii.

26 A 6a 6úen6úen wó coon mu 6ío yi. A 6a zãna à 6a pá wee khòoní le Dónbeení kà síi: «Wa 6èntín mɔn yéréké bè-bárakáwá zuia.»

*O Yeesu von o Levii le o bè mí yi
(Matiye 9.9-13; Maaki 2.13-17)*

27 Bún mɔn ó o Yeesu ló lée wà. O vaá wee khíí ó o mɔn o lànpo fé 6úí na 6a le Levii ká a kará mí tonló lùe yi. Ó o bía nɔn wo yi: «Híní bè mi.»

28 O o Levii dènia hínɔn díá mí tonló lè mí 6ío 6úen6úen, ò o hò a Yeesu yi.

29 O Levii sá ho dínló o Yeesu 6ío yi, ò o von wo mí zii. O mún von 6a nùpua 6úí 6a 6ueé páanía kará wee dí. Ba cèrèè lé 6a ninzàwa *lànpo féwá.

30 A 6ío 6a Farizíewa lè ho làndá 6ío zéenílowa na 6ío sã 6a yi mɔn mu á 6a wee khí mí kíó yi. A 6a tùara a Yeesu nĩ-kenínia yi: «Lée webio nɔn á mi pá tà wee dí ká mi ì ju lè 6a lànpo féwá lè 6a nĩ-kora na kà?»

31 O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Héyí! Minén! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tĩni 6ànsò dǎní le? Bùéé, 6a vánvárowà lé bía wee wé cà a dǎní.

32 Inén yí 6uara bía wee leéka le mí térénna 6ío yi dé. Bía zū le mí lé 6a bè-kora wérowà lé bía á ì 6uara 6ío yi, bèra a na à 6a khí mu bè-kora wéro yi.»

*O Yeesu bía le jii lĩró 6ío
(Matiye 9.14-17; Maaki 2.18-22)*

33 Bún mɔn á 6a nùpua 6úí tùara a Yeesu yi: «O Zǎn nĩ-kenínia wee wé lí mí jíní à mún wé mí fioró, á 6a Farizíewa nĩ-kenínia mún wee wé kà síi. A ùnén nùpua bán 6èn wee dí ká 6a a ju lée webio?»

34 O o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi yí mɔn le: Pãahú na ɓa nùpua wi mu yaamu sánú díró yi là a há-fla bàn báa á ɓa so dà à bío le ɓa lí mí jíní le?»

35 Ho pãahú ɓúi khii dã ó o há-fla bàn báa ɓa a lén ɓa ñahú, bún ká ɓa màhá wé è lí mí jíní.»

36 O o mún bíníà wà le wàhiire na kà nɔn ɓa yi: «Nùpue na a lá mí báká finle á à kúii bïo ɓúi á à la le mí báká kɪnle na lèera wón mía. Lé bïo ká a wó mu, á ho dà-finle á à yáa. A bïo lan mín yi mún máa wii mín.

37 Làa bún sii, nùpue máa kúee *dívén fla sùmàni-kíà yi. Lé bïo ká a kúaa ho bún ká ho hía wee za, á hã à nàma, á ho dívén á à kúia, á hã sùmàniwa mún n̄ yáa.

38 Ho dívén fla ko ho kúee hã sùmàni-fla yi.

39 A nùpue mún máa díà dívén kíà ká a máa jù dívén fla. Lé bïo á ɓa wee bío le ho dívén kíà lé hĩa sí.»

6

O Yeesu zéenia ho Sabaa bïo le ɓa nùpua (Matiye 12.1-8; Maaki 2.23-28)

1 Mu wó ká a Yeesu wee káa hã mana ɓúi yi ho *vũrló wizonle na ɓa le Sabaa zon, ó o ñi-kenínia wee báará zoo ké ho ñínlò lée pùká là.

2 A ɓa *Farizíewa ɓúi mɔn mu á ɓa wee bío làa ba: «Lée webio nɔn mí wee wéráa bïo ká? Wa làndá hò mu.»

3 O o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bïo ó o *Daviide yánkaa wó ká arén le mí nùpua á le hĩni dà á mi ñin yí kàráanna yí mɔn le?»

4 Orén mítén zon le Dónbeenĩ zii á zoó lá le Dónbeenĩ hãmu búurú á là, ò o ɓuan ho ɓúi lée nɔn

bía làa wó bò mín yi. Ká a n̄n lá yí ko ò o wé mu, lé b̄io le *Dónbeenĩ yankarowà mí dòn lé bán wee wé là ho.»

⁵ O o t̄in pá b̄inía bía n̄n 6a yi: «O *Nùpue Za lé ȳia á ho Sabaa b̄io wi níi yi.»

(Matiye 12.9-14; Maaki 3.1-6)

⁶ Ho Sabaa mu 6úí zoñ ó o Yeesu van ho kàránlò z̄i yi á vaá zoó wee kàrán 6a n̄pua. Mu zoñ à n̄i 6úí wi b̄in á n̄n-t̄iání bàhó h̄urun.

⁷ A ho *làndá b̄io zéenílowa lè 6a Fariz̄iɛwa bò mí ȳio o Yeesu wán le mí ì loñ ká a pá à wéé n̄pue ho Sabaa zoñ, lé b̄in 6a à ãin wán á à yíráa wo ò kooní yi.

⁸ O o Yeesu z̄úna 6a yilera ò o pá bía n̄n o n̄i na bàhó h̄urun yi: «Lii h̄iní vá 6ueé léé ãin hen ká 6a n̄pua yahó le 6a mi fo.» O o n̄i líi h̄in̄n á vá 6ueé léé ãin.

⁹ O o Yeesu bía làa ba: «Le ì t̄ua mia làa b̄io 6úí: Lé mu yén ó o n̄pue ko ò o wé ho Sabaa zoñ? Léé bè-tente léé, tàá léé bè-kohó? Lé ho k̄ání a n̄pue léé, tàá lé ho 6úe o?»

¹⁰ O o Yeesu lora 6a 6úen6úen yi kh̄ii fò ò o bía n̄n o n̄i yi: «Hóní ũ bàhó.» O o n̄i hónía ho á ho d̄enía wan.

¹¹ A ho làndá b̄io zéenílowa lè 6a Fariz̄iɛwa s̄ia c̄a mu yi làa sòobéé, á 6a wee w̄aaní mín yi: «Léé webio á wa yàá à wé á à yíráa wo ò fi níi yi coon?»

O Yeesu hueekaa mí tonkarowà pírū n̄un

(Matiye 10.1-4; Maaki 3.13-19)

¹² Wizonle 6úí ó o Yeesu h̄in̄n le mí yòó wé mí fióró le 6úee wán, ó o yòó fióra le Dónbeenĩ yi b̄in fúuu c̄ana.

13 Bïo ho tá t̄ñ, ó o von mí n̄i-kenínia kúaa mín wán, á hueekaa 6a pírū ñun 6a t̄hũ á có yèni làa tonkarowà. H̄ia kà lé 6a yènnáa:

14 O Sim̄on na ó o có yèni làa Piere,
o Andere na lé o Sim̄on mu b̄an za,
o Zaaki là a Z̄an, o Filiipu là a Baatelemii,

15 o Matiye là a Toma, o Alifee za Zaaki,
o Sim̄on na lé 6a Zelooteva* kuure n̄upua n̄i-
kéní,

16 o Zaaki za Zudaa,
là a Zudaa Isikariote na kh̄ii dé o Yeesu o zúkúsa níi yi.

*O Yeesu kàrànnà 6a n̄upua á w̄éera 6a búii
(Matiye 4.23-25; Maaki 3.7-11)*

17 B̄un m̄ón, ó o Yeesu b̄inía bò lè mí n̄i-kenínia lion ho tá p̄èrú yi hen na ó o m̄ón-bèwa c̄èrèè ð̄in yi. Ba minka z̄amáa mún wi b̄in. Ba ló 6a *zuífùwa k̄hũ kùaràa búenbúen yi, ho Zeruzal̄emu lóhó, lè ho Tiire lè ho Sid̄on lórá na wi mu yámú ñumu ñii ló-zàwa yi.

18 Ba búenbúen wà buee ñí a Yeesu c̄ón á mún ñ cànka ò o w̄é 6a véena. B̄ia 6a c̄ináwa wee beé lò wee yí m̄iten.

19 Ba n̄upua búenbúen wee cànka à 6a yí o túiii yi, lé b̄io le Dónbeen̄i p̄anká na wi o yi á wee lé lee w̄é 6a n̄upua búenbúen.

(Matiye 5.1-12)

20 O o Yeesu w̄áa yòó lora mí n̄i-kenínia yi ò o b̄ia:
«Minén na lé 6a n̄i-khenia, mi ñúná s̄í,
lé b̄io le Dónbeen̄i b̄éen̄i á mi níni wi yi!

21 Minén na le h̄ini wee búe ho zuia, mi ñúná s̄í,

* 6:15 Mi loñ Matiye v̄uah̄ 10.4

lé bǎo á bǎo mi wee ca á mi ì yí á mu jii ì sí!
Minén na wee wá ho zuia, mi júná sí

lé bǎo mi khií ðí há konsíní!

²² «Ká ɓa nùpua khií jina mia, á pǎ mia, á wee là mia, á wee yáa mi yèni o *Nùpue Za bǎo yi, se mi júná sí.

²³ Mi zâmaka à wé coronka lé bǎo le Dónbeenĩ búiá beenĩ pan mia ho wáayi mu bǎo yi. Mu bon, lé kà síi á ɓarén ɓàn ɓùaaawa mún yánkaa beéraràa le *Dónbeenĩ jii-cúa fεεrowà lò.

²⁴ Εε ká minén nàfòró ɓànsowà á ho yéréké khií sá yi,

lé bǎo á mu bǎo ɓúenɓúen mí yú wó,
á bǎo máa ɓíní máa bè mu wán máa na mia.

²⁵ Minén na wee dí bùubaa ho zuia á ho yéréké khií sá yi,

lé bǎo á bǎo cèrèε híni khií tè mia.
Minén na wee ðí há konsíní ho zuia á ho yéréké khií sá yi,

lé bǎo mí bǎo khií wé ho yahó sèró lè le wéε.

²⁶ Minén na ɓa nùpua wee wíoka yèni á ho yéréké khií sá yi,

lé bǎo á lé kà síi á ɓàn ɓùaaawa mún yánkaa wó làa ɓia fù le mí lé le Dónbeenĩ jii-cúa fεεrowà ká mu jǎñ yí bon.

Wa ko wa wé wé mu bè-tentewà làa ɓia yi wa wen (Matiye 5.38-48)

²⁷ «Àwa, minén na wáa ðin wee jíí cǎn ɓúenɓúen lé minén á ï wee bío bǎo kà a na yi:

Mi wań mi zúkúsa.

ɓia jina mia à mi wé mu bè-tentewà na yi.

²⁸ ɓia wee dánkání mia à mi wé dúɓua yi.

Bĩa wee yáa mi yèni
à mi wé flo na yi.

²⁹ Hàrí ká a búí dó ù sáahó yi,
à ù yèrè má hĩa so dá a yi.

Ká a búí fó ù kánbun,
à ù mún díá le o fé ù báká.

³⁰ Yĩa flora bĩo ù cǎn,
ù na mu wo yi.

Yĩa lá ù bĩo,
à ù díá le o ɓua.

³¹ Bĩo mi wí à ɓa nĩ-vio wé na mia,
à mi wé mu ɓàn síi à na ɓa yi.

³² Ká bĩa wa mia lé bán mí dòn á mi wa, á mi wee
leéka le mi so pá à bĩní ì yí bĩo mu món le? Hàrí ɓa
bè-kora wérowà mún wa bĩa wa ɓa.

³³ Ká bĩa wee wé mu bè-tentewà na mia lé bán mí
dòn mi wee wé mu ɓàn síi na yi, á mi wee leéka le
mi so pá à bĩní ì yí bĩo mu món le? Hàrí ɓa bè-kora
wérowà mún wee wé bũn.

³⁴ Ká bĩa khii dǎn mu á à wí mia, lé bán mí dòn á
mi wee ke lè mí bĩo, á mi wee leéka le mi so pá à
bĩní ì yí bĩo mu món le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà
mún wee ke mìn biowa làa mìn làa bũn síi à paráa
mu khii wíló.

³⁵ Εε ká minén yí wé bũn. Mi wań mi zúkúsa, mi
wé wé mu bè-tente na ɓa yi. Ká nùpue kon ù bĩo, ù
yí dé ù síi mu khii bĩní wíló yi. Lé bũn nì na ká mi ì
wé le Dónbeenĩ na wi mu bĩo ɓúenɓúen jùhũ wán
zàwa, lé bĩo á ɓa bè-yízũrlowà lè ɓa nĩ-sùmáa á le
wee wé mu bè-tentewà na yi.

³⁶ Mi zũn le hii wéró làa bĩo á mìn Maá Dónbeenĩ
zũnáa le hii wéró bĩo síi.

*Mi wé yí citi nùpue
(Matiye 7.1-5)*

37 «Mi wé yí cítí nùpue, á le Dónbeenĩ mún máa cítí mia. Mi yí síiní nùpue ñúhú, á le Dónbeenĩ mún máa síiní mí ñúná. Mi wé sén díá na mún yi, á le Dónbeenĩ mún wé è sén ñ díá á à na mia.

38 Mi wé hã mu bïo, á le Dónbeenĩ mún wé è hã mia. Mu bïo na le Dónbeenĩ á à hã làa mia á à wé bïo na à kúee mí dèε yi á à didii fúaa ká mu sú cáa púuu. Lé bïo le wíló dèε na mi wee m̀nzã lè mu bïo, lé dén bàn síi á le Dónbeenĩ á à m̀nzã lè mí bïo á à na mia.»

39 O bĩnía wà le wàhiire na kà: «Muii so dà a tè mí ninza muui bũini wán le? Bùee. Lé bïo ká 6a vaá d̄n ho k̄hú á 6a mí nùwã ñun á à páaní ì zo ho.

40 Ni-kenínii na po yĩa wee kení a wón mia. Nùpue léee nùpue na kenía d̄n ó o dà à wé làa yĩa kenía wo bïo síi.

41 Léee webio ñn̄n á le zóore na wi ù yère yi á fo yí zũ bïo, à le zàn-dèε na wi mi ninza yère yi á fo màhã m̄n wee zéení?

42 Fo dà a wé kaka à bío le mi ninza díá le ù lén le zàn-dèε na wi o yère yi, ká le zóore na wi ùnén yère yi á fo yí zũ bïo le? Yí m̄n ũten na le! Le zóore na wi á ù yère yi lé d̄io á ù ko à ù lén vé, á ù yĩo màhã à mi wéréwéré á à dàñ ñ lénnáa le zàn-dèε na wi mi ninza yère yi.

*Le v̄ndèε lè mí bia wàhiire
(Matiye 7.16-20; 12.33-35)*

43 «V̄ndèε na se máa wé ha bia na yí se, á le v̄ndèε na yí se mún máa wé ha bia na se.

44 Mu bon, le v̄ndèε bia lé h̄n 6a wee wé bè yi à zũn̄náa le síi. Lunkúnsòró máa wé fáa bódíohó wán. Á ñia mún máa wé khé kíkahó wán.

⁴⁵ O nùpue na se wón wee wé bío hã bín-tentewà lè bïo á bïo wi o sïi yi se. Ká yïa yí se wón wee wé bío hã bín-kora, lé bïo á bïo wi o sïi yi yí se. O nùpue bío na wi o sïi yi, lé bïn wee wé lé là a jii.

*Hã zîni bío ñun wahiire
(Matiye 7.24-27)*

⁴⁶ «Mi wee ve mi le ‹Núhúso! Núhúso!› à mi màhã yí máa wé bío á ï wee bío na mia á mu ñúhú so wi le?

⁴⁷ Mi ñin le ï zéeni a nùpue na wee ßuen ï cón, à ñí ï bíoní, à mún bè hã yí bío ó o bío ßonnáa mín làa mia.

⁴⁸ O bío ßonmín làa nùpue ßúi na le mí ì so mí zii ó o náana ho tá á líi ßó le huee yi a màhã bò yi fáraráa le ñúhú. Hã vi-beera téré pãahú á mu ñun-beeni ßueé ðékio le à le pá ñin. Le yí tò lé bío le ñúhú fára se.

⁴⁹ Εε ká yïa wee ñí ï bíoní ò o yí máa bè hã yi, wón ßanso bío ßonmín làa nùpue ßúi na fára mí zii ñúhú ho tá kãamáa yi á son. Bío ho vi-beeni tò á mu ñun-beeni ßuara ßueé ßó le yi, à le ðèniá tò pùpè.»

7

*Ba dásiwá ñúhúso ton-sá weéró bío
(Matiye 8.5-13; Zán 4.46-54)*

¹ Bío ó o Yeesu bía hñn bíoní so ßúenßúen á non ßa zãamáa yi vó, ó o wà van ho *Kapεεnyuumu.

² Mu pãahú ká ho *Oroomu dásiwá ñúhúso ßúi wi bín á ton-sá ñi-kéni na ó o ßèntin wa làa sòobéé á lò yí here díá mu húmú ñii wán.

³ Bïo 6a dásíwá ñúhũso mu ñá a Yeesu bïo, ó o tonkaa 6a *zúífùwa ñi-kíá nùwá yèn búí le 6a vaa fio wo le o ðuee wéé mí ton-sá.

⁴ A bán wà van o Yeesu cón á vaá wee óónbóní a ká 6a à bío làa wo: «O ñii mu na tonkaa wèn ðèntín ko lè ù séení,

⁵ lé bïo ó o wa wa ñipomu. Orén lé yíá léra mí ñii yi á séení wèn á sonnáa wa kàránló zii.»

⁶ O o Yeesu ðènía bò làa ba á 6a wà. Bïo 6a vaá sùaràa o ñii mu zii à bún ò o tìn tonkaa mín bónlowà le 6a lée bío na a yi: «Núhũso, yí séé ùten í bïo yi. Ʋ buenló í zii yi lée bïo na á ï yí koráa.

⁷ Lé bún bïo yi á ï yí heníanáa í sii á yí buara ù cón íten. Na le ñii á ï ton-sá pa à wa.

⁸ Inén í bæere ñúnása wi á ï wee bè bíoní yi. A ínén mún wi 6a búí ñúhũ wán, á bán mún wee ñí í cón. Í le yíá va hen à wón va bín, í le o búí buen ò o ðèní buen. Í le í ton-sá wé bïo na, ò o ðèní wé mu mí lahó yi.»

⁹ Bïo ó o Yeesu ñá hñn bíoní so, ó o wó coon o ñii mu bïo yi, ó o yèrèmáa khíi bíá lè 6a zãamáa na bò a yi: «Le í bío na mia: O *Isirayeele ñipomu búenbúen yi á ï ðín yí fò mín làa nùpue na sídéro mii yú yíá kà yi.»

¹⁰ A 6a dásíwá ñúhũso bàn bónlowà bíníá khííbon á vaá yú ò o ton-sá mu wan.

O Yeesu vènia o Nañe mahãa za

¹¹ Bún món ó o Yeesu wà wee va ho lóhó búí na 6a le Nañe. O o ñi-kenínia lè 6a zãamá-kúii bò làa wo.

¹² Bïo ó o vaá ðñn ho lóhó ñii, ó o fò mín làa nùpua búí à 6a buan mí ñi-hío wà vaá nùu. Yíá

húrun léé maháa búí te mí za kéní. Ho lóhó nùpua cèrèè ló á bò là a háa mu.

¹³ Bïo ó o Nùhúso mən o háa mu ó o màkàrí buan wo yi. O o bía làa wo: «Háa mu, yí yáa ũ yilera.»

¹⁴ O o wà vaá bó ba yi á lá mí níi bò le khâare wán á bïa buan o ñí-hío ðín. O o Yeesu bía: «Yàrónza, lii híní, lé mi bía mu.»

¹⁵ O o dèéníá líí hínən yòó kará wee bío. O o Yeesu hoonía wo yòó dó bân nu níi yi.

¹⁶ A bïa wi bïn búenbúen zána á ba wee khòoní le Dónbeení ká síi: «Yia ká mahá lé le *Dónbeení ñi-cúa fεero binbirí á wa yú. Le Dónbeení ló buara á wà buée fení mí ñipomu.»

¹⁷ O Yeesu bïo na ó o wó ká dèéníá ñá ba *zúífùwa kǎhú búenbúen yi á dà khíi zon hĩa làa ba bó mín yi mún.

O Yeesu zéenia mi buenló ñuhú nən o Zān Batiisi yi

(Matiye 11.2-6)

¹⁸ O Zān Batiisi ñí-kenínia vaá bía bïo wó búenbúen á nən wo yi. Bïn món ó o von ba nùwá ñun búí ba ðahú

¹⁹ á tonkaa le ba vaa tùa o Yeesu yi: «Ũnén lé yia á wa ñá bio le fo ko ũ buen léé, tàá wa pá ko à wa lòní ñí-veere?»

²⁰ A bán wà vaá yú a Yeesu á bía nən wo yi: «O Zān Batiisi tonkaa wən ũ cǎn le wa buée tùa foñ le lé fo lé yia ko ũ buen léé, tàá wà pa ñí-veere?»

²¹ A mu wáa wó se à ba buée ðǎn ò o lan wee wεé ba nùpua cèrèè na mu vǎmú lè mí sííwá tò. O mún wee ña ba cínáwa lén bïa ba wi yi, á mún wee hén ba muiiwà yïo à há mi wéréwéré.

30 Ká 6a *Farizíewa lè ho *làndá bïo zéenilowa bán yí tà bïo le Dónbeenĩ le mí ì wé è na 6a yi, á 6a bèn mún pǎ à Zǎn *bátéèmu bïo.»

31 O o Yeesu bíníá bía: «Ho zuia nùpua na kà á ì dà à tèé lè 6a yén? Lé 6a yén á 6a bïo bonnáa mín?

32 Ba ka lè 6a háyúwá na lée kará 6a nùpua fèminló lahó yi, á wee háaní na mí ninzàwa na zoó le bonfónii yi kà:

Wa 6úa hǎ sǎa san,
à mi le mi máa lée yo.

Wa bó le yèni,
á mi le mi máa wá.

33 Bïo ó o Zǎn Batiisi 6uara á yí máa dí dín-poni, á mún yí máa ɲu *dívén, á mi le o cíná wi o yi.

34 A bïo ó o *Nùpue Za bèn 6uara wee dí, á mún wee ɲu ho dívén á mi mún yí tà bǎn, à mi wee bío bïo kà: «Mi loń! O ńi na kà yí máa wé bïo 6úi ká mu yínǎn dínló díró làa ɲa-ɲunló. O lé 6a *lànpó féwá lè 6a bè-kora wérowà bǎn bǎnlo.»

35 Εε ká bía 6úen6úen na mu bè-zúńminĩ wi yi bïo bon, bán wé è wé mu bè-zúńminĩ mu bǎn wára.»

*O bá-fé na bè-kora séra díá bïo
(Matiye 26.1-13; Zǎn 12.1-8)*

36 Wizonle 6úi ó o Farizíe 6úi von o Yeesu le o 6uee dí mí zii. O o Yeesu van á 6a vaá khónkaa dūmaka‡ wee dí.

37 Hón pǎahǔ so yi ò o hǎa 6úi na á ho lóhó nùpua 6úen6úen zū bá-fénló bïo á ɲá bïo ó o Yeesu wi o ńi mu zii, ó o 6uan mí dèe 6úi na yàwá here na sú lè ho ɲiló na sǎmu sí á 6uararǎa bǎn.

‡ 7:36 O Yeesu pǎahǔ ká 6a zúífùwa le mí ì dí, á 6a khón daráka kíńi ho dínló yi díráa.

38 Bïo ó o ßueé zon, ó o bánbáa khii hùerá a Yeesu món ò o wee wá, ó o yèn-caa wee lii o Yeesu mu zení wán. Ó o ñún-vānī lé ðïo ó o wee ßíní sùuka làa hã, ßún món ó o wee ßíní yèε hã ká a kúee ho ñiló mu hã wán.

39 A bïo ó o Farizīε na ó o wi zii á mən mu, ó o wee bío mi yi: «Yia kà cén lá léé Dónbeenī ñi-cúa fεεro kénkén, ó o lá a zūnī o hãa mu na wee lanláka a zení léenī, là a bè-wénia.»

40 Ó o Yeesu bía nən wo yi: «Simən, ï ì bío bïo ßúi á à na foñ.» Ó o Simən le: «Ñúhũso, bío.»

41 Ó o bía làa wo: «Nùpua nùwã ñun hĩa kon nàfòró ßanso ßúi wáří. Ó ñi-kéní léé wén-hãani khiá-hònú, ò o ñi-kéní na so léé wén-hãani ßúará-ñun làa píru.

42 Bïo á yĩa ßa kon le cón zū à ßa yí dà le máa wí, ó o ßó ßa mí nùwã ñun kení. Awa! Ba nùwã ñun mu tlahũ, á ù wee leéka le lé o yén ñ wañ o ññi mu á à poñ mí ninza.»

43 Ó o Simən bía: «Ï wee leéka le lé yĩa ó o día le kee na ßúaa nən yi.» Ó o Yeesu le: «Û bïo bon, fo mà ho tũíá.»

44 Ó o yèrè máa khii sánsáa o hãa mu ò o wee bío là a Simən: «Fo yí mən le: ï ßueé zon hen coon à ù yí le ßa ßua mu ñumu ßuee seε le ï zení, ò o hãa na kà wón wá siinía hã á ßínía sùukaa là mí ñún-vānī.

45 Bïo á ï ßueé dān ù zii, á ù yí hĩnən yí wĩira mi á yí yèera níi, ò orén là mí ßuee zoró hen á ï zení lé hón ó o wĩira là ho yèεró.

46 Fo mún yí kúaa ñiló ï ñúhũ wán á yí dóráa ho cùkú miĩ, ò orén wón lé ho ñiló na sãmu sí ó o kúaa

ĩ zení wán. §

⁴⁷ Lé bǔn nǎn à ì ì bío mu á à na fon: Bǐo ó o háa mu 6a séra bè-kora cèrèe díá lé bǔn nǎn ó o waminĩ wára booráa. Èe ká yia bè-kora na séra díá ka cǐnú, wón waminĩ wára na o ò zéeni à 6èn ò kèrĩ cǐnú.»

⁴⁸ Bǔn món ó o Yeesu bía nǎn o háa yi: «Û bè-kora séra díá.»

⁴⁹ A bǐa làa wo páanía wee dí wee bío mí yiwa: «O nǔpue mu léee wée á wee hení mí sǐi à bío le mu bè-kora séra díá?»

⁵⁰ O o Yeesu bía nǎn o háa yi: «Fo wáa yú ho héerà, hǐní lén, ù sǐidéro mǐi á fenía fo.»

8

Ba háawa na fù wee bè là a Yeesu

¹ Bǔn món ó o Yeesu hǐnǎn tò há ló-beera lè há ló-záwa yi á wee bue le *Dónbeenĩ béeñĩ bín-tente. Bǐa bò làa wó lé o ñi-kenínia píru jun,

² lè 6a háawa nùwá yen 6úí, bǐa ó o jǎn 6a cǐnáwa léra yi á mún wéera véena. Ba lé o Mari na 6a wee ve làa Makadala* Mari, yia ó o jǎn 6a cǐnáwa bùaa hènun léra yi,

³ là a Kuza na ó o *Heroode bàrá mí zǐi tonni jǐhǔ wán 6àn háa Zaana, là a Suzaana. Háawa cèrèe mún hǐa wi bǐn á séenia 6arén á fù wee wé lén mí níi bǐo à séení là a Yeesu lè mí ñi-kenínia.

*O Yeesu wà ò ñiró wáhiire á bǐnia zéenia kíarà
(Matiye 13.1-9; Maaki 4.1-9)*

---

§ **7:46** Le níi yèeró, há zení seeró lè ho jǐló kíeeró ho jǐhǔ wán, bǔn 6úen6úen lé bío á 6a zúifùwa fù wee wé à dérää ho cùkú mí ñi-hání yi. * **8:2** Makadala: Lé ho lóhó 6úí na wi ho Kalilee vù-beení jii lè le wii téenii.

⁴ Ba nùpua hía wee léka hã lórà yi 6uen o Yeesu cón. Bïo ó o kɪnía wo yi boo, ó o wà le wàhiire na kà nɔn 6a yi:

⁵ «Nii 6úi hía ló van mí mǎhũ yi, á wà vaá dé mí bè-dà. Bïo ó o vaá wee dé mu á mu 6úi léé lion ho wǎhũ wán, á 6a wǎ-bèwa yonkaa, à mu 6úi á 6a jínzàwa 6èn sèekaa vǎ.

⁶ Mu 6úi lion hã huua yi hen na le tɪní yí boo yi, á mu ló ká mu dèenía bɪnía hon, lé bïo á ho hɪnló mía bɪn.

⁷ Mu 6úi bɪn lion hen na hã kíkara bia héra yi, á mu ló á yòó zon mín yi làa hã, á hɔn pà mu.

⁸ Mu 6úi bɪn lion ho tá na se yi, á mu ló á yòó dɔn á han mí bia, á hã lè mí dà-kéní kéní á yú hã bia khímàni khímàni.» Bɪn món ó o pá bɪnía bía bïo kà nɔn 6a yi: «Yìa wee jí bïo, à wón jí bïo bía sese.»

(Matiye 13.10-13; Maaki 4.10-12)

⁹ O o Yeesu nĩ-kenínia tùara a yi: «Le wàhiire mu kúará lé mu yén?»

¹⁰ O o bía nɔn 6a yi: «Le Dónbeenĩ béenĩ bïo na ó o nùpue yí zũ kúará á le wee zéení à ceé na minén mi dòn yi. Ká 6a nùpua na ká wee jí mu lòn wàhio kǎamáa, lé bɪn nɔn á 6a lé 6a nùpua na yïo wi ká hã yí máa mi, á mún wee jí mu bïo ká 6a yí máa zũn mu kúará.†

(Matiye 13.18-23; Maaki 4.13-20)

¹¹ «Le wàhiire mu kúará lé bïo kà: Mu bè-dà lé le Dónbeenĩ biónĩ.

¹² Bïo lion ho wǎhũ wán lé 6a nùpua na ká 6a jí le Dónbeenĩ biónĩ à 6a máa yí tà le yi, ká a *Satāni

† **8:10** Mi lorĩ Ezayii vǎahũ 6.9.

dèení bánbá 6uee lén le 6a yiwa yi, à mún ti 6a kǎnǎlò wǎhú.

¹³ Bǐo lion hǎ huua na le tǎnǎ yí boo yi lé 6a nùpua na ká 6a ná le Dónbeenǎ biónǎ à 6a tà le yi, à zǎmaka le bǐo yi, ká ho kúará lénlò yú 6a pǎahú na yi, à 6a dèenǎ lé lè mí mǎn, lé bǐo á le biónǎ mu yí wǎira 6a sese.

¹⁴ Bǐo lion hǎ kíkara yi lé bǐa wee jí le Dónbeenǎ biónǎ ká 6a jún-sèró, lè ho dímǎná nǎfòró, lè ho 6àn símu á wee hè le à le máa dàń ha hǎ bia na dǎn.

¹⁵ Bǐo 6èn lion ho tá na se yi lé bǐa wee jí le Dónbeenǎ biónǎ à 6ua le lè le síi na se, dǐo púaara díá. Ba yí máa bǐnǎ lé lè mí mǎn. Bún lé bǐo nǎn á 6a wee haráa hǎ bia na se.

Le fǐntǎnǎ wǎhiire
(Maaki 4.21-25)

¹⁶ «Nùpue na à dé le fǐntǎnǎ mí zǐi á à bǐnǎ ì lá le dèe 6úí á à pe yi, tàá ká a dó le vó o ò lá le zoó bàrá mí kàtà tá wón míá. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bǐa wee zo le zǐi wé mí. ¹⁷ Mu bè-sǎnkanii na mu khoomu khíi máa lé wán bún míá. Hǎrǐ bǐo kúará yí zǔn 6úen6úen bǐo khíi bío yi le wizon-kénǎ.

¹⁸ Á mi cén wé jí bǐo wee bío na mia sese, lé bǐo á yǎ bǐo wi á 6a à bǐnǎ ì na mu 6úí wo yi á à bè mu wán. Ká yǎ dèe 6úí míá, á hǎrǐ mu bè-za bǐo na ó o wee leéka le mu wi mí cǎn á 6a pa à fé.»

O Yeesu 6àn nu lè 6àn zàwa bǐo
(Matiye 12.46-50; Maaki 3.31-35)

¹⁹ O Yeesu 6àn nu lè 6àn zàwa 6uara a cǎn à 6a màhá yí dà máa zoó 6úe o yi, lé bǐo 6a nùpua boo dà.

²⁰ O o búí bía mu nɔn wo yi: «Mìn nu lè mìn zàwa wi 6a mi ù wán, 6a lée òn ho khũhũ pan fo.»

²¹ O o Yeesu bía nɔn bĩa wi bín búenbúen yi: «Bía wee jí le Dónbeenĩ biónĩ à bè le yi, bán lé wàn nu lè wàn zàwa.»

*O Yeesu òn ho pinpiró
(Matiye 8.23-27; Maaki 4.35-41)*

²² Wizonle búí, ó o Yeesu zon ho woohũ lè mí nĩ-kenínia, ò o bía nɔn 6a yi: «Mí wa khí lè ho vũ-beenĩ món.» Á 6a òn zóó wà mu òmu yi bín wán.

²³ Bío 6a vá zon yú, á ho pinpi-beenĩ hínɔn wee và lè mí pánká ho vũ-beenĩ wán, á mu òmu wee yànbón zo ho woohũ, lònbiò à ho yòó wee sí lè mu òmu. Bín búenbúen wee wé ká a Yeesu wón mu òmu 6ó.

²⁴ O o nĩ-kenínia vaá wee sɔnĩ a ká 6a à bío bío ká: «Núhũso! Núhũso! Wa à hí.» Bío ó o sɔnĩ, ó o líf hínɔn á nàmaaka ho pinpiró lè mu òmu na wee yànbónka yi á mu búenbúen òn wó tétété.

²⁵ O o Yeesu bía làa ba: «Mí sɔn dɛró mĩ wáa wi wen?» Á 6a búenbúen zónkaa òn concáan, á wee bío mìn yi: «Páa! O nùpue mu lé o yén síi ká? Hári ho pinpiró lè mu òmu ó o bíaráa, á mu pá bò a biónĩ yi.»

*O Yeesu wéera a nĩ na 6a cínáwa wi yi
(Matiye 8.28-34; Maaki 5.1-20)*

²⁶ Á 6a khíi òn ho Zerasaa kòhũ, hĩa sánsáa mìn lè ho Kalilee kòhũ.

²⁷ Bío ó o Yeesu ló ho woohũ yi líf le mí òn òn, à bín ho lóhó na 6a wi yi nùpue búí na 6a cínáwa wi yi á wee sí a yahó. O wee vará mí bírí míana. O mún yí máa da zii yi, lé 6a nĩ-hía nùuníi ó o wee da yi.

28-29 Pɔ̀nna cèrèè ká ɓa cínáwa mu hínɔn o wán, à ɓa sí sa ca a níní là a zení lè hã zúakùaríwà ò o yí dàń yí va lùe. Ká a màhã wee khòo hã búenbúen kúia, à ɓa cínáwa na wi o yi na a dé hã mana yi. O o Yeesu nɔn le nii ɓa cínáwa na wi o yi le ɓa lé. Lé bún nɔn ó o miíní là a Yeesu mu, ó o líí búrá a tá ò o wee bío bío kà pónpón: «Dónbeení na wi mu bío búenbúen nùhú wán Za Yeesu, lée webio á ù lon làa mi? Sábéré, í wee yanka fo, yí yáa í bío.»

30 Bún món ó o Yeesu tùara a nii mu yi: «Ū yèni ɓa le we?» O o bía: «Í yèni ɓa le Zãamãa.» Lé bío ɓa cínáwa na wi o yi á boo dà.

31 A bán lé bía wee yanka a Yeesu le o yí na mí vaa kúee ɓa cínáwa kòhú na nàyló nii mía yi.‡

32 Mu wee wé à nònbùe-ɓoohú búí yòó wee dí le búee yi. A ɓa cínáwa mu yankaa o Yeesu le o sábéré ò o na ho wòhú mí yi, à mí vaa yòo zo bán yi. O o nɔn mu wòhú ɓa yi.

33 Lé bún wán ɓa cínáwa mu ló a nii mu yi á vaá zon ɓa nònbùeení yi. A ɓa búenbúen yòó lùwa le búee wán á kùenkaa líí zon ho vù-beení yi á húrún.

34 Bío á bía lá wee pa ɓa mɔn bío wó kà, á ɓa lùwa vaá bía mu nɔn bía wi mí manawà yi, á bía mu nɔn bía wi ho lóhó yi.

35 A ɓa nùpua ló le mí ɓueé loń bío wó. Bío ɓa ɓueé dɔn o Yeesu, á ɓa mɔn o nii mu na ɓa cínáwa lá wi yi, ò o wó a nǐ-tente á zã mí sía kará a Yeesu tá. A ɓa zãna.

36 A bía mu wó yí yi wee bío bío ó o nii mu wó wó wannáa làa ba.

‡ 8:31 Ba zúífùwa cón á ho kòhú na nàyló nii mía mu lé ɓa cínáwa kàsó lùe.

37 Ho Zerasaa kōhũ n̄pomu yi á ȳia yí z̄ána mu b̄io mu wón m̄ia, fúaa ɓa wee yanka a Yeesu le o s̄ábéré ò o lén día mí. Ó o Yeesu wà vaá zon ho woohũ le mí ì b̄iní ì lén ñ va hen na ó o ló yi,

38 Ó o n̄ni na yú míten ɓa c̄ínáwa n̄ii yi yankaa wo le o día le mí bè làa wo. Ó o Yeesu p̄á ò o b̄ía n̄on wo yi:

39 «Lén va m̄in z̄ii à vaa b̄io b̄io ɓúenɓúen na le Dónbeen̄i wó n̄on foñ à na ɓa n̄upua yi.» Ó o n̄ni mu b̄inía wà á vaá wee yényení b̄io ɓúenɓúen na ó o Yeesu wó n̄on wo yi ho lóhó ɓúenɓúen yi.

*O Zayiruusi h̄inló là a h̄aa ɓúii w̄éeró ɓio
(Matiye 9.18-26; Maaki 5.21-43)*

40 ɓio ó o Yeesu b̄inía kh̄ii d̄on hen na ó o ló yi ɓuarar̄aa, ó o kh̄ii yú ɓa n̄upua c̄èr̄èè à ɓa wee z̄ámaka a b̄iní buenló ɓio yi. Ba ɓúenɓúen lá wee lòní a.

41 Hón p̄aahũ so yi à b̄un ò o n̄ni ɓúii na lé ɓa *z̄uífùwa k̄ar̄ánló z̄ii ya-dí na yèni ɓa le Zayiruusi ɓueé d̄on, á ɓueé líí ɓúrá a Yeesu tá ò o wee yanka a le o bè làa mí va mí z̄ii,

42 lé ɓio ó o h̄inló yà-kéní na ó o yú á wee hí. O lúlúio w̄aa lá wee yí ho píru n̄un síí. ɓio ó o Yeesu bò làa wo wà a va a z̄ii, á ɓa minka n̄upua ɓura bò a yi.

43 H̄aa ɓúii wi ɓa t̄iahũ á wee mi mí s̄eéró f̄éèè á d̄on h̄a lúlúio píru n̄un à ho máa f̄i. O n̄ii ɓio ȳaara le t̄ini ɓànsowà c̄èr̄èè c̄on ká bán ɓúenɓúen m̄ah̄á yí dàina a yi w̄éera.

44 ɓio ó o vá zoó ɓó a Yeesu yi, ó o zoó t̄úaa o dà-z̄in̄ii pi-k̄ání yi là a m̄on. Ó o s̄eéró d̄èenía d̄in b̄un wán.

45 O o Yeesu đĩn ò o tùara: «Lé o yén tũaa miĩ?» A bĩa bó a yi búenbúen à yĩa le mí yí tũaa wo yi, à yĩa le mí yí tũaa wo yi. O o Piere lé yĩa bía làa wo: «Éee! Nùhúso! Fo yí mən bĩo ba nùpua buraráa foñ á wee òaà mín le?»

46 O o Yeesu le: «Ĩ mən mu, ká a búii màhá pá tũaa miĩ. Lé bĩo á ĩ zũna mu le pánká búii ló miĩ.»

47 Bĩo ó o háa mu mən ò o zũna a bĩo ó o wà buara ká a wee zàka á buée líi búrá a Yeesu tá, ò o zéenia bĩo nən ó o tũaanáa wo yi, làa bĩo ó o wó wó wannáa mí lahó yi bĩa wi bĩn búenbúen yahó.

48 O o Yeesu bía nən wo yi: «Wàn hĩnló, bĩo fo dó ũ sũ miĩ, lé bũn wéera fo. Wáa lén, vaa yí héera.»

49 Bĩo ó o Yeesu wee bío ó o òpii yàá yí tò, à bũn ò o tonkaro búii ló a Zayiruusi zĩi á nən o mán buée dən á buée wee bío làa wo: «Ū hĩnló wáa húrun. Wáa yí sɛé o ñi-kàránlo.»

50 Bĩo ó o Yeesu òa mu, ó o bía nən o Zayiruusi yi: «Yí titika, dé ũ sũ miĩ, á ũ hĩnló á à wa.»

51 Bĩo ba vaá dən, ó o le bĩa ká đĩn ho khũuhũ, ò o Piere là a Zán là a Zaaki là a hĩnzo-za bãn maá lè bãn nu lé bán ó o fó zonnáa le zĩi yi.

52 Ba nùpua búenbúen wee wá kùaará a hĩnzo-za mu bĩo yi. O o Yeesu bía: «Mi yí wá bĩo. O hĩnzo-za mu yí húrun, o léee yĩa na dũma.»

53 A ba nùpua wee zùanka a yi lé bĩo ba zũ kénkén le o húrun.

54 O o Yeesu lii fù a níi yi, ò o von wo pónpón: «Ĩ hĩnló, lii hĩní.»

55 O o vèera á dèenia líi hĩnən. O o Yeesu bía le ba na mu bĩo wo yi le o dí.

56 A bãn nùwá can đĩn coon mu bĩo yi. Ká a Yeesu màhá henía mu nən ba yi le ba yí bío bĩo wó kà le

nùpue jí.

9

*O Yeesu tonkaa mí nǐ-kenínia ptrú ñun
(Matiye 10.5-9, 11-14; Maaki 6.7-13)*

¹ O Yeesu von mí nǐ-kenínia píró ñun á nǎn ho dànló lè le ñii ɓa yi, à ɓa wé kíkánáa ɓa cínáwa yi á mún wέé ɓa vǎnú lè mí síiwà.

² O tonkaa ɓa le ɓa vaa bue le *Dónbeenǐ béeñǐ bǐo à mún wέé ɓa vǎnvárowà.

³ Bǐo kà lé bǐo ó o henía nǎn ɓa yi: «Mi yí ɓua hàrí dεε à láráa ho wǎhǔ. O ɓúí yí ɓua bǔin-za, tàá puure, tàá bè-díni. Mi yàá pá yí ɓua wárí. O ɓúí yí ɓua báká ɓúí à séení hǎa ó o zǎ.

⁴ Mi wé vaá làara nùpue na wán, à wón zǐi lé dǐo mi kεení yi fúaa mi léró ho lóhó mu yi.

⁵ Mi wé vaá zon lóhó na yi, ká bǎa wi ho yi pá mi bǐo, ká mi wee lé ho yi, à mi púaa mi zení khǔnkhǔni kúia bǐn.* A bǐn ñ zéení làa bán le ɓa wó khon.»

⁶ A ɓa ɓèn wà dén ñii so wán á vaá wee héε bue le Dónbeenǐ bǐn-tente, á mún wee wέé ɓa vǎnvárowà hǎ lórá lè mí dà-kení kení yi.

*O Heroode hácǐrǐ yáara a Yeesu bǐo yi
(Matiye 14.1-2; Maaki 6.14-16)*

⁷ Bǐn bǐowa so na wee wé kà ɓúenɓúen ó o *Heroode na ɓa bàrá ho kǎhǔ ñúhǔ wán ñá á mu lúnkaa o yilera, lé bǐo ɓa ɓúí wee bío le lé o Zǎn Batiisi vèera.

⁸ Ba ɓúí ɓèn le lé o *Elii bǐnía ɓuara. Ba ɓúí yàá ɓèn wee bío le mu lé le *Dónbeenǐ ñi-cúa fεerowà na yáanía nǐ-kení lé yǎa vèera.

* 9:5 Mi loñ Matiye vǎahǔ 10.14

⁹ Ká a Heroode wón wee bío mí yi: «O Zãn á ìnén ì beere nòn le ònì á ɓa kuio òúhú. Ó o nni mu na ɓèn wee wé bɓn bè-beera so na à ì ná bío lée wée coon?» Ó o wáa wee cà ò o mi a Yeesu wán konloon.

*O Yeesu dɔinta ɓa nɔpua na po muaaseé hɔnú
(Matiye 14.13-21; Maaki 6.30-44; Zãn 6.1-15)*

¹⁰ Bío ó o Yeesu tonkarowà bɔnía ɓueé dɔn á bío ɓa wó ɓúenɓúen á ɓa lá fɛera nòn wo yi. Bɓn mɔn ó o fó ɓarén mí dòn á ɓa khèra van lè ho lóhó ɓúi na ɓa le Betesayidaa cɔn.

¹¹ A bío ɓa zãamãa zũna mu, á ɓa bò a mɔn. Ó o Yeesu mɔn ɓa ó o yèrèmãa sã ɓa yahó, á wee bío le Dónbeenì béenì bío na ɓa yi. A bía wee cà le lòn-heɓúee ó o mún wééra.

¹² Bío ó o nni-kenínia píru ɓun mɔn à le wii wee tè, á ɓa vá ɓueé ɓó a yi à ɓa bía làa wo: «Bío na ɓa zãamãa yi le ɓa lén va há ló-zàwa lè há manawà na sùarãa hen à vaa làa, à mún yí mu bío dí. Lé bío á hen na wa wi yi á lóhó yí sùarãa yi, dɛe woon mía hen.»

¹³ Ó o Yeesu bía nòn ɓa yi: «Minén miten na mu bè-dínii ɓa yi.» A ɓa bía nòn wo yi: «Búurú bi-zàwa bío hɔnú làa cezàwa bùaa ɓun mí dòn lé bɓn wi wa cɔn hen, tàá fo le wa lén vaá yà ho dɔnló à ɓuee na ɓa nni-kúii na kà yi le?»

¹⁴ Lé bío á ɓa báawa na wi bɓn mí dòn mu zoñ á à yí ho muaaseé hɔnú síi. Ó o Yeesu bía nòn mí nni-kenínia yi: «Mi sankã ɓa nɔpua le ɓa keení lè mí kuio ho ɓúarã-ɓun làa píru píru wán.»

¹⁵ A ɓa hɔnɔn sankaa ɓa á ɓa ɓúenɓúen karãka.

¹⁶ Ó o Yeesu wáa fó ho búurú bío hɔnú lè ɓa cezàwa bùaa ɓun mu á ɓuan ò o hɔnía mí yahó

yòó dá ho wáayi, ò o dó le Dónbeenĩ b́arákà mu b́io yi. B́un ḿón ó o c̀eekaa mu ǹon mí n̄-kenínia yi le 6a dá lè 6a z̀aamáa.

¹⁷ A 6a 6́uen6́uen dú s̀ù, á b́io ká á 6a khuiira á mu s̀ú h́a s̀akíwá pírú jun.

*O Piere le o Yeesu lé o Krista
(Matiye 16.13-21; Maaki 8.27-31)*

¹⁸ Wizonle 6́ui, ó o Yeesu khèra vaá wee fio, ò o n̄-kenínia wi b́in, ó o t̀àara 6a yi: «Ba ǹupua wee b́io webio í d́ání yi?»

¹⁹ A 6a b́ia: «Ba 6́ui le fo lé o Zán Batiisi, 6a 6́ui le fo lé o Elii. Ba 6́ui bán 6̀en le fo lé le Dónbeenĩ n̄i-cúa f̀erowà na yáania n̄i-kéní 6́ui na v̀era.»

²⁰ O o Yeesu b́inia t̀àara 6a yi: «Ká minén c̀n á mi le í lée wée?» O o Piere b́ia: «Fo lé o *Krista na le Dónbeenĩ tonkaa.»

²¹ O o b́ia b́io ká henía ǹon 6a yi: «Mí yí v́í v́í b́io mu le ǹupue jí d́é.»

²² O o pá b́inia b́ia ǹon 6a yi: «O *Ǹupue Za ko ò o lò be. Ba n̄i-kía, lè le *Dónbeenĩ yankarowà n̄únása, lè ho *lándá b́io z̀eenílowa á à ṕí a. Ba à na a 6a à 6́ue, ká h́a wizooní t̄in zoñ ó ò v̀e.»

*O Yeesu wee bè yi kaka
(Matiye 16.24-26; Maaki 8.34-9.1)*

²³ B́un ḿón ó o yèrèmaa wee b́io làa bia wi b́in 6́uen6́uen: «Yia wi ò o bè mi, à 6̀anso khí mí k̀urú s̄i b́io wéro yi, ká a wé lá mí *k̀urúwá ṕí† lè h́a wizooní 6́uen6́uen, à bèráa mi.

²⁴ O ǹupue na wi ò o k̄aní mí mukān̄i, wón á à v́iní le. Ká ýia mah́ tá le mí ì v́iní le ínén b́io yi, wón á à k̄aní le.

† 9:23 Mi lorí Matiye v̄uah̄ 10.38

25 O nùpue lá yú ho ðímíjǎ bio búenbúen ò o khon le mukǎní binbirí yí, tàá o bío yáara búenbúen, se lé ho cǔnú yén á bǎnso yú?

26 Yia wee nǐyi ínén lè í bioní bío yi, ó o Nùpue Za bèn mún khíi nǐyi bǎnso bío yi ká a khíi bíńía buara lè mí cùkú beení, là a Maá Dónbeení lè mí wáyai tonkarowà cùkú beení yi.

27 Le í mǐ ho tǔiá na mia: Bía wi hen tǎhú, á ba búí wi yi á máa hí ká ba yí mǎn le *Dónbeení béení.»

*O Yeesu miníkaa le búee wán
(Matiye 17.1-8; Maaki 9.2-8)*

28 Bío á bǔn búenbúen bía khíina, wizooní bío hètín bǔn mǎn ó o fó a Piere là a Zǎn, là a Zaaki á yòoraráa le búee wán á wà yóó fio.

29 Pǎahú na ó o wee fio yi, ó o yahó ðíndín miníkaa, á sí-zínia mún yèrémáa wee juiíka kúíákúíá.

30-31 Yío buée tí à nùpua nùwǎ jun búí ðín là a Yeesu ho wáyai cùkú beení yi á wee tà hǎ láakáwá làa wo. *Ba lé o Mǎyiize là a *Elii.‡ Hǎ láakáwá na ba wee tà lé o Yeesu bío na ó o ò va ho Zeruzalεemu á vaá hí á à tírǎa ho tonló na ó o buara bío yi jii.

32 Bǔn búenbúen wee wé ká a Piere lè mí ninzàwa dǔma kákáká. Bío ba sína á ba mǎn o Yeesu cùkú beení lè ba nùpua nùwǎ jun na páanía ðín làa wo.

33 Pǎahú na á ba nùpua mu le mí ì lén, ó o Piere wǎa yí zǔ bío o ò bío, ó o bía nǎn o Yeesu yi:

---

‡ 9:30-31 O Mǎyiize bio wee zéení ho Lándá bio o Isirayεele nǐpomu cǔn. Ká a Elii bio bǔn wee zéení le Dónbeení bioní tǎnǐló bio. O Yeesu lé yía bèn buée tíra mu mí cúa-jun jii.

«Núhúso, mu wó se á wa wi hen. Wà à tá hã bùkú-zàwa bïo tïn: Ünén dà-kéní, o Məyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.»

³⁴ Pãahú na ó o wee bío yi, á le dùndúure búí yòó ló lii pon 6a yi. Bïo ó o ñi-kenínia mən bñn, á 6a zãna.

³⁵ A mu tãmu búí sã wee jí le dùndúure mu yi: «Yia kà lé í za na á ï mən léra. Mi wé jí a cón.»

³⁶ Bñn tãmu so bío vaa véeníi, á 6a le mí ì loí ò o Yeesu ññn mí dòn. A lá bñn jii wán á 6arén ó o búí yí bía bïo 6a mən yí nən nùpue yí huúu.

*O Yeesu wééra a háyónza na ó o cíná wi yi
(Matiye 17.14-18; Maaki 9.14-27)*

³⁷ Mu 6àn tá na lée tñn ká 6a ló le 6úee wán wee lii, á 6a zãamáa lée sã a Yeesu yahó.

³⁸ Ba ñi-kúii mu tñahú á ñii búí ññn ññn ò o wãamaa yi: «Nì-kàránlo! I wee yanka fo, loí í za bïo yahó yi; lé orén mí dòn lé yia á ï ton kãnaa yi.

³⁹ Cíná búí wi o yi, á wee ññn ññn fé wo dé, ò o wé wãama ká a táará, à jinsã-khùankhúá wé lé. Mu wee wé hñní o wán túntún. Hen ká mu hñnən o yi à mu bío le mí ì khíí ká a díá sùrèn lòn ñi-hío.

⁴⁰ A ù ñi-kenínia á ï yàá fèra yú á yankaa le 6a ja a lén wo yi, ká 6a màhá yí dàñna mu.»

⁴¹ O o Yeesu bía: «Mí zuia nùpua 6èntñn yí máa dé mi sía le Dónbeenñ yi bío bon, á mi mún yí máa jí hàrí dèe. Mi wee leéka le í keení làa mia á wé è kàrán mia fúuu le?» Bñn món ó o mún bía là a ñii: «Bua ù za mu à ù buen le í loí.»

⁴² Bïo ó o háyónza vá wà 6ueé sùará a yi, ó o cíná mu tñn fó a dó ho tá yi ó o lii wee dá kèkèkè. O o Yeesu kíkkaa o cíná mu yi le o lé, ò o wééra a yàrónza nən 6àn maá yi.

⁴³ A bia wi bín búenbúen can đin le Dónbeenĩ na dá mu bĩo búenbúen pànká na 6a mɔn bĩo yi.

*O Yeesu wee bĩo mi húmú lè mi vèeró bĩo
(Matiye 17.22-23; Maaki 9.30-32)*

Bĩo 6a lè mí nĩ-kéní kéní đin wee loĩ mu bè-beera na ó o Yeesu wó ká, ó o yèrèmáa wee bĩo lè mí nĩ-kenínia:

⁴⁴ «Hã bionĩ na á ï ï bío ò na mia á mi jí à 6ua mi yiwa: O *Nùpue Za á 6a à dé 6a nùpua nĩ yi.»

⁴⁵ Le bionĩ mu ó o nĩ-kenínia yí jí jùhũ sese, le kúará á tun 6a yi, lé bũn nɔn á 6a yí zũ le bãn ya-tente, á 6a mún hézãna mu bĩnĩ tũaró làa wo.

*Lée wée po bĩa ká?
(Matiye 18.1-5; Maaki 9.33-37)*

⁴⁶ O Yeesu nĩ-kenínia wee wãanĩ mín yi á à zũrĩnãa yĩa po 6a búenbúen.

⁴⁷ Bĩo ó o Yeesu zũna 6a yilera, ó o vaá fó a háyónza búí bueé bàrá mí nĩsání

⁴⁸ ò o wee bĩo làa ba: «Nùpue lée nùpue na 6uan o háyónza na ká sese ínén bĩo yi, se lé ínén á 6anso mún 6uan sese. A yĩa 6uan mi se, se wón mún 6uan yĩa tonkaa Mi sese. Lé bĩo á yĩa bĩo jùhũ mia mi búenbúen tĩahũ wón lé yĩa po minén na ká.»

*Yĩa yí maa fi làa mia se wón sã mi jii
(Maaki 9.38-40)*

⁴⁹ O o Zãn lá le bionĩ ò o bía: «Núhũso, wa mɔn o nĩi búí ò o wee ja 6a cĩnãwa lè ũ yèni, á wa lá wi wa hè o, lé bĩo ó o mia wa kuure yi.»

⁵⁰ O o Yeesu bía bĩo ká nɔn 6a yi: «Mi yí hè o, lé bĩo á yĩa yí maa fi làa mia se wón làa mia lée dà-kéní.»

Ho Samarii lóhó búí nùpua yí tà a Yeesu bĩo

51 Bïo ó o Yeesu léró ho ðímíńá yi pãahũ wà bueé sùará, ó o hã mí sîi ò o le mí wáa à lén á à va ho Zeruzalεemu.

52 O o fèra tonkaa 6a nùpua á 6a dú a yahó. A 6a wà vaá zon ho *Samarîi lóhó 6úi yi le mí zoó wíoka le lùe á à ká làa wo.

53 A ho lóhó mu nùpua pã le o máa làa mí wán, lé bïo ó o veenĩ yahó sã ho Zeruzalεemu.

54 Bïo ó o Zaaki là a Zãn mɔn mu kà, á 6a bía nɔn o Yeesu yi: «Núhũso, fo le wa bïo le ho ðhũ lé ho wáayi à lii cĩ 6a 6úe jũhũ le?» §

55 O o Yeesu yèrémáa khíi zá làa ba.*

56 Bũn mɔn á 6a wà van ló-veere.

*Yia le mí ì bè o Yeesu bïo
(Matiye 8.19-22)*

57 Pãahũ na á 6a wi ho wõhũ wán, ó o nĩ 6úi vaá ló bueé wee bïo là a Yeesu: «Ì ì bè foñ á à varáa hã lùe búenbúen na á ù wee va yi.»

58 O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ba cawanwà yú hã kãna wee zo, á 6a jínzàwa mún yú hã lenna. Ká a *Nùpue Za wón màhã yí yú ho lahó na ó o dà à vũn yi.»

59 O o Yeesu bíníá bía làa 6úi: «Buee bè mií.» A wón bía làa wo: «Ì ì bè foñ. Ká ù màhã díá le í vaa nùu wán maá vé.»

60 O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Díá le 6a nĩ-hía à nùu mí nĩ-hía, ká ùnén vaa bue le Dónbeenĩ béeenĩ bïo.»

---

§ 9:54 Le Dónbeenĩ bionĩ vɔnna 6úi yi á bïo kà lé bïo túara sã le bionĩ mu jii: «Làa bïo ó o Elii hía wóràa mu bïo sîi.» * 9:55 Le Dónbeenĩ bionĩ vɔnna 6úi yi á bïo kà lé bïo túara sã le bionĩ mu jii: «Le hácirí na wee jàa mia dé bïo kà yi á mí yí zũ sí. O Nùpue Za 6uara 6a nùpua kãniló bïo yi ká a yí 6uara 6a 6úero bïo yi.»

61 O o 6úi pá bínía bía làa wo: «Núhũso, ɪ ì bè fonò, ká ũ màhá díá le ɪ vaa dé wàn nùwã cáawése vé à ɪ bíní buen.»

62 O o Yeesu bía làa wo: «Yia wee và lè mí nàwa sũn6úahó ká a yèrè má khíi loɪ lè mí mɔn, wɔn yí ko lè le *Dónbeenĩ béeɲĩ.»

10

O Yeesu tonkaa mí nĩ-keninia 6úi

1 Bũn mɔn ó o Núhũso pá bínía hueekaa 6a nùpua 6úará-tɪn làa píru làa nùwã jun* 6úi á tonkaa lè 6a nùwã jun jun le 6a dí mí yahó va há ló-beera lè há lùà 6úen6úen na ó orén mí beere ko ò o va dã.

2 O o bía nɔn 6a yi: «Ho dɪnló bon dɪn cèrèè, ká ho lárowà lé bía yí boo. Awa. A mi fio o mɔhũ 6ànsò yi le o wíoka na 6a ton-sáwá le 6a lá ho.

3 Mi lén! Ká mi jí bĩo kà: ɪ wee tonka mia. Mi ka lòn piozàwa na wà vaá zo 6a dakhĩnkħĩnwa tĩahũ.

4 Mi yí 6ua wárí, mi yí 6ua puure, hàrĩ nakãa. Mi yí dɪn la 6a nùpua tènĩlò yi ho wɔhũ wán.

5 «Mi wé vaá zon zĩi lée zĩi, à mi fèn bío le ho héeerà keɪ le zĩi mu yi.

6 Ká nùpue na ko lè ho héeerà wi le yi, á mí héeerà á à dã 6ànsò. Ká a 6èn yí ko làa ho, á ho máa dã a.

7 Dén zĩi so lé dɪo à mi keɲĩ yi, ká mi wé yí làa zĩi yi à bíní lé vaa làa le 6úi yi. Ba wé yú bío na nɔn mia à mí dí bũn. ɪ bía bũn lé bĩo ó o ton-sá ko lè mí jii dɪnló.

8 «Lóhó lée lóhó na mi wé vaá zon yi, ká 6a tà 6uan mia, ká 6a wé yú bío na bàrá mi tá, à mí dí bũn.

* 10:1 Le Dónbeenĩ bionĩ vɔnna 6úi yi á 6a tonkarowà mu lée 6úará-tɪn làa píru.

⁹ A 6a vánvárowà na wi ho lóhó mu yi à mi weé, à mi mún bío na ho nùpua yi le le *Dónbeenĩ béeñĩ òueé 6ó 6a yi.

¹⁰ Ká lóhó na mi vaá zon yi ká ho nùpua yí tà mi bío, à mi zoo òn ho lóhó mu sũ yi ká mi bío bío kà na 6a yi:

¹¹ «Mi lóhó khũnkũnĩ na fà wa zení á wa à púaa á à kúee mi wán,† ká mi màhã pá zũn mu le le Dónbeenĩ béeñĩ òueé 6ó.»

¹² Le í bío mu na mia: Le cítii fi nònzoñ, á hón lóhó so nùpua bío na khíi sá 6a yi á à poñ bío sá ho *Sodɔmu lóhósa yi.‡

(Matiye 11.20-24)

¹³ «Ūnén Korazēn lóhó lè ūnén Betesayidaa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé bío á ho yéréké bè-beera na wó minén cǎn 6àn síi lé búñ lá wó ho Tiire lè ho Sidōn lórás§ yi, se hã lórá mu nùpua lá hĩnɔn hàánĩ á khuiira hã pórókówá zã, á kúaa le sãni mí wán, á zéeniánaa le mí wi à mí khí mu bè-kora wéró yi.

¹⁴ Lé búñ nɔn le cítii fi nònzoñ á ho Tiire lè ho Sidōn lórá lònbee na à yí hã á à wé làa yi minén lònbee yi.

¹⁵ Σε ká ūnén *Kapεenayuumu, fo wee leéka le 6a khíi lá fo á à yòoráa ho wáayi le? Bùee. Ho nĩ-hĩnbó-lóhó lé hĩa 6a khíi líi dé fo yi.»

¹⁶ O o wee bío lè mí nĩ-kenínia: «Yia wee jí mí cǎn, se 6ànso mún wee jí í cǎn. A yia pã mia se wón

† **10:11** Mi loñ o Matiye 10.14   ‡ **10:12** Ho Sodɔmu lé hã ló-beera bío òun na le Dónbeenĩ yánkaa 6ó òuhũ o Abarahaamu pãahũ dà-kení. Ho bío wee zéeni mu bè-kora mónló lè le Dónbeenĩ cítii bío. Mi loñ Bío òuhũ 6úeenii vũahũ (Genèse) 18.20-21; 19.24-25

§ **10:13** Mi loñ Matiye vũahũ 11.21

mún pǎ mi. A yǎ pǎ mi, se lé yǎ tonkaa mi ó o mún pǎ.»

Ba tonkarowà b́nì buenlò bio

17 B́ia ó o tonkaa mí búará-t́n làa píru làa nùwǎ nún* b́nía buara à ba sǎ wan làa sòobéé, á ba b́ia nòn o Yeesu yi: «Núhúso, hàrí ba ćnǎwa ká wà von ũ yèni le ba wé b́io na, à ba wé mu.»

18 Ó o Yeesu b́ia nòn ba yi: «Í lá wee wé mi a *Satāni, ba ćnǎwa nùhúso ká a yòó kùera ho wáyai wee lii lè ho vlohó na nuiína b́io síi.

19 Mi loń! I nòn ho pànká mia, h́ia mi wé è varákaráa ba háwá, lè ba naawà wán, à mún púpúuráa o zúkúso pànká búenb́uen, ká dèe woon máa yí mia.

20 Εε ká mi màhá yí zámaka b́io mí yú ho pànká ba ćnǎwa wán b́io yi, ká mi zámaka lé b́io á mi yènnáa túara ho wáyai le Dónbeenĩ ćsn.»

(Matiye 11.25-27)

21 Hón pǎahú dà-kéní so yi á le Dónbeenĩ Hácírí weéra Yeesu síi, ó o wee b́io b́io kà: «Éee! I Maá, ũnén lé ho wáyai lè ho tá Núhúso, í wee dé ũ b́arákà. Lé b́io mu b́io na fo sà mu bè-zúńminĩ b̀ansowà lè le hácírí b̀ansowà yi á fo tà zéení làa b́ia b́io nùhú mia. I Maá, mu bon. B́io mu wóráa ká lé b́io sí fon.

22 I Maá dó mu b́io búenb́uen í níi yi. Níi woon yí zū a Za, ká mu yínón o Maá. A níi woon mún yí zū a Maá, ká mu yínón o Za, làa b́ia ó o Za mu wí ò o zéení làa wo.»

(Matiye 13.16-17)

---

* 10:17 Mi loń o Luki 10.1

23 Bún mǎn ó o yèrèmáa wee bío lè mí nǐ-kenínia mí jǐhǔ wán: «Minén na wee mi bío kà lè mí yío, mi júná bènṭín sí.

24 Lé bío le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fεεrowà lè 6a bá-zàwa cèrèe sía hǐa vá à 6a mi bío mínén wee mi à 6a yí mǎn mu. Ba sía hǐa vá à jǐ bío mínén wee jǐ, à 6a yí jǐa mu.»

O Samarii nǐi na wó le hǐi wǎhǐire

25 Ho *lándá bío zéénílo 6úi wi ò o yí o Yeesu nǐi 6ua yi, ó o tùara a yi: «Nǐ-kàránlo, í ko à í wé kaka à bè yi yíráa ho yírón mukǎnǐ na máa vé?»

26 O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Lé mu yén tùara wa lándá vǔahǔ yi? Fo wee jǐ mu kaka?»

27 O o nǐi bía nǎn wo yi: «Fo ko ũ wań ũ Núhǔso Dónbeenǐ lé ũ síi 6úen6úen, lè ũ mǎnákǎ 6úen6úen, lè ũ pǎnká 6úen6úen, lè ũ yilera 6úen6úen† à ũ mún wań mi ninza làa bío á fo waráa ũten bío síi.‡»

28 O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Fo bía se. Bánbá ũ wé bún, á fo ò yí le mukǎnǐ.»

29 O o nǐi pá wi ò o cà ho tǔiá síni, ó o bǐnǐa tùara a yi: «Lé o yén lé wa ninza?»

30 O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Nǐi 6úi hǐa ló ho Zeruzalεmu yi á wee va ho Zerikoo, á 6a wǎ-tiwa vaá tun wo ho wǎhǔ kuio yi á fó sía, à 6a han wo 6óonǐa yi ó o yuunia día, à 6a wà.

31 Mu wó fò mín à le *Dónbeenǐ yankaro 6úi lá ho wǎhǔ mu. Bío ó o 6ueé mǎn o nǐi mu ò o día ó o hà yòò ló á khǐi lá mí wǎhǔ wà.

† 10:27 Mi loń Levii nùwǎ vǔahǔ (Lévítique) 19.18   ‡ 10:27 Mi loń Lándá zéénílo vǔahǔ (Deutéronome) 6.5

32 O o *Levii nùwā ñi-kéní búí mún lá ho wǎhú mu á bueé mǎn o ñi mu ò o díá, á wón mún hà yòó ló á khíi wà.

33 Bún mún ó o *Samaríi ñi búí mún lá ho wǎhú dà-kéní mu. Bío ó o bueé mǎn o ñi ó o màkárí buan wo yi.

34 O o vaá bó a yi, á kúaa ho ñivén lè ho ñiló o dokuaa wán á bá, ò o lá a yòó bò mí yà-yòonii wán á vannáa ba ñi-hāní làanú zii, á vaá wee loí wo yi ká a váaní a.

35 Mu tá na lée tǎn yǐnbíi ó o léra le wén-hāani bío ñun á ñon le zii bǎnso yi, ò o bía: «O ñi mu á ũ pa bío sese, ká í khíi bǐnía wà bueé khíi hen, ká bío fo wó a bío yi á po le wárí na á ñi ñon fon, á ñi sàání mu.»»

36 O o Yeesu màhǎ bǐnía wee tùa wo yi: «Ba nùwā tǐn mu tǐahú ó o yén lé yǐa zééní le o nùpue na ba wǎ-tiwa tun lé mí ninza?»

37 A ho làndá bío zéénílo bía: «Lé yǐa wó le hii làa wo.» O o Yeesu bía ñon wo yi: «Wǎa lén à wé vaa wé làa bún síi.»

O Yeesu làara a Maate là a Mari bǎn zii

38 Bío ó o Yeesu lè mí ñi-kenínia wi ho wǎhú wán wà, ó o vaá ñon ho lóhó búí, ó o zoó làara a háa búí na ba le Maate zii.

39 O háa mu bǎn hǐnló búí wi bǐn á yèni ba le Mari. Bío ó o mǎn o Yeesu ó o wà bueé kará a tá á wee ñi a bioní.

40 Hón pǎahú so yi, ò o Maate wón bèn yahó bon mí zii tonni sáró yi. Bío ó o mǎn mín hǐnló mu ò o kará, ó o wà bueé wee bío là a Yeesu: «Núhúso, wán hǐnló bío ó o kará yí máa séení mi á fo yí mǎn le? Bío le o hǐní dé mí níi mi.»

⁴¹ O o Yeesu bía nɔn wo yi; «Héyìi, Maate. Fo wee yáa ũ yilera ká ũ héé tã má mu bïo cèrèè wéró yi,

⁴² ká bïo dà-kéní lé bïo bïo here. O Mari léra bïo se po mu búenbúen, bïo á nùpue yí dà máa fé o cǎn máa yí.»

11

O Yeesu wee zéeni ho fioró wéró (Matiye 6.9-13)

¹ Wizonle búí ó o Yeesu vaá wee wé mí fioró le lùe búí. A bïo ó o flora wó, ó o ñi-kenínia ñi-kéní bía làa wo: «Núhũso, kení wɛn lè ho fioró làa bïo ó o Zãn Batiisi keníanáa mí ñi-kenínia.»

² O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Hen ká mi wé wee fio, à mi bío kà:
Wàn Maá,
wé à ba nùpua zũn le fo lé le Dónbeenĩ na bãn síi
mia.

Dí ũ béenĩ hã lùà búenbúen yi.

³ Hã wɛn lè mu bè-dínii na ko làa wɛn
hã wizooní lè mí dà-kéní kéní yi.

⁴ Sén wa bè-kora díá,
làa bïo á warén mún wee tà sén díá
à na bĩa wó khon làa wɛn yi.

Pa wɛn bïo wee khà wɛn dé mu bè-kohó wéró yi
bïo yi.»

⁵ O o pá bĩnía bía nɔn ba yi: «O búí bãn bǎnlo wãa lá wi síi. Wizonle búí ó o hĩnɔn vaá yú a ho tá tãhũ á bía nɔn yi: Ɔ bǎnlo, ke mi làa búurú bi-zàwa bïo tĩn,

⁶ wàn bǎnlo ñi-kéní búí ló le kúii yi á bueé ló Ɔ wán, à bè-dínii mía Ɔ cǎn máa na a yi.»

⁷ A yĩa zoó le zĩ yi 6èn bía bĩo kà: «Día mi, yí bũmaka mi. Ho woohũ pon, á ã zàwa làa mi dũma wó. I yí dà máa hĩní máa na búurú foñ. Bónlo na à wé bũn mía.»

⁸ Le ì mĩ ho tũíá na mia: Hàrí ká a pǎ le mí máa hĩní máa na ho búurú mu wo yi 6a bǎnmu bĩo yi, á bĩo ó o yí wi ò o yèni yáa, ó o pá hĩa hĩní á à na bĩo ó o wee cà búenbũen wo yi.

(Matiye 7.7-11)

⁹ «Īnén wee bío mu na mia: Mi wé fio le Dónbeenĩ cǎn, á le è hã mia. Mi wé cànká mu bĩo le Dónbeenĩ cǎn, á mi ì yí. Mi wé búanbúa ho woohũ á le è hén ho mi ì zo.

¹⁰ Lé bĩo á yĩa wee fio á le è hã, yĩa wee cà bĩo le cǎn, ó o yí mu, yĩa wee búanbúa ho woohũ á le è hén ho ó ò zo.

¹¹ «Minén tĩahũ ó o búí za* flora a ceza o cǎn, ó o so o na háa wo yi le?

¹² Tàá ká a flora le fũaale ó o so o na naa wo yi le?

¹³ Awa, á bĩo minén na yí seka á zũ bĩo se naló mi zàwa yi, à sònkú mĩn Maá na wi ho wáyí á à wé kaka máa nanáa mí Hácírí bía wee fio le o cǎn yí?»

*Béeni na nũpua wee fi mĩn yi yí dà máa va yahó
(Matiye 12.22-30; Maaki 3.20-27)*

¹⁴ Wizonle búí ò o Yeesu wee ña a cĩná á à lén o nĩ búí na ó o cĩná mu wó ó o yí dà máa bío yi. Bĩo ó o ló a yi wó, ó o nĩ ñii dèniá fá á wee bío. A 6a zãamáa wó coon mu bío yi.

* **11:11** Le Dónbeenĩ bionĩ vǎnna búí yi á bĩo ká lé bĩo túara sá le bionĩ mu ñii: Ká a za flora ho búurú o cǎn ó ò na le huee wo yi le.

15 Ká 6a ñi-kéní kéníwà búí màhã pá wee bío: «Mu lé 6a cínáwa ñúhúso *Belezebuule† lé yíá nòn ho pànká wo yi, ó o dà wee ñanáa 6a cínáwa lén bía 6a wi yi.»

16 Ba búí bán 6èn le miñ khūaa o ñii yi, á 6a bía nòn wo yi: «Wé ho yéréké bío búí na wee zéení le ũ dànló ló le Dónbeení cón le wa mi.»

17 Ká a Yeesu màhã zūna 6a yílera, ó o bía nòn 6a yi: «Kōhū lée kōhū na nùpua wee fi mín yi, á à fi ì vé. A zī-ñúhú na nùpua mún wee fi mín yi á ñúhú á à 6úe.

18 Ká a *Satāni hía bīnía wee fi lè mítén ó o béení á à wé kaka à keínáa? Bío á mi màhã wee bío le mu lé o Belezebuule lé wón nòn ho pànká miñ á ì wee ña lè 6a cínáwa.

19 Ká lé bñn mu wóráa, á bía làa mia lé le dà-kéní 6èn wee ña 6a cínáwa mu lè ho pànká yén? Bán mí bεere wee zéení le mi bío yí bon.

20 Le ì mi ho tūiá na mia: Lé le Dónbeení pànká lé hía á ì wee ña lè 6a cínáwa. Bñn wee zéení le le Dónbeení mu béení wáa 6ueé 6ó mia.

21 Ká a pànká 6ànsó búí á hía sía wi ó o kará pannáa mí lùe yi, ó o ñii bío á dèe búí máa wé.

22 Εε ká yíá pànká wi po a vaá ló 6uara 6ueé dàrna a han, o ò fé o hía sía na ó o lá dó mí síi yi, á mún ñ khuii o ñii bío á à sanká.

23 «Yíá yí tà ì bío se wón lé ì zúkúso, á yíá mún yí máa séení mi ho kúeemínwánló bío yi, se wón wee saawaní.

(Matiye 12.43-45)

24 «Hen ká a cíná ló a nùpue na ó o lá wi yi, ó o vaa hée vará le dùure yi, à cà ho lahó na ó ò keení

† 11:15 Mi loñ Matiye vñahú 10.25

á à vŭñ yi ká a máa yí ho. Ká a wó san ò o bío mí yi:
 «Mu sŭaaní à ì bíní va hen na á ì ló yi.»

²⁵ Ká á bíní va van bín, ò o vaa yí ho lahó mu ká ho
 sàara á wíokaa sesese.

²⁶ Ká a mən mu, ò o bíní vaa fé 6a cínáwa bùaa
 hènun na bèn jii po arén à 6a páaní 6uee zoo keení
 cìcàkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nùpue
 so bío wíoka yáa poñ bío mu fù karáa.»

²⁷ Bío ó o Yeesu dín wee bío, à bŭn ò o hǎa 6úí na
 wi 6a zǎamáa tǎhŭ bía nən wo yi pónpón: «O hǎa
 na ton fo á yèniá bènŭn jùhŭ sí.»

²⁸ O o Yeesu bía nən wo yi: «Bia júná sí lé bia wee
 jí le Dónbeení bióní à mún tà bè le yi.»

*Ba le o Yeesu wé yéréké bío à mí mi
 (Matiye 12.38-42)*

²⁹ Pǎahŭ na 6a zǎamáa kíní o Yeesu yi wee jàa
 mín, ó o wee bío làa ba: «Ho lònbió nùpua yiwa yí
 se. Ba wi à ì wé yéréké bío 6úí à 6a mi. Èé ká 6a máa
 mi yéréké bío 6úí ká mu yínǎn le *Dónbeení jì-cúa
 fero Zonaasi bío.

³⁰ Bío ó o Zonaasi bío hǎa zéeniánaa ho Nini-
 ivesa, † lé bŭn bǎn síi ó o *Nùpue Za bío mún khii
 zéeniánaa ho lònbió nùpua.

³¹ «O béé hǎa na hǎa wi ho Sabaa kǎhŭ jùhŭ wán§
 á hǎa ló le lùe na dǎní nàyi làa sòobéé á 6ueé já a
 Salomən bè-zŭrmini bióní. A bío wi minén tǎhŭ
 bŭn bèn po a Salomən. Lé bŭn nən á le Dónbeení
 cítii fi nènzoñ ó o béé hǎa mu á à híní ì dín ho
 lònbió nùpua yahó á à kooní 6a yi.»

³² «Ho Niniivesa khú mu bè-kora wéró yi lé bío
 6a já a Zonaasi bióní. A bío wi minén tǎhŭ bŭn

† 11:30 Mi loñ Zonaasi vŭahŭ 2.11-3.9

§ 11:31 Mi loñ Bá-zàwa

nín-yání vŭahŭ (1Rois) 10.1-13

ḡèn po a Zonaasi. Lé bŭn n̄n̄n á le Dónbeenĩ cítĩi fi n̄n̄n̄zõn̄ á ho Niniivesa mu á à hĩnĩ ì ðĩn̄ ho lòn̄bĩo n̄pua yahó á à koonĩ 6a yi.

Le fĩntǎnĩ wǎhiire

(Matiye 5.15; 6.22-23; Maaki 4.21)

³³ «N̄pue máa dé fĩntǎnĩ á máa sanka, ó o mún máa bŭn le yi làa láahó. Ba wé dé le bàrà hen na le ko le bàrà yi, à bĩa wee zo le zĩi wé mi.

³⁴ «Ũ yĩo lé ũ sǎnĩa fĩntǎnĩ. Ká ũ yĩo se, á ũ sǎnĩa búenbúen á à keń mu khoomu yi. Ká ũ yĩo yáara á ũ sǎnĩa á à keń le tĩbĩrĩ yi.

³⁵ Awa! A ũ cén pa ũten bĩo, à ũ khoomu à yĩ wé le tĩbĩrĩ.

³⁶ Ká ũnén ũ beere á wi mu khoomu yi á bĩo búii yúii mía yi, á fo ò ðĩn̄ wé è mi làa bĩo ká fo ðĩn̄ le fĩntǎnĩ khoomu yi à ũ mináa bĩo síi.»

O Yeesu wee koonĩ ho lǎndá ñunása yi

(Matiye 23.4-36; Maaki 12.38-40)

³⁷ Pǎahũ na ó o Yeesu bía vó yi, ó o *Farizĩe búii bueé von wo le ho ðĩnló mí zĩi. O o Yeesu hĩn̄n̄n̄ á vaá zoó kará wee dí.

³⁸ O Farizĩe mu na von wo á wó coon bĩo ó o wee dí ò o yĩ seeka míten làa bĩo 6a wee wé wéráa mu.

³⁹ O o Nuhũso bía n̄n̄n̄ wo yi: «Minén Farizĩewa, mi ka le mu ñumu ñuunĩ le ho ðĩnló díinĩ sĩa na máa mí ðòn̄ wee ce wéréwéré, ká mi yiwa h̄n̄n̄ màhá sú le ho k̄n̄nló le mu s̄n̄s̄m̄ámu.

⁴⁰ Mi lé 6a b̄n̄b̄wá. Le Dónbeenĩ na wó bĩo wee mi ho khũuhũ á so mún yĩ wó bĩo wi le ho yi le?

⁴¹ Mu h̄amu wéró se, ká mi yiwa naló le Dónbeenĩ yi à mi yĩ n̄nsã yi, lé bŭn̄ n̄ na ká mu bĩo búenbúen á à ce wéréwéré.

42 Ká minén Farizíewa, ho yéréké khíi sá mia, lé bïo á hàrì há vôn-zà-wíníwà na 6a wee kúee le zéení yi búenbúen á mi wee na bàn cúa-pírú níi, à mu húaaràmu lè le Dónbeenì waminì á mi màhá wee pón díá, à bún lé bïo mi òn lá ko à mi wé wé ká mi yiwa mún yí nònsá bïo ká wéró yi.

43 «Ho dshú khíi cǐ minén Farizíewa, lé bïo mi wa ho yahón lùà kèeníló ho kàránló zíní yi, á mún wa à 6a nùpua wé tèní mia lè le kònbii 6a zãamãa fèminló lara yi.

44 Ho yéréké khíi sá mia, lé bïo mi ka lòn búráa na yí máa mi sese na 6a wee vará wán à 6a yí zú mu*.»

45 A ho *làndá bïo zéenílo ò-kéní bía làa wo: «Nì-kàránlo, fo wee bío kà, se lé warén fo mún wee là.»

46 O o Yeesu bía nòn wo yi: «Minén làndá bïo zéenílowa á ho dshú mún khíi cǐ, lé bïo á mi wee ò ho sèró na lí 6a nùpua wán, à mi màhá yí máa dé mi níni ho sèró bïo yi hàrì cǐnú.

47 Ho yéréké khíi sá mia, lé bïo á 6a òi-cúa fèerowà na á mìn maáwà 6ó bán búráa lé hñn á minén wee so.

48 Bún wee zéení le bïo á mìn maáwà mu wó á mí tà á nòn mi wee soráa 6a òi-cúa fèerowà mu na 6a 6ó búráa.

49 «Lé bún nòn le Dónbeenì bè-zúrmini bíarãa bïo kà: «I ò tonka 6a òi-cúa fèerowà lè 6a tonkarowà 6a cón, á 6a búii 6a à búie 6a tshú, ká 6a búii 6a à beé lò.»

---

* **11:44** Há búráa bïo: Ho làndá bïo zéenílowa cón ká yã dñn o òi-hío à 6a le wón tun. Lé bún á hàrì há búráa á nùpue yàá pá yí ko ò o vará wán tàá ò o dà, bún ká a pá dèniãa tun. Lé bún nòn á 6a zúifùwa fù wee wé khünínãa mí búráa à há wé mi sese.

50 Ho ðimíjǎ jǎhǔ fǎrǎló pǎahǔ, á 6a jǐ-cúa fεεrowà na 6a 6ó búenbúen á ho zuia nùpua lé bán á le lònbee na wi 6a húmú mǎn á à jǐ wán.

51 A lá a *Abεεle búeró pǎahǔ à 6uee dǎ a Zakari búeró yi, wón na 6a 6ó le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ yi mu hǎmu wéeni lahó lè le *sòobá-lùe pǎahǔ.† Le † mǐ ho tǔiá na mia: Dén cǎni so na kúará búenbúen lé ho lònbbio nùpua lé bán á le lònbee na wi mu mǎn á à jǐ wán.

52 «Minén làndá bbio zéenílowa: Ho yéréké khii sá mia, lé bbio le Dónbeenǐ zǔnló binbirǐ wǎhǔ á mi tun. Minén mi bεεre á yǐ bò ho, á bǐa le mí ì bè ho á mi mún hò.»

53 Bbio ó o Yeesu ló le zǐi yi, à bbio ho làndá bbio zéenílowa mu lè 6a Farizǐewa sǐa wee cǐ a yi làa sòobéε, á 6a lée wee tùaka a yi mu bbio lè mí sǐwà dǎní yi.

54 Ba le mí ì jǐ a jǐi yi ká a hǐa bǐa khon à 6a yǐ o níi 6ua yi.

12

Mi pa miten bbio

(Matiye 10.26-27, 19-20)

1 Mu wee wé ká 6a nùpua fò mín bǐn 6ùirí6ùirí6ùirí fúaa 6a wee yonka mín zení lé 6a booró. O o Yeesu wǎa sǎnsǎa mi nǐ-kenǐnia á wee bíorǎa: «Héyi! Mi pa miten 6a *Farizǐewa bbio

† **11:51** O Abεεle là a Zakari húmú bio: Le Dónbeenǐ bíonǐ vǎahǔ làa bbio 6a zúifúwa fù túara làa ho, ó o Abεεle lé yǐa lé o yahón nùpue na 6a 6ó, á ho vǎahǔ mu vaa véenǐi ó o Zakari lé yǐa 6a 6ó dú ho mǎn. Mi loǐ Bbio Nǔhǔ Búεenǐi vǎahǔ (Genèse) 4.8; Wizoónǐ bè-wénia nǐn-yǎní vǎahǔ (1 Chroniques) 24.20-22

yi. Ba bïo ðonmín lè le ja-fini. Bïo 6a wee kàrán lè 6a nùpua á ðarén mí bæere yí máa bè yi.

² Mu bïo na sànkaa búenbúen khíi mi, á bïo sà yi búenbúen mún khíi zūr.

³ Lé bñn nòn á bïo mi ì bío le tìbírí yi, á 6a nùpua khíi mí wéréwéré. Bïo mi wee hūmanka kúee mín jikōnna yi há zíní fikāna á mún khíi bue há lōra.

*Mi wé k̀nbi le Dónbeenĩ
(Matiye 10.28-31)*

⁴ «Wàn b̀nlowà, ì ì bío mu ù na mia. Mi wé yí z̀n bïa wee búe o nùpue ká 6a máa b̀nì dàñ mu búí wé.

⁵ Yïa mi ko à mi wé z̀n á ì ì zéení làa mia. Mi wé z̀n le Dónbeenĩ na dà à dé mia le Dofnì d̀hũ na máa hí yi mu h́mú món. Le ì bío mu na mia: Dén le d̀io mi ko mi wé z̀n.

⁶ Ba j́nzà-ẃnìwà bùaa hònú so yi máa yèé há t̀mónwà bïo j́un le? A le Dónbeenĩ yi pá yí máa ǹnsā bán yà-kénì búí yi.

⁷ Hàrí mi j́un-vānì búenbúen á le Dónbeenĩ zū jii. Mi wāa yí z̀n d̀e, lé mi bïo j́uhũ wi po 6a minka j́nzà-ẃnìwà.

*Yïa tà làa yïa p̀á a Yeesu bïo
(Matiye 10.19-20; 10.32-33)*

⁸ «Le ì bío mu na mia: Yïa d̀ñn 6a nùpua yahó ò o bía wéréwéré le mí bïo sã mĩ, ó o *Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà yahó le ðanso bïo sã mí yi.

⁹ Ká yïa ðèn bía wéréwéré 6a nùpua yahó le mí yí zū mi, ó o Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà yahó le mí yí zū ðanso.

¹⁰ Nùpue na bía le b́n-kohó o Nùpue Za d̀nì yi, á wón ðanso á 6a à sèn ñ díá á à na yi. Ká yïa khíi

bía le bín-kohó le Dónbeenĩ Hácírí dǎní yi, á wón òanso máa yí mu òàn séndíaró.

11 «Hen ká 6a khií wé 6uan mia vannáa 6a *zúífùwa kàránlò zíní yi, tàá ho pànká òansowà yahó à bán cítí mia, à mi yí le mi yiwa dè bío mi ì láráa mi jì-cúá làa bío mi ì bío bío yi.

12 Lé bío á bío mí vaá bío á le Dónbeenĩ Hácírí á à zéení làa mia hón pǎahũ so yi.»

O nǎfòró òanso na lé o bǎnbú wàhiire

13 O nǎi búí bía nǎn o Yeesu yi 6a zǎamáa tǎahũ: «Nì-kàránlò, bío na wàn za yi le o sanka wàn kǎ ò o na í bío.»

14 O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Wàn bǎnlò, lée wée dó mi le í fáa mǐn tǔiáwà à mún sanka mǐn kǎ na mia?»

15 Bún món ó o wee bío làa bía wi bǐn búenbúen: «Mí pa miten bío. Mí yí wé nùpua na yío yí máa sí làa bío, lé bío hàrí ò o nùpue níi bío wé boo kaka, á so o mukǎní pá po mu.»

16 O o wǎa wà le wàhiire na kà nǎn 6a yi: «Nì búí na nǎfòró wi hǎa 6ó ho dǐnló làa sòobéé mí mǎhũ yi.

17 O o lon mí yi, ò o wee bío bío kà lè mí síi: «Lé mu yén á í ko à í wé? Í dǐnló na á í yú á máa zo í náa.»

18 A bío kà lé bío ó o wǎa le mí ì wé: «Í ì fí í náa búenbúen, ká í bǐnì ì so hǎa 6uàaka á à khuii í dǐnló le í bío búenbúen á à kúee yi.»

19 Bún món á í wǎa à bío í síi yi: «Ayì, wàzaa, à ù bío 6èntǐn se. Fo ò wé hǎa lúlúio zànzàn ká dèé búí máa fòò foñ. Wǎa wé vǔn, wé dí, wé jù ká ù wé bío sí foñ.»

20 Ká le Dónbeenĩ màhǎ bía nǎn wo yi: «Fo lé o bǎnbú. Ho tǐnàahũ na kà lé hón á í ì fé ù mukǎní

yi. Awa, hón pãahũ so yi, ká ũ bïo na á ũ khuiira zoó bàrá pan yi á bïo á à sǐ wée yi.»

²¹ Lé kà síi á yĩa wee khuii ho nãfòró zoo pa yi ká a máa cà hĩa le Dónbeenĩ cǝn á bïo khii wéráa.»

*Mi cà le Dónbeenĩ bɛni vé
(Matiye 6.25-34)*

²² Bũn món ó o wee bío lè mí nĩ-kenínia: «Lé bũn nɔn á ĩ wee bíoráa bïo ká á à na mia: Mi wé yí yáa mi yilera mi mukãni bïo yi, le mi ì yí mu bè-dínii wen à á dí, tàá mi sãnía bïo yi, le mi ì yí hã sǐ-zínia wen á à zǐ.

²³ Mu bon. Le mukãni bïo po mu bè-dínii, á hã sãnía bïo po hã sǐ-zínia.

²⁴ Mi loń ɓa khãnkhonwà, ɓa yí máa dĩ bïo, á mún yí máa lá dĩnló. Ba náa mía, ká le Dónbeenĩ màhã pá wee dĩiní ɓa. A bïo mínén bïo jũhũ màhã wi po ɓa jĩnzàwa.

²⁵ Minén tĩahũ á yĩa dà mí mukãni wizooní á à dé wán cǝnú mí yilera yáaró bïo yi so wi le?

²⁶ A bïo mí yí dà dɛɛ woon máa wé bïo cǝnú bïo yi, á mí wee yáa mi yilera bïo ká dĩni yi le we?

²⁷ Mi loń le pũĩlè. Le yí máa sá dɛɛ, á mún yí máa tĩ sĩa. Le ĩ bío mu na mia: hàrí o *Salomɔn lè mí cùkú búenbúen ká wón pá yí zǎ sĩa na se yú lerén ɓúi yi.

²⁸ Ká le Dónbeenĩ wee donkhueé le jĩnĩ ká síi, dĩo wé kɛni ho zuia ká ho yĩró à ɓa cǝi le, à sǝnkú mínén á le è wé kaka máa zĩinĩ. Mi siadéro le Dónbeenĩ yi ɓɛntĩn fòora.

²⁹ Mi wé yí yáa mi yilera à wé dĩn cà bïo mi ì dí làa bïo mi ì ju.

³⁰ Mu bon, bĩa yí zǔ le Dónbeenĩ ho ðímíjǎ yi lé bán wee wé ðĩn cà bũn búenbúen fέεε. Εε ká minén mĩn Maá Dónbeenĩ wón zǔ bĩo ko làa mia.

³¹ Mi le mi yara sí le Dónbeenĩ béenĩ bĩo, á bĩo ká á le Dónbeenĩ á à na mia.

³² «Minén nùwǎ yεn zàwa na á ĩ pan bĩo, mi yí zón ðεε, lé bĩo á mu wó sína mĩn Maá Dónbeenĩ yi à le na mí béenĩ mia.

(Matiye 6.19-21)

³³ «Mi yèé mi níi bĩo à sanká wárí na mi yú à na 6a nĩ-khenia yi. Mi cà ho nàfòró binbirĩ na máa vé bàrá ho wáayi ká lè miten. Bĩn á 6a kònlowà máa juaa ho, á bùaa mún máa yáa ho.

³⁴ Mu bon, hen na mi nàfòró wi yi lé bĩn á mi sía búenbúen á à dé yi.

Ba ton-sáwá na wee fání mí yĩo bĩo

(Matiye 24.45-51)

³⁵ «Mi zǐ mí tonló sía, à zǎní mí fĩntéena wíoka ðĩnnáa.

³⁶ Mi wé lè 6a nùpua na pan mí jùhũso na van mu yaamu cεenĩi bĩo. Ká a 6ueé ðǎn pǎahũ na yi, á búanbúaa ho woohũ à 6a ðεenĩ hén ho.

³⁷ Bán ton-sáwá so na á 6a jùhũso 6ueé yú à 6a fánía mí yĩo pan wo bènťĩn júná sí. Le ĩ mĩ ho tũíá na mia: O jùhũso mí bεεre á à lá mí tonló sía á à zǐ ká a bío le 6a kεenĩ, ká a lá ho ðĩnló á à sanká à na 6a yi 6a à dí.

³⁸ Hàrí ò o jùhũso mu 6uee ðǎ ho tá tǎahũ tàá mu yáá dà bũn wán, ká a 6ueé yú 6a ká 6a yĩo fá á kará pan wo, se bán ton-sáwá so júná bènťĩn sí.

³⁹ «Mi zǔ le ká le zĩi bǎnso lá wee wé zũn o kònlo 6uenló pǎahũ, ó o lá máa wé è díá ó o máa zo a zĩi.

⁴⁰ Minén mún tǐní mí yǐo, lé bǐo ó o *Nùpue Za khíi buen ho pǎahǔ na á mí yí máa dé le o buen yi.»

⁴¹ O o Piere tùara a yi: «Núhǔso, le wàhiire mu á ù wà nǎn warén wa dòn yi léé, tàá lé ba nùpua búenbúen á le wà nǎn yi?»

⁴² O o Yeesu bía nǎn wo yi: «O ton-sá na yí máa lé mí núhǔso món, na hácirí wi le o yén? Lé yǐa ó o núhǔso á à bàrá mí zǐi tonni núhǔ wán, le o wé sanká ho dǐnló na mí zǐi nùpua lè mí nǐ-kéní kéní yi ho pǎahǔ na mu ko yi,

⁴³ ó o wee sá ho tonló mu ó o núhǔso binía buée kúaa wán. O ton-sá mu núhǔ sí.

⁴⁴ Le í mǐ ho tǔiá na mia: O núhǔso á à bàrá a mí bǐo búenbúen núhǔ wán.

⁴⁵ «Ká a ton-sá mu díá ò o wee bío mí yi: «Í núhǔso míana ò o máa buen.» O o wáa hǐnǎn wee ha mí nǐnzàwa ton-sáwá, ba báawa lè ba háawa, á wee dí ká a nu khée,

⁴⁶ wón ton-sá so ba núhǔso khíi buen le wizonle na ó o yí zǔ yi, lè ho pǎahǔ na ó o yí dó yi. Ká a núhǔso mu khíi buée dǎn, ó o buée beé o lò làa sòobéε, ká a pá à dé o ba ton-sáwá na ló mí núhǔso món tǐahǔ.

⁴⁷ «O ton-sá na zǔ mí núhǔso síi bǐo, ò o yí wíokaa mítén á yí wó mu làa bǐo ó o lonnáa mu, wón á ho haró ò jí.

⁴⁸ Ká yǐa yí zǔ mí núhǔso síi bǐo, ò o wó há wén-kora á ba ko ba ha, wón haró máa tà máa jí a làa yǐa so bǐo. Yǐa ba nǎn mu bǐo na boo yi, á ba khíi fé bǐo boo cǐn, á yǐa ba kàràfáa mu bǐo na boo yi, á ba khíi tùa yi làa bǐo po bǐn.

Ho kharó lè lé cǐtǐi bǐo

49 «Lé ho dōhũ á ĩ guan wa ɓueé dé ho tá yi, á ĩ ɓɛntɩn lá wi à ho dɛɛní zà!

50 Ká ĩ màhá ko à ĩ káa lònbe-beeni ɓúi yi, á ĩ hácírí ɓɛntɩn lùnkáa mu ɓío yi, ká mu yí wó yí vó, á ĩ máa yí ĩten.

(Matiye 10.34-36)

51 «Mi wee leéka le ĩ ɓuara wà ɓueé dé héérà ho ɗimíjá yi le? ɓueé. Le ĩ ɓío mu na mia: Lé há ɓióní á ĩ wà ɓueé kúee á à khééráa ɓa nùpua.

52 ɓío ká wán á ɓa nùpua nùwā hònú na wi le zii dà-kéní yi á à kha. Ba nùwā tɩn á à fi lè ɓa nùwā ɓun na so, á ɓa nùwā ɓun á mún ñ fi lè ɓa nùwā tɩn mu.

53 O maá máa wé sí lè mí za, ó o za mún máa wé sí lè mín maá. O nu máa wé sí lè mí hínló, ó o hínló mún máa wé sí lè mín nu. O ɓúaa háa máa wé sí lè mí yàró háa, ó o yàró háa mún máa wé sí lè mín ɓúaa háa.»

(Matiye 16.2-3)

54 ɓɩn mɔn ó o wee ɓío lè ɓa zâamáa: «Hen ká mi mɔn ká há dùndúio wee vá kúee mín wán lè le wii tɛɛní, à mi le ho vlohó ò tɛ, à mu ɓɛn wé làa ɓɩn.

55 Hen ká mi mɔn ká ho pinpiró wee lé lè le wii hɛɛní ɓàn nín-káahó à ɓuen, à mi le ho wunwuró ò kéń, à mu ɓɛn wé làa ɓɩn.*

56 Nĩ-khàwa yén! Mi wee loń ho tá lè ho wáayi à zũrnáa ɓío wee wé pɔnna. A lée webio nɔn á mu ɓío na wee wé lònɓío á mí yí zũ máa zéeni kúará?

(Matiye 5.25-26)

---

* **12:55** Ba zúífùwa kōhũ ɓio sí wi mí dòn lè warén ɓío. Mu yámú ɓumu wi lè le wii tɛɛní. Lé làa ɓɩn á ho vlohó wee wé lé yi ɓuennáa. Ká le wii hɛɛní ɓàn nín-káahó á ho tá hení ɓúaa yi. Lé làa ɓɩn á ho wunwuró wee wé lé yi ɓuennáa.

57 «Lée webio nɔn á mínén mi bæere yí dà máa hueeka mu biowa mín yi à zũrnáa bió téréna.

58 O búí lá wó khon lè mi ninza síi, ó o von fo le cítíi yi, à ũnén na wó khon bánbá à ũ fèn wé le jii dà-kéní lè mi ninza mu ho wǒhũ wán ká mi ðĩn yí vaá ðn. Ká búñ mía ó o vaá dé fo o cítí-fi níi yi, á wón bèn á à yèrémá khíi dé o paro níi yi, á wón ñ dé ho kàsó yi.

59 Le í bío mu na mia: Ho kàsó mu á fo máa lé yi húúu ká ũ yí wǎ le wárí na fo ko á ũ na búenbúen á yí tíira jii.»

13

Le v̄ndɛɛ na yí máa ha wàhiire

1 Mu p̄ahũ, á nùpua nùwǎ yen búí ló buée wee bío ho Kalileesa búí bió là a Yeesu, b̄ia ó o *Pilaate na wi ho *Zudee kǒhũ jũhũ wán á nɔn le jii ba bó ká ba ðĩn wee wé mu hãmu.

2 O o Yeesu b̄ia nɔn ba yi: «Mi wee leéka le bán nùpua so lé b̄ia h̄ia wee wé mu bè-kora po ho Kalileesa na ká á nɔn ba bió wórãa ká síi le?

3 B̄uée. Ká mínén mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ì hí lè ba bió, le í bío mu na mia.

4 Tãá mi wee leéka le ba nùpua píru h̄tĩn na ho Silowee nónwíohũ h̄ia tò jà yi á ba húrun lé bán h̄ia wee wé mu bè-kora po ho Zeruzalɛmu nùpua na ká le?

5 B̄uée. Ká mínén mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ì hí lè ba bió, le í bío mu na mia.»

6 Búñ món ó o wà le wàhiire na ká nɔn ba yi: «Nii búí h̄ia fá le v̄ndɛɛ búí na ba le *fikíyée mí v̄ns̄ia buahó yi. Wizonle búí ó o le mí buée loñ le mí ì yí bia ho wán á à khòo lè, ó o buée khon.

7 O o wáa wee bío le mí ton-sá: «Bíò kà le mu lúlúio bíò tìn ká í sansan le í ɓueé khòò le vǐndɛɛ mu na kà bia, à ì ɓuee khe. Mu ɓúhǔ mía à ì díá le à le fé le lùè káamáa. ʔúe le.»

8 O o ton-sá bía nɔn wo yi: «ɓúhǔso, díá lé ho dueera loń, ká í ì búnbú le ɓúhǔ á à kúee ho duioró yi.»

9 Nún-sí á lóhóló ká le è ha. Ká le wáa yí han làa búń, à ũ màhǎ ɓúe le.»»

O Yeesu wɛ́era há-mónkú ɓúí ho Sabaa zon

10 Mu hía wó *Sabaa ɓúí zon ká a Yeesu wee kàrán ɓa nùpua ho kàránló zǐ yi.

11 Mu zon à háa ɓúí wi bín á lò yí here yú há lúlúio píru hɛ́tín. O cíná ɓúí wó a là a mónkú ó o yí dà máa híní máa yòó muin.

12 Bíò ó o Yeesu mɔn wo, ó o von wo á ɓueé bía bíò kà nɔn yi: «Háa mu, fo wáa yú ũten ũ vǎmú ní yi.»

13 O o yòó bò mí níní o wán, ó o dɛɛnía hínɔn yòó muina dǐn á wee ɓúaaní le Dónbeení.

14 Ká ho kàránló zǐ ɓúhǔso màhǎ yí wara mu, lé bíò ó o Yeesu wɛ́era vǎnvaro ho Sabaa zon, ó o bía nɔn ɓa zǎamáa yi: «Há wizoní bíò hɛ́zín lé hǎn á ho tonló ko à ho wé sá yi ho yàwá ɓúhǔ yi, á mí wé ɓuen le ɓa wɛ́e mia hón pǎahǔ so yi, ká mi yí wé mu há wizoní bíò hɛ́nun ní na le ho Sabaa zon yi.»

15 O o Núhǔso bía nɔn wo yi: «Nì-khàwa yén! Mìnén á yǎ yí máa fee mí nàa tàá mí sǔnpɛɛní à lée ɓúí ho Sabaa zon lée wée?»

16 O háa na kà na lé o *Abarahaamu mɔnmàní ɓúí na ó o *Satāni can há lúlúio píru hɛ́tín yi á so lá yí ko ò o fee díá ho Sabaa zon le?»

17 Dén bioní so na ó o Yeesu bía á dó hã niyio bía làa wo wee wãaní yi. Ká 6a zãmáa na wi bín búenbúen bán 6èn wee zãmaka mu bè-tentewà na ó o wee wé bïo yi.

*Ho mútáàdè bæere lè le ja-fini wàhio
(Matiye 13.31-33; Maaki 4.30-32)*

18 O Yeesu binía bía bïo kà: «Le *Dónbeení béení á 6onmín làa webio? Lée webio á ì dà à tèé làa de?»

19 Le bïo 6onmín lè ho mútáàdè* bæere na ó o nni búí dù mí vînsîa buahó yi, á le ló á hînon yòó wó mí vîndè-beení, á 6a nínzàwa wee tá mí lenna yi.»

20 O o pá biní bía bïo kà: «Lée webio á ì dà à tèé lè le Dónbeení béení?»

21 Le bïo 6onmín lè le ja-fini na ó o hãa búí zúnzúio kúaa mu dũmu kiloowa 6óní làa hònú yi á khan bàrá á mu ló.»

*Ho zoró lè ho zūarîi na finia bio
(Matiye 7.13-14, 22-23)*

22 O Yeesu hîa tò hã ló-beera lè hã ló-zàwa yi á wee kàrán 6a nùpua ká a va lè ho Zeruzalεmu cón.

23 O o búí tùara a yi: «Núhũso, bïa á à kãní yínón 6a à wé 6a nî-dòndáa le?» O o bía non 6a yi:

24 «Mí bánbá à mi zo lè ho zūarîi na finia. Le ì bío mu na mia: Ba nùpua cèrèè khíi cà ho zoró yahó ká mu yïo máa lé.

25 Ká a zîi 6ànso khíi hînon á vá mí woohũ pon á dó, à bûn minén lée wi ho khũuhũ á wee búanbúa ká mi ì bío bïo kà: «Núhũso, hén le wa zo.» O ò bío o na mia: «Ì yí zū mi léenii.»

* **13:19** Ba zúifùwa cón á ho mútáàdè bæere lé dïo ka cfinú. Ba wee wé ni ho 6àn bia kúee le zéení yi, à le símu wíoka dé wán.

26 A mi ɓèn á à bío o na a yi: «Eee! Ká wa ɓon páanía dú á ɓun làa fo, á fo mún kàráanna ɓa nùpua wa lóhó ɓonfúaa yi.»

27 O o tɓn á à bío ò na mia: «Mi vá lé í nìsání, bè-kora wérowà yén! Í yí zū mi léení.»

28 «Ká mi khíi mɔn o Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu lè le Dónbeení ɓi-cúa fεrowà ɓúenɓúen le Dónbeení bá-zàmu yi à minén ɓa lée kúaará ho khūuhū, á mi ì wá á yiwa à vá ɓín.

29 Ba nùpua khíi lé ho ɗímíɓá kùaràa ɓúenɓúen yi á ɓueé kεení ká ɓa à dí ho sánú le Dónbeení bεení ɗíiníi.

30 ɓín ká ɓia dú ho món ho zuia khíi wé ɓa ya-ɗíwá, ká ɓia dú ho yahó ho zuia ɓèn khíi wé ɓa món-ɗíwá.»

O Yeesu varákaa wee va lè ho Zeruzalεemu cǔn

31 Hón pàahū so yi á ɓa *Fariziεwa nùwā yɛn ɓúii vá ɓueé ɓó a Yeesu yi á wee bío làa wo: «Héyíi! Híní lén hen à va lòn-veere, lé ɓiò ó o *Heroode wi ò o ɓúe fo.»

32 O o ɓía nɔn ɓa yi: «Mi lén va à bío na wón cawan† so yi: ɗí wee ɓa cínáwa á mún wee wéé ɓa vánvárowà ho zuia lè ho yíró, ká mu wizooní tɓn zoñ á í tíí í tonló ɓii.

33 Ká í màhá ko à í lá í wǔhū lén ho zuia lè ho yíró lè ho yíró níi ló, lé ɓiò mu yí se à le *Dónbeení ɓi-cúa fεero hí lòn-veere ká mu yínɔí ho Zeruzalεemu yi.»

(Matiye 23.37-39)

34 «Eee Zeruzalεemusa! Minén na wee ɓúe le Dónbeení ɓi-cúa fεerowà, á wee lèeka ɓia le

† 13:32 Ba zúifùwa cǔn ó o cawan lé yǎ ɓèn héra làa ɓiò ó o zanká héraràa warén cǔn ɓiò síi.

Dónbeenĩ wee tonka mi cón lè hã huua à búe. Lée zen cúa-yen á ĩ wi à ĩ vá mia kúee mín wán làa bío ó o kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mía tá bío síi à mi yí tà mu!

³⁵ Awa! Le Dónbeenĩ á à pí mia hùúu.‡ Le ĩ bío mu na mia: Mi máa bĩní máa mi mi fúaa nònzon na mi khíi wee bío bío kà: «Le le Dónbeenĩ dúbua yĩa bò o buen o Nùhúso yèni yi§.»»

14

O Yeesu wéera vánváro búii ho Sabaa zon

¹ Ho *Sabaa búii zon ó o Yeesu á 6a *Farizíewa nùhúso búii von lè ho ònló mí zii. A bĩa wi bĩn fá mí yío wo yi le mí ì loń bío o ò wé.

² A bũn ò o nĩi búii na mu vãmú búii tò ó o sãnia lon á òn o yahó.

³ Ó o Yeesu lá le bíoni ò o tũara ho *lándá bío zéenílowa lè 6a Farizíewa yi: «Wa lándá yi á nũpue so dà à wéé vánváro ho Sabaa zon le?»

⁴ A 6a yí bía, à 6a òn búirín. Ó o Yeesu wãa 6uan wo yi, á wéera, ò o le o lén khí6o.

⁵ Bũn món ó o wee bío làa bĩa wi bĩn: «Minén á yĩa za tàá o nàa tò le buii yi ó o máa dèení máa suee wo fùafùà hàrí mu wé ho Sabaa zon lé o yén?»

⁶ Ó o búii mún yí dàrna dèe yí bía mu dání yi.

Bío wi ho yahón lùà lè ho mónđen lùà kèeníló yi

⁷ Bũn món á bío ó o Yeesu mòn à bía 6a von wee yĩ ho yahón lùà à kèení yi, ó o wà le wãhiire na kà nòn 6a yi:

‡ 13:35 Mi loń Zeremii vũahũ 12.7, 22.5

§ 13:35 Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 118.26.

⁸ «Hen ká a búí von fo mí yaamu sánú dīiní, à ù yí dèení yí vaa keení ho yahó, lé bío mu dà a wé le o búí na nùhú wi po fo á ɓa mún von.

⁹ A fo ò keení ù zàamu ká yíá von mia mi nùwá nún á ɓueé wee bío làa fo: «Híní à ù na le lùe yíá ká yi.» A fo màhá à còoní ì híní lé ù n̄yio á à lén khíi keení ho món.

¹⁰ ɓa wé von fo làa bún síi, à ù ɓuee khíi lii keení ho món, ká yíá von fo ɓuee dǎn, o ò bío ò na foñ: «Wàn bǎnlo, híní ɓuee yòo keení ho yahó.» Hón pǎahú so yi bún ká ɓia ɓa von mu yaamu sánú dīiní ɓúenɓúen á à mi bío ɓa ɓàaaníanaá fo.

¹¹ Lé bío á nùpue lée nùpue na wee yòoní mítén wón à le Dónbeení á à liiní. Ká yíá wee liiní mítén wón à le è yòoní.»

¹² Bún món ó o yèrémáa wee bío làa yíá von wo: «Hen ká fo wé le fo ò ve nùpua à ɓa ɓuee dí ù cǎn, à mu wé wisoni yi tàá ho tǎnàahú, à ù yí le mu wé mǎn bǎnlowà, lè mǎn zàwa lè mǎn temínlowà, tàá mi ninzàwa bío ɓànsowà. Lé bío ɓa khíi dàñ fo ò ve làa bún bío síi á à dé bío fo wó n̄n ɓa yi lahó yi.

¹³ Ká fo wíokaa ho dǎnló ho sánú bío yi á le fo o ve lè ɓa nùpua, à ɓa n̄-khenia, lè ɓa mùamúawà, lè ɓa lóní lè ɓa muiiwà lé bán à ù ve.

¹⁴ Ká fo wó bún, á ù bío á à wé se, lé bío á bán yí dà mu síi máa wé máa na foñ. Le Dónbeení le dǎo khíi sàání foñ ɓia wó mu bè-tentewà vèeró zon.»

*ɓia ɓa von lè ho dǎnló wàhiire
(Matiye 22.1-10)*

¹⁵ Bío á ɓia làa wo páanía wee dí n̄-kéní ná hǎn bioní so, ó o ɓia n̄n o Yeesu yi: «Yíá khíi keení le *Dónbeení b̄eení dǎnló dīiní ɓèntǎn bío se.»

16 O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Nùpue ɓúí h̄́a le mí ì dí s̄́n-been̄í, ó o fèra bía mu nɔn ɓa nùpua cèrèè yi.

17 Bìo ho ð̄́nló mu ð̄́ró p̄́ah̄́ú ð̄́n, ó o le mí ton-sá vaa bío na b̄́a ó o von yi: «Mí h̄́n̄í ɓuen, lé ho ð̄́nló wíokaa vó pan mia.»

18 A ɓa lè mí n̄́-kéní kéní yú b̄́o ɓa à bío máa ɓuennáa. O n̄́n-yání nùpue bía nɔn o ton-sá yi: «Sábéré, í ɓènt̄́n yí dà máa ɓuen; í yà ho m̄́h̄́ú lònɓio, á ì ko à ì vaa loí ho.»

19 O o ɓúí wón bía nɔn wo yi: «Sábéré, í yà ho v̄́aró n̄́awa b̄́uaa píru, lé bán á ì wí à ì ð̄́ndí loí.»

20 O o n̄́-kéní wón ɓèn bía: «Í yan lònɓio á ì ɓènt̄́n yí dà máa ɓuen.»

21 O o ton-sá mu b̄́n̄ía ɓueé bía mu ɓúenɓúen nɔn mí n̄́h̄́úso yi, á wón s̄́í c̄́a, ó o bía nɔn wo yi: «W̄́aa bánbá lén va ɓa nùpua f̄́em̄́nló lara yi, à zo ho lóh̄́o ɓonfúaa yi, à ɓa n̄́-khenia, ɓa mùamúawà, ɓa muiiwà lè ɓa lóní na fo ò f̄́eráa mín b̄́n̄ à ù ɓua ɓuennáa.»

22 Mu ù dé mí yi, ò o ton-sá b̄́n̄ía ɓueé wee bío lè mí n̄́h̄́úso: «Bìo fo le í wé á ì wó ká h̄́a lùà ɓúí m̄́h̄́á pá ká.»

23 O o bía nɔn mí ton-sá yi: «W̄́aa héè lá h̄́a w̄́ana, à léka h̄́a manawà yi loí, ká ù fò mín làa nùpua na, à ù bío ɓúe ɓa n̄́n̄a le ɓa ɓuen í z̄́i, bèra a na à le sí.

24 Le í bío mu na mia: Bía á ì von ho yahó ɓúenɓúen á n̄́-kéní kà á ì ð̄́nló mu máa zo n̄́i.»

*O Yeesu bèró yi b̄́o
(Matiye 10.37-38)*

25 P̄́ah̄́ú ɓúí ó o Yeesu lá ho w̄́h̄́ú á ɓa z̄́amáa bò a yi, ó o yèrèmaa wee bío làa ba:

26 «Yìà le mí ì ɓuen ì cón, ká ɓànsò yí pǎ mín maá, lè mín nu, á yí pǎ mín háa lè mí zàwa, á yí pǎ mín zàwa lè mín hínni, á yàá pá yí pǎ mítén mí bæere, á ɓànsò yí dà máa wé ì nì-kenínii.

27 Yíà yí máa lá mí *kùrùwá pǎ* à bèráa miï, wón ɓànsò yí dà máa wé ì nì-kenínii.

28 Hen ká minén ó o ɓúi lá le mí ì so le zǐ-beeni, ó o so máa keení ká a máa le mí yi le wá rí na o ò dé le yi ɓiò yi, à loń ká ɗiò wi o cón á dà le wee so á à ɓueé le?

29 Ká ɓún pǎ ká a fàrá le ɓúhú á le yí dàńna yí ɓon, ɓún-sí á ɓiá wee mi le wé è yáa mí ɓíní yí á à na a yí ká ɓa à ɓío:

30 «O nni na kà son mí zii hūinía yi ò o yí dàńna le yí ɓueéra.»

31 «Mu mún lée dà-kení là a bée ɓúi na á ɓa ninza bée ló wà ɓueé tá le há hía. O so máa keení ká a máa loń le mí dásiwá muaaseé píru á dà wee sánsá mí zúkúso dásiwá muaaseé ɓóní na wà ɓueé fi làa wo le?

32 Ká a zū le mí yí dà mu, o ò fèn nì tonka ɓa nùpua á ɓa à khèn vaá sí a yahó á à tùa wo yi làa ɓiò ó o ko ò o wé na a yi, à bè yi yíráa ho héerà.»

33 O o Yeesu wáa bía: «Mi le mi yiwa sese. Minén ó o ɓúi yí dà máa wé ì nì-kenínii ká ɓànsò yí pǎ ɓiò wi o cón ɓúenɓúen.

*Mu yámu na pànká mia ɓiò
(Maaki 9.50)*

---

* 14:27 Mi loń Matiye vūahú 10.38

34 «Mu yámú yoo. Εε κά mu yámú yonyoró hía ló mu yi, á 6a à wé kaka á mu ù bíní ì zoráa.†

35 Mu cūnú wáa mía, mu yí dà máa yèrémá máa wé bïo búí ho tá yi, á mu mún yí dà máa wé duioró. Ba wé yénní mu kúia. Yia wee jí bïo, à wón jí bïo bía sese.»

15

O pio na vñnun á bñnia yú wáhiire (Matiye 18.12-14)

1 Wizonle búí á ho *làn pó féwá lè 6a bè-kora wérowà vá 6ueé kñnia o Yeesu yi á wee jí a bióní.

2 Bïo 6a *Farizíewa lè ho *lándá bïo zéenílowa mən mu á 6a sía wee cǐ á 6a wee bío mín yi: «Mí loń, o nùpue mu mána mín lè 6a bè-kora wérowà á wee dí làa ba.»

3 O o Yeesu wà le wáhiire na kà nən 6a yi:

4 «Minén ó o búí pia khīmàni lá wi, ó o yà-kéní wó wó séra vñnun, ó o so máa kúia 6a khīmàni yà-kéní mía na ká le dùure yi ká a máa vaá cànká yía vñnun fúaa o yú a le?

5 Ká a hía vaá yú a, ó o síi ì wa wa á à lá a yòó pí á à khíboráa.

6 O 6uee dēñii o ò ve mín bñnlowà làa bía làa wó 6ó mín yi á à bío ò na yi: «Í pio yà-kéní na lá vñnun á í wáa cà yú. Mí le wa páaní zāmaka mu bío yi.»

7 Le í bío mu na mia: Lé kà síi á le sí-wεε mún ñ wéráa hen na le Dónbeení lè mí tonkarowà yòó wi yi, o nùpue ní-kéní na khú mu bè-kora wéró yi bïo

† 14:34 Hón pāahú so yi ká mu yámú á yí máa ce sese. Mu biowa búí hía lúnkaa mu yi. Lé bñn nən á mu yonyoró hía wee wé lé mu yi ká mu búí pá ká à 6a lá léé kúia.

yi, á à poń 6a nĩ-tentewà khĩmàni nĩ-kéní mía na màkóo mía ho yèrèmáló yi.

O hĩa na wén-hõnló vñnun ó o cà yú bĩo

⁸ «Tàá ká a hĩa 6úi wén-hãani bĩo píru lá wi, ó o wó wó vñnía le dà-kéní, ó o so máa dé le fĩntǎní á máa sàa mí zĩi ká a cà le kùaràa 6úen6úen yi fúaa o yú le le?»

⁹ Ká a yú le o ò ve mín bõnlowà làa bĩa làa wó 6ó mín yi á à bĩo ó na yi: «I wén-hõnló na lá vñnun á i yú. A mí le wa páaní zãmaka mu bĩo yi.»

¹⁰ Le i bĩo mu na mia: Lé ká sii á le Dónbeenĩ wáyai tonkarowà sĩa á à waràa o bè-kora wéro nĩ-kéní na khú mu bè-kora wéro yi bĩo yi.»

O za na van vñnun wãhiire

¹¹ Bũn món ó o Yeesu pa bĩnía bía bĩo kà: «Nii 6úi zàwa nùwã jun hĩa wi.

¹² Wizonle 6úi ó o fẽeso bía nòn mín maá yi: «I maá, sanká wàn kĩa à ù na ínén bĩo.» O o maá 6èn sankaa mí nàfòró á nòn mí zàwa nùwã jun mu yi.

¹³ «Wizooní bĩo yen bũn món, ó o fẽeso yèéra bĩo ó o yú 6úen6úen á lá wárí ò o wà van ho kãhũ 6úi na dǎní nàyi. Bĩo ó o vaá wi bĩn ó o zon mu koomu yi á yáara mí wárí 6úen6úen véenía.

¹⁴ Pãahũ na ó o wárí mu yáara wó yi, à bũn le hĩn-sũmúi 6úi ló ho kãhũ mu yi, á mu bĩo 6úen6úen hĩni wee tè o.

¹⁵ O o vaá yú ho kãhũ mu nùpue 6úi á wón le o wé vaa pa mí nòn bùɛɛní mí mǎhũ yi.

¹⁶ A 6a nòn bùɛɛní dĩnló ó o sii wee bĩnía vá yi lè ho díró ká nùpue màhã yí máa na ho wo yi.

¹⁷ «Ó o hácírí bĩnía 6uara bĩo ó o wó khĩna wán, ó o zũna le mí wó khon, ó o wee bĩo mí yi: «Wàn

maá ton-sáwá búenbúen wee dí ho dínló sa mítén, à ìnén wón bueé wee hí hen là le híni.

¹⁸ Ì ì bíní ì va wàn maá cǎn á vaá bío ò na a yi: Ì maá, ì bènṭín wó khon là le Dónbeení á mún wó khon làa fo,

¹⁹ á ì wáa yí ko à ù bíní bua mi là ù kùrú za tenii bío, ká ù bua mi là ù ton-sá bío síi.›

²⁰ O o wáa hínṁn wà ṁṁn mín maá zii. Bío ó o khèra yòó ló lua, á bân maá fèra ṁṁn wo, ó o màkárí buan wo yi làa sòobéε, ó o lùwa wee sí mí za mu yahó á vaá wíira a kùkà á wee bèní yi. ²¹ O o za wee bío làa wo: ‹Ì maá, ì wó khon là le Dónbeení á mún wó khon làa fo. Ì yí ko à ù bíní bua mi là ù kùrú za bío síi.›

²² Ká bân maá màhá bía ṁṁn mí ton-sáwá yi: ‹Mi bánbá zoo lońka à mi lén ho báká beení na se po hía ká à buee léé zíní làa wo. A mi dé le nín-kízà-fbεεre o nín-kíza yi, à mún zíní a là há nakáa.›

²³ Mi léé lén o nòn-bòohú na ṁini wi à búe à wà dí ho sánú à wéé wa sía.

²⁴ Lé bío, á ì za mu lá ka lòn nni na húrun ká a bínía vèera. O lá vúnun, á ì bínía yú.› A ba wáa cúaana ho sánú díró.

²⁵ ‹Bún búenbúen wee wé ká a nni mu za kíle so van há mana. Bío ó o ló há mana yi bueé wee sùará mín zii, ó o wee jí há sía là ho yoró sã.›

²⁶ O o dín ò o von o ton-sá búí tùara yi làa bío wee wé bân lún yi.

²⁷ O o ton-sá bía ṁṁn wo yi: ‹Lé mǎn fèε bínía buara, á mǎn maá léra a nòn-bòohú na ṁini wi á bó, lé bío ó o za bínía buara là le lòn-hebúee.›

²⁸ O o kíle so dènía síi cã bún wán á henbuaa le mi máa zo. A bân maá ló le mi léé yanka a ò o buee zo.

29 Ká a màhã bía nòn mín maá yi: «Loí, ìnén sá nòn foñ hã lúlúio cèrèe yi, á harí wizon-kéní á ì ò ò yí pá ù nìi, ò o vio za sãanì á ù yàá pá ò ò yí nòn miì le ì dí lè ho sánú lè wàn bínlowà.

30 A ùnén za na lá ù nìi bïo vaá yáara véenia ba hã-kora wán bínía buara, á ù màhã le ba lén o nòn-bòohũ na jini wi búe.»

31 A bân maá bía nòn wo yi: «Ì za, ìnén làa fo páania wi mín wán fèe, á bïo á ì te búenbúen bïo sã foñ.

32 Ká wa màhã ko wa dí ho sánú à wèé wa sia, lé bïo á mìn fèe mu lá ka lòn nìi na húrun á bínía véera. O lá vùnun á ì bínía yú.»

16

O ton-sá kohó na hácirí wi wàhiire

1 Bún món ó o Yeesu wee bío lè mí nì-kenínia: «Nàfòró bânso búí hía lá nùpue búí bàrá mí tonni nùhũ wán. Wizonle búí á ba bueé bía nòn wo yi le o ton-sá mu wee yáa o nìi bïo dàkhíina.

2 O o von wo bueé wee bíoráa: «Bïo á ì ná ù dání yi á so bon le? Wáa wa lá bïo á ù wó búenbúen bân càtíi, bún món á wa à kúia mín. A ù tonló vó ì cón zuia.»

3 O o nìi wee bío mí yi: «Eee! I nùhũso wáa léra mi mí tonni sáró yi á ì wé kaka? Bïo ho varó á ì yí dà bïo, á ho hée fio mún nìyio wi miì.

4 Awa, ì wáa zũ bïo á ì wé ká ì tonló yáara á ì pá à yí ba búí na à bua mi.»

5 A bía búenbúen na ba nùhũso kení wi yi ó o von lè mí nì-kéní kéní. A yia buara ho yahó ó o tùara yi: «Ì nùhũso kee na wi foñ lé le yén?»

⁶ A wón bía: «Lée oliivewa bia ñiló bàrikónwa khimàni.» O o bía nɔn wo yi: «Lii κεεní fùafùà. Fé ũ kee vūahũ à ũ túa: Ñiló bàrikónwa búará-ɲun làa píru.»

⁷ O o bínía tùara a búí yi: «A ũnén ɓèn kee lé le yén?» A wón bía: «Lée dínló pórókówá khiá-hònú.» O o bía nɔn wo yi: «Fé ũ kee vūahũ à ũ túa: Dínló pórókówá khiá-náa.»

⁸ Bio ó o ton-sá mu yí térénna ká ɓa ɲúhũso màhá pá khòonía wo há hénní na ó o yú bío yi. Lé bío á ho ðímíɲá na kà nùpua zū mín buaró á po mu khoomu nùpua.»

⁹ O o Yeesu mu bínía bía: «Le í bío mu na mia: Mi wé yú ho ðímíɲá nàfòró à mi wé wé bío mi ì yíráa ɓa ɓónlowà làa ho, ká ho khií wó mi cón, á ɓa à fé mia á à zoráa le mukāñi na máa vé lahó yi.»

¹⁰ Yia yú mu bío na cínú ó o zūna mu buaró, wón ɓa nɔn bío boo yi ó o mún n zūn mu buaró. Yia yí térénna mu bío na cínú yi, ó o mún máa térén mu bè-beera yi.

¹¹ Ká mi yú ho ðímíɲá nàfòró á mi yí zūna hón buaró, á lée wée á à tá à na ho nàfòró tente mia?

¹² O ñi-veere bío na ɓa kàràfáa mia á mi yí zūna buaró, á mi kùrú bío á ɓa mún máa na mia.

(Matiye 6.24)

¹³ «Ton-sá woon yí dà máa sá máa na ɲúnása nùwā ɲun yi. O ò ɲin o ñi-kéní, ká a wañ yia so. O wé è ɲí a ñi-kéní bióní, ká yia so ó o máa kònbi. Mi yí dà máa sá máa na le Dónbeení yi ká mi mún pá henía le wárí càró bío.»

¹⁴ Bio ɓa *Farizíewa ɲá há bióní mu, á ɓa wee yáa mí ɲiní yi na a Yeesu yi, lé bío á ɓa dó mí sía le wárí càró yi dàkhíina.

15 Ká a Yeesu màhǎ bía nɔn 6a yi: «Minén wee wé mítén lè 6a nǐ-tentewà 6a nùpua yahó, èè ká le Dónbeenǐ dén zū bǐo wi mi yiwa, lé bǐo á bǐo 6a nùpua wee mi à wé lè mu bè-beenǐ á le Dónbeenǐ yí máa tà yi.

*Ho làndá lè le Dónbeenǐ béenǐ bǐo
(Matiye 11.12-13)*

16 «O *Moyiize làndá lè le *Dónbeenǐ ni-cúa fεerowà vɔnna á pǎahú wà féεε 6ueé 6ó a Zǎn Bati-isi 6uenló yi. Wón 6uenló nii lé bǔn á le *Dónbeenǐ béenǐ bǐo bueró nǔhǔ 6úa yi, á 6a nùpua lè mí nǐ-kéní kéní wee nǎa mín le béenǐ mu zoró yi wán.

(Matiye 5.18)

17 «Ho wáayi lè ho tá véro á wayi po ho làndá bín-za dεε na cǐnú vǐló.

(Matiye 5.32)

18 «Báa na día mín háa ò o bǐnía fó há-veere yan lée há-fé. A yǐa fó a háa na bàn báa día wo á yan mún lé o há-fé.»

O nǎfòró 6ànsò là a Lazaare wàhiire

19 Bǔn món ó o Yeesu pá bǐnía bía bǐo kà: «Nùpue 6úi hǐa wi bǐn á nǎfòró wi á wee zǐ há sǐ-sení na yàwá here. Wizooní 6úen6úen lée sǎnú díró o cǐn.

20 Nǐ-khenii 6úi na yèni 6a le Lazaare, na sǎnía 6úen6úen vó lè há dokuaa á hǐa wee 6uee da a nǎfòró 6ànsò mu khǔuhǔ.

21 O sǐi yàá wee wé vá a nǐi mu dǐnló na wee kùenka lii kúia yi lè ho díró. A bè bǔn wán, á 6a booní wee wé 6uee denka a dokuaa.

22 Wizonle 6úi ó o nǐ-khenii mu húrún, á le Dónbeenǐ wáayi tonkarowà 6ueé líí lá a yòó bàrá a *Abaraamu nǐsǎní. Bǔn món ó o nǎfòró 6ànsò mún húrún á 6a nùuna.

23 Bïo ó o wi ho ñi-hónbó-lóhó yi, ó o lò wee be dàkhíina. Ó o hóonía mí yahó le mí ì loń, ó o khèra mən o Abarahaamu ò o Lazaare kará a ñisání.

24 «Ó o von wo pńnpń: «Wàn ñuaa Abarahaamu, loń í màkárí yi à ù tonka a Lazaare le o dé mí nín-kíza ñuhú mu ñumu yi, à ñuee weé là ì ñenle, lé bïo á ì lò ñèntín wee be ho ñohú na kà yi dàkhíina.»

25 Ká a Abarahaamu màhã bía ñon wo yi: «Í za, le ù yi, bïo á ù yïo fù lua á ù yú mu bè-sení cèrèè á weéra là ù sïi, ò o Lazaare bïo wó hã yinyio. Ho zuia á wón yú mí lònbee cúnú à ùnén ñèn yú le lònbee.

26 Bún pá níi ló, á ho kã-be-beení wi warén làa mia pãahú, bèra a na ká bía le mí ì lé hen á à khí mí cón à ña yí ñan mu. A ñupue mún yí dà máa lé hen na á ù khíi wi yi máa ñuen wa cón.»

27 «Ó o ñafòró ñanso bía ñon wo yi: «Í pá à bíní ì fio fo. Sábéré à ù tonka a Lazaare mu ò o lii wàn máa zii.

28 Wàn zàwa ñuwã hónú líi wi bín, ò o lii ñi ña zeñ wán à bán wãa yí ñuee zo le lònbe-beení na kà lahó yi.»

29 Ó o Abarahaamu bía ñon wo yi: «O *Moyiize làndá là le *Dónbeení ñi-cúa fèerowà bioní wi bín, le mìn zàwa mu wé ñí hín.»

30 Ó o ñafòró ñanso bía: «Wàn ñuaa Abarahaamu, bún pá máa yí ña. Hen ká bía húrun ñi-kéní ñúi lá ló lion ña cón á ña à yèrémá wára.»

31 Ká a Abarahaamu màhã bía ñon wo yi: «Ká ña yí máa ñí a Moyiize là le Dónbeení ñi-cúa fèerowà cón, á hàrí à ñi-hío ñúi vèe, á ña pá máa tà.»»

17

*Yí khà mi ninza dé bè-kohó wéró yi
(Matiye 18.6-7; Maaki 9.42)*

¹ Bũn món ó o Yeesu bía nɔn mí ñi-kenínia yi: «Bìo wee vá a nùpue dé mu bè-kohó wéró yi bũn yí dà máa hẹ̀ hùúu. Ɛε ká yíã màhã níi bò mu bìo, wón á ho yéréké è sá yi.

² Hàrí 6a ca le hue-beenĩ o fonle yi à lèe dé ho muhũ yi, bũn pá à wé wayi á à porĩ le lònbee na à yí o ká mu lé orén nɔn á 6a háyúwá na kà ñi-kení búí wó mu bè-kohó.

³ Mi cén pa miten bìo sese.

*Mi ninza bè-kora séndiaró bío
(Matiye 18.21-22)*

«Hen ká mi ninza búí wó khon làa fo à ù zéení a wékheró na a yi. Ká a tà le mí ì khí mu yi, à ù sén mu día na a yi.

⁴ Ká a wó khon làa fo le wizon-kùure yi hã zen cúa-hèṣun, à mu lè mí dà-kení kení ó o wee 6uee đĩn ù yahó le mí ì khí mu yi, à ù sén mu día na a yi.»

*Le sídéró na ka lè ho mútáàdè bεεre bío
(Matiye 17.20)*

⁵ Ba tonkarowà bía nɔn wo yi: «Núhũso, dé wa sídéró wán.»

⁶ O o Núhũso bía: «Hen ká mi sídéró na khúekhúe lè ho mútáàdè bεεre bío á mi yàá pá lá tà le mí ì wé làa bío, á mi lá dà à bío ò na* le vĩndεε

* **17:6** Bío ó o Yeesu bía binbirí lé bío kà: «Hen ká mi sídéró lá 6úaa yú ho mútáàdè bεεre na cĩnú yi.» Ba zúífùwa cón á ho mútáàdè bεεre lé đĩo ka cĩnú po mu bè-đĩnii bia 6úen6úen. Ba wee wé ni ho 6àn bia kúee le zéení yi, à le símu wíoka dé wán.

na kà yi: «Dè ho lahó na ũ wi yi a vaa zoo fá ũten ho muhú yi», á le è wé mu.

O ton-sá tonló bïo

⁷ «Hen ká minén ó o búí ton-sá lá wi á wee và a mǎhú tàá o wee pa a sáron bùaa síi, ká a ló há mana yi buara, á mi ì bío le o dèení buee kèení ò o dí le?»

⁸ Yínǎí bïo kà mi ì bío ò na a yi le: «Sá ho dínló na mií, wíoka ũten à ũ lá ho buennáa le í dí à ĩ ju. Bún mǎn á ũnén mǎhá à dí ká ũ ju.»

⁹ O so o tèní mí ton-sá mu yi bïo ba le o wé ó o wó bïo yi le? Bùéé.

¹⁰ Minén bïo làa bún mún lée dà-kení. Bïo le Dónbeení le mi wé ká mi wó mu wó, à mi bío bïo kà: «Wa lée ton-sáwá na á nùpue yí ko ò o na bïo yi. Bïo ba le wa wé lé bún mí dòn á wa wó.»»

O Yeesu wéera ba bùeréwà nùwá píru

¹¹ Bïo ó o Yeesu wee va ho Zeruzalæmu, ó o bò le sũii na wi ho *Samaríi lè ho Kalílee pǎahú yi.

¹² O o vaá wee sùará ho lóhó búí yi, à *bùeréwà nùwá píru wee sí a yahó. A ba khèra dín

¹³ à ba wee wǎamaka pǎnpǎn: «Yeesu! Nĩ-kàránlo! Zũn wa màkárí.»

¹⁴ Bïo ó o Yeesu mǎn ba, ó o bía nǎn ba yi: «Mi lén vaa zéení míten lè le *Dónbeení yankarowà.»†

A bïo ba bò mín wee va bín, á ba wan.

¹⁵ Bïo ba nĩ-kení mǎn ò o wan, ó o bínía tò mí làa yi á wee khòoní le Dónbeení pǎnpǎn ká a buen,

† **17:14** Le Dónbeení yankarowà mí dòn lé bía hía wee wé bío le o nùpue na mu bùemu vǎmú lá wi yi á wán, ó o wǎa dà à zo ba nùpua fahú. Mi loń Levii nùwá (Psaumes) 13.49.

16 á òueé líí óurá a Yeesu tá, á yahó óó ho tá yi, ò o wee dé o b́arákà. O lée Samarií nńi.

17 Ó o Yeesu ẃaa bíá: «Ba mí nùwá píru búenb́uen yí wan le? A óa nùwá òenu na ká óen zon wen?»

18 Bán t́ahú ó o óuí yí leékaa ò o b́íní òuee óuaaní le Dónbeení ká mu yínóń ho síí veere nùpue na ká mí òon le?»

19 B́ún món ó o Yeesu bíá nón wo yi: «Lii híńi lén, à ũ síidéro mii wéera fo.»

O Nùpue Za b́íní òuenló bío

20 Wizonle óuí á óa *Fariziéwa t́àara a Yeesu yi le lé ho páahú yén á le *Dónbeení b́eení á à òuen yi. Ó o bíá nón óa yi: «Le Dónbeení b́eení òuenló yínóń bío na wee mi làa yío.

21 Ba máa bío le: «Mí loń, mu wi hen» tàá «Lé vaá hen á mu wi yi.» Lé bío á mi ko à mi źúr mu le le Dónbeení b́eení wi làa mia vó.»

22 B́ún món ó o bíá nón mí nń-kenínia yi: «Pàahú óuí òueé òó ó o *Nùpue Za wizooní òà-kéní óuí á mi sía á à vá yi lè ho miló ká mi máa mi le.

(Matiye 24.23-28)

23 «Ba à bío ò na mia: «O wi hen» tàá «Lé vaá làa hen ó o wi yi.» Éé ká mi yí va b́ín, mi yí lùwí mu bío yi.

24 Làa bío ká ho viohó nuiína ho wáayi lùe óuí à mu khoomu òeení keń lùà búenb́uen, lé b́ún óan síi ó o Nùpue Za b́íní òuenló wizonle bío ḱhíi wéráa.

25 Éé ká a máhá ko ò o lò be làa sòobéé vé, à ho páahú na ká nùpua pí a bío.

(Matiye 24.37-41)

26 «Bìo wó a Nɔwee p̄ahũ lé b̄io b̄àn s̄ii kh̄ii wé o *Nùpue Za b̄iní b̄uenló p̄ahũ.‡

27 Ba nùpua h̄ia wee dí ká ba à ɲu, á wee ya mín ká ba a yéé mí z̄awa mín yi fúaa n̄nzoñ na ó o Nɔwee zon ho won-beenĩ yi á mu ɲun-beenĩ buara buéé b̄ó ba búenb̄úen.

28 Mu mún kh̄ii wé làa bìo h̄ia wó a Lote p̄ahũ.§ Ba nùpua h̄ia wee dí á wee ɲu, á wee yà ká ba a yèé mí b̄iowa, á wee dí ká ba a so.

29 Εε ká n̄nzoñ na ó o Lote ló ho Sodɔmu yi, á ho d̄shũ lè ho k̄iríbì ló ho wáayi á tò ba wán, á b̄ó ba véenia.

30 Lé b̄un b̄àn s̄ii mún kh̄ii wé n̄nzoñ na ó o Nùpue Za ko ò o mì wán.

31 Mu zoñ à ȳia wi mí z̄ii lòho yí bío le mí ì lii á zoó khuii mí s̄ia, à ȳia h̄ã mana yi mún yí bío le mí ì b̄iní ì b̄uen mí z̄ii.

32 Mi leéka a Lote b̄àn h̄ãa bìo.*

33 Ȳia wi ò o fení mí mukāñi wón á à v̄iiní le. Ká ȳia v̄inia mí mukāñi wón á à yí le.

34 «Le í bío mu na mia: Mu zoñ t̄inàahũ á ba nùpua nùwã ɲun na páania d̄uma le d̄amu d̄ε d̄a-kéní wán, ó o ñi-kéní á à fé è lénnáa, ká ȳia so á à día.

35 Ba h̄ãawa nùwã ɲun na páania wee ni mu bìo, ó o ñi-kéní á à fé è lénnáa, ká ȳia so á à día.

36 [Ba báawa nùwã ɲun na wi h̄ã mana yi, ó o ñi-kéní ba à fé è lénnáa, ká ba à día a ñi-kéní.»]

37 O o ñi-keninia t̄uara a yi: «Núhũso, lé wen á mu ù wé yi?» O o b̄ia n̄n ba yi: «Hen na ó o yà-h̄inii día yi, lé b̄in á ba dùb̄úawá wee wé fè mín yi.»

‡ 17:26 Mi loñ B̄io Núhũ B̄úeenii v̄uahũ (Genèse) 6-9 § 17:28 Mi loñ B̄io Núhũ B̄úeenii v̄uahũ (Genèse) 19 * 17:32 Mi Loñ B̄io Núhũ B̄úeenii v̄uahũ (Genèse) 19.26

18

O mahãa là a cìtí-ḡ wàhiire

¹ Bïo ó o Yeesu wi ò o zéení lè mí nì-kenínia le 6a ko 6a wé fio fɛɛɛ à bàra yí tè hùúu, ó o wà le wàhiire na kà nɔn 6a yi:

² «Cítí-ḡ 6úi hía wi lóhó 6úi yi. O yí máa zón Dónbeenĩ, á mún yí máa kònbi nùpue.

³ Mahãa 6úi mún hía wi ho ló-kéní mu yi á wee 6uen o n̄i mu cón fɛɛɛ à 6uee bío bïo kà na a yi: «Mĩ ínén le 1 fioso tũíá.»

⁴ O wó mu míana ò o n̄i mu wee p1 a bïo. Ká mu màhá a va à yí, ò o sá san ó o wee bío mí yi: «1 yí máa zón le Dónbeenĩ, á 1 mún yí máa kònbi nùpue bún bon,

⁵ ká a mahãa na kà 6ènt̄n lan miĩ dàkhíina. 1 ì wé bïo ó o wee cà, ò o wé yí 6uee d̄n seé mi.»

⁶ O o Nùhũso b̄nía bía nɔn 6a yi: «Mĩ loñ bïo ó o cítí-ḡ-kohó mu na kà wó.

⁷ Mi wee leéka le le Dónbeenĩ so máa na ho tũíá s̄ni b̄ia le hueekaa yi na wee ve le p̄n̄p̄n̄ le wisoni lè ho t̄n̄àahũ yi le?

⁸ Le 1 bío mu na mia: Le è na ho tũíá s̄ni 6a yi ho p̄ahũ na mu ko yi. ɛɛ ká a *Nùpue Za màhá khii b̄nía 6uara, ó o 6ueé yí 6a nùpua na dó mí s̄ia le Dónbeenĩ yi ho tá wán le?»

O Fariz̄e là a lànπό fé wàhiire

⁹ O mún b̄nía wà le wàhiire 6úi á bò b̄ia wee leéka le mí téréna à 6a wee z̄uán̄ b̄ia ká yi wán:

¹⁰ «Nùpua nùwã jun 6úi hía wà yòó wé ho fioró le *Dónbeenĩ z̄i-beenĩ yi. O n̄i-kéní lée *Fariz̄e ká ȳia so lée *lànπό fé.

11 O o Farizii zoó fàrá ðin ho wáayi á wee fio mí yi kà: «Dónbeenĩ, ɪ wee dé ũ bārākà, lé bïo á ɪ yí ka lè ɓa nùpua na ká bïo. Ba wee tè ɓa nùpua wán, á wee ɓuaa, á lé ɓa há-féwá, s̄nku o lànpo fé na kà.

12 Inén wee lí ɪ ɓii há cúa-ɓun ho yàwá ɓuhũ dà-kéní yi, á bïo á ɪ wee yí ɓàn cúa-pírú níi á ɪ mún wee na foñ.»

13 O o lànpo fé wón vá líi ðin le kùééré yi á yàá yí wi ò o hooní mí yahó ho wáayi á wee hiimika ká a bïo mí ɓi-káa yi kà: «Dónbeenĩ, màkárí mi, ɪ lée bè-kora wéro.»

14 O o Yeesu ɓinia bía bïo kà: «Le ɪ bïo mu na mia: Ba nùwã ɓun mu t̄ahũ ó o lànpo fé lé yia ɓinia van mí zii ká a téréna le Dónbeenĩ yahó. Lé bïo á yia wee yòní mítén á le Dónbeenĩ á à liini, ká yia wee liini mítén á le è yòní.»

*Ba ɓuan ɓa háyúwá ɓuararáa o Yeesu c̄n
(Matiye 19.13-15; Maaki 10.13-16)*

15 Hàrí ɓa háyúwá á nùpua ɓúii ɓuan ɓuararáa o Yeesu c̄n le o bè mí níni ɓa wán. Bïo ó o ni-keninia m̄n mu, á ɓa wee zá làa ba.

16 Ká a Yeesu màhá von ɓa, ò o bía: «Mi día le ɓa háyúwá wé ɓuen ɪ c̄n, mi yí hè ɓa, lé bïo le *Dónbeenĩ béeni bïo sã bía ka lè ɓa bïo sii yi.

17 Le ɪ mi ho t̄iá na mia: Yia yí tà le Dónbeenĩ béeni bïo là a háyónza bïo sii, á ɓanso yí dà máa zo le yi hùú.»

*Ho nãf̄oró ɓansowà lè le Dónbeenĩ béeni bïo
(Matiye 19.16-30; Maaki 10.17-31)*

18 Ba *zúifùwa ɓúnása ni-kéní ɓúii t̄ara a Yeesu yi: «Ni-kàránlo tente, ɪ ko à ɪ wé mu yén à yíráa le mukáni na máa vé.»

19 O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Lée webio nɔn á fo wee veráa mi làa nǐ-tente? Nǐ-tente mía ká mu yínɔn le Dónbeenǐ mí dòn.

20 Fo zǐ le Dónbeenǐ làndáwá na kà: Yí wé há-fénló tàá bá-fénló, yí búe nùpue, yí juaa bío, yí fí sáberé mi ninza jii, kǎnbi mǐn maá le mǐn nu.*»

21 O o nǐ bía nɔn wo yi: «Bún búenbúen á ǐ bò yi hàrí ǐ yàrónzàmu pàahǔ.»

22 Bío ó o Yeesu jí a jì-cúa vó, ó o bía nɔn wo yi: «Bìo dà-kéní pá fòora fon. Vaa yèé bío wí ù cǎn búenbúen à sanká bàn wárí na ba nǐ-khenia yi, bún ká fo ò yí ho nàfòró ho wáayi. Bún món à ù bíní búee bè mǐ.»

23 Ká a nǐ mu jí há bíoní mu, ó o sǎnía tò, lé bío ó o ní bío boo dà.

24 Bío ó o Yeesu mɔn ò o yahó so, ó o bía bío kà: «Ho nàfòró bànsowà zoró le Dónbeenǐ béenǐ yi bèntín á à wé here.

25 O cón-júmúkú zoró lè ho mísímí kǎhǔ á à wé wayi á à poín o nàfòró bànsò zoró le Dónbeenǐ béenǐ yi.»

26 A bía dǐn wee jí a bíoní tùara a yi: «Éee! A yía wǎa dà à fen lée wée?»

27 O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Bìo yí dà máa wé ba nùpua cǎn á dà wee wé le Dónbeenǐ cǎn.»

28 Bún món ó o Piere bía nɔn wo yi: «Loń, warén ló díá bío lá wí wa cǎn à wa bò fon.»

29 O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Le ǐ mǐ ho tǔiá na mia: Yía ló díá mí zǐi, tàá mǐn háa, lè mǐn zàwa, lè mǐn nùwǎ, lè mí zàwa le Dónbeenǐ béenǐ bío yi,

---

* **18:20** Mi lorí Léro vǎahǔ (Exode) 20.12-16; Làndá zéeníló vǎahǔ (Deutéronome) 5.16-20

³⁰ Ó ò yí bǐo cèrèè á à poń bǔn ho p̄ahú na wa wi yi, á mún pá à yí le mukāńĩ na máa vé ho yĩró na lua yi.»

*O Yeesu wíokaa wee bío mí húmú lè mí vèeró bío
(Matiye 20.17-19; Maaki 10.32-34)*

³¹ O Yeesu fó mí nǐ-kenínia pírú ɲun mí ɲúhú wán á bía n̄n ɓa yi: «Mi loń, wa wee yòo ho Zeruzalɛmu, á bío búenbúen na le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛerowà túara o *Nùpue Za dǎńi yi á ɲii yòó sí bǐn.

³² Lé bío ɓa à dé o bǐa yí zū le Dónbeenĩ níi yi, á bán ñ zùan yi, á à là, á à p̄iní mí ɲinsāńi ì kúee o wán.

³³ Ba à ha a lè hā làbàaní, á à ɓúe o. Ká mu wizooní t̄in zòñ, o ò vèe.»

³⁴ Ká a nǐ-kenínia màhǎ yí zūna dèe woon mu yi. Hā bióní mu bán kúará á sà ɓa yi á ɓa yí zū bío ó o Yeesu wi ò o bío ɲúhú.

*O Yeesu héra a muui ɓúí ȳo ho Zerikoo yi
(Matiye 20.29-34; Maaki 10.46-52)*

³⁵ Bío ó o Yeesu vaá wee sùará ho Zerikoo yi, à bǔn ò o muui ɓúí kará ho w̄hú n̄sāńi wee floka.

³⁶ Bío ó o ɲá ɓa zāamáa na wee khǐí sǎ, ó o t̀àra bío wee wé.

³⁷ A ɓa bía n̄n wo yi le lé o Nazarɛete n̄i Yeesu lé ȳa wee khǐí.

³⁸ O o wee bío p̄n̄p̄n̄: «*Daviide Za, Yeesu, màkárí mi!»

³⁹ A bía wi ho yahó wee nàmaka a yi le o wé tété. Ká a yàá wíokaa wee wāama lè mí sòobé: «Daviide Za, màkárí mi!»

⁴⁰ O o Yeesu d̄in ò o le ɓa ɓua a muui mu ɓuennáa. Bío ó o ɓúeé d̄n, ó o t̀àra a yi:

41 «Lée webio á fo le í wé na fon?» Ó o bía: «Núhúso, wé le í yio à wé mi.»

42 Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wáa mi, bïo fo dó ũ sïi mií lé bũn á í wééraráa fo.»

43 Mí lahó yi ó o ðéɛnía wee mi, á bò a Yeesu yi á wee khòoní le Dónbeení. A ɓa zãamáa búenbúen mɔn mu á ɓa mún wee khòoní le Dónbeení.

19

O Yeesu là a Zasee bïo

1 Bïo ó o Yeesu vaá zon ho Zerikoo, ó o tò ho yi wee káa.

2 O nñi búii wi ho lóhó mu yi á yèni ɓa le Zasee. O lé ho *làn pó féwá núhúso búii, á nàfòró wi.

3 O wee cà ò o mí a Yeesu à zũñ, ó o wó san, lé bïo ɓa nùpua boo dà, ò o mún lé o nñi-búinbúii.

4 Ó o lùwa dú ho yahó á vaá yòora le vïndè-beení búii na ɓa le sikomɔɔre, na ðin hen na ó o Yeesu wà ɓuee khíi yi, ò o ðaŋ mináa wo.

5 Bïo ó o Yeesu ɓueé ðaŋ le lùe mu, ó o hoonía mí yahó ò o von wo: «Zasee, ɓuee lii fùafùu. Lé fo á í ko à í làa wán ho zuia.»

6 Ó o Zasee ðéɛnía bánbáa lion, á líí fó a Yeesu vannáa mí zii lè hã zãmakaa.

7 A bïa búenbúen na mɔn mu á mu yí sï yi á ɓa wee hũahũaaka: «O nùpue mu vaá làara a bè-kora wéro wán.»

8 Ká a Zasee wón màhá hínɔn yòó ðin o Yeesu yahó ò o wee bío: «Núhúso, loñ, í nñi bïo ɓàn sanká màní á í ò na ɓa nñi-khenia yi, ká í mún tò a búii wán mu búii yi, á í ò na mu ɓàn cúa-náa ɓànso yi.»

9 Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Le zii na kà nùpua wáa kánia ho zuia, lé bïo ó o nñi na kà mún lé o *Abaraamu mènmaníi búii.

10 Lé bïo ó o *Nùpue Za ßuara wà ßueé cà ßia khèra lè le Dónbeenĩ, á à fení.»

*Ho sánú kùráa wàhiire
(Matiye 25.14-30)*

11 O o Yeesu ßinía wà le wàhiire dà-kéní á nòn ßia ðin ñá hã ßioní mu yi. Lé bïo ó o sùaràa lè ho Zeruzalεmu, á ßa mún wee leéka le le *Dónbeenĩ béenĩ á à ðeenĩ ì zéení miten mí lahó yi.

12 Bïo kà lé bïo ó o ßia: «Nii ßúii na sã se mín zii á ko ò o lá le béenĩ, ó o ló van ho kòhũ ßúii na ðání nàyi á wà vaá lá le ßin ká a ßinì ì ßuen.*

13 Sãni ò o lén, ó o von mí ton-sáwá nùwã píru á sankaa ho sánú kùráa† dà-kéní kéní nòn yi, ò o ßia: «Mi bánbá ðuan làa ho ká ì ì ßuen.»

14 Ká ßa kòhũsa màhã ñina a á ßa tonkaa ßa nùpua le ßa ña a món à vaa bío bïo kà: «Wa yí wi ò o ñii mu wé wa béε.»

15 «Bïo ó o vaá lá mí béenĩ ßinía ßuara mín kòhũ, ó o von ßa ton-sáwá na ó o kàràfáa mí sánú yi. O wi ò o zũn bïo ßa sá yú làa ho.

16 «Ó o nín-yání nùpue ßuara á ßia: «Núhũso, ù sánú kùurè na á ù nòn mü á ì ßinía yú hã kùráa bïo píru séeñia.»

17 O o béε ßia nòn wo yi: «Foßúa, fo wó se. Fo lée ton-sá tente, bïo á fo téréñna mu bè-wíníwà yi, á ì ì bàrá fo hã ló-beera bïo píru ñúhũ wán.»

* **19:12** Mu ßàn sii hía wó ho pãahũ mu yi: Bïo ó o Heroode Nĩ-beenĩ hía húrún, ó o za Heroode Aakelayuusi ló van ho Oroomu á wà vá cà le béenĩ á ßueé zoráa mín maá lahó yi, á ßa zúifúwa tonkaa ßa nùpua le ßa ña a món à vaa bío le mí yi tà a bïo. † **19:13** Mu pãahũ ká ho sánú kùurè dà-kéní á ßa yéera a ho ßàn wári á à yi ó nùpue nĩ-kéní wizooní khĩmàni sámú sãñii.

18 «Á yĩa sã ɓuara ɓueé bía: «Núhũso, ũ sãnú kùúrè na á ũ nɔn miĩ á ĩ bĩnía yú hã kùráa bĩo hònú séenía.»

19 Ó o bée bía nɔn wo yi: «A ũnén á ĩ ì bàrá hã ló-beera bĩo hònú nũhũ wán.»

20 «Ó o ɓúí bĩnía ɓuara ɓueé bía: «Núhũso, ũ sãnú kùúrè na á ũ nɔn miĩ, nín-dĩo. I lá dó le le nín-kéní yi bàrá,

21 lé bĩo á ĩ zãna fo. Fo lé o nùpue na mukání nii. Fo wee lá bĩo á ũ yí bàrá, á wee lá ho dĩnló na á ũ yí dù.»

22 «Ó o bée bía nɔn wo yi: «Ton-sá kohó yén! I ì cíti fo ũ kùrú ni-cúa wán. Fo fù zũ le ĩ nii, á wee lá bĩo á ĩ yí bàrá, á mún wee lá ho dĩnló na á ĩ yí dù,

23 ká bũn fo zũ, á léé webio nɔn á ũ yí vaá bàrá le ho banki yi? Se bĩo á ĩ bĩnía ɓuara, á ĩ lá ɓueé fé le lè le bãn cũnú.»

24 «Bũn mɔn ó o bía nɔn bĩa wi bĩn yi: «Mi fé ho sãnú kùúrè mu o cɔn à na hã kùráa bĩo píru ɓãnsò yi.»

25 A ɓa bía nɔn wo yi: «Núhũso, wón á hã bĩo píru wi cɔn vó.»

26 Ó o bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ bío mu na mia: Yĩa bĩo wi á ɓa à bĩnĩ ì na mu ɓúí wo yi á à bè mu wán. Ee ká yĩa bío mía, á hãrí mu bè-za na wi o cɔn á ɓa pá à fé.

27 Ká ĩ zúkúsa na yí wi á ĩ wé ɓa bée á mí ɓua ɓuennáa hen à ɓuee ɓúe ĩ yĩo yi.»»

28 Bĩo ó o Yeesu bía bũn vó, ó o kħĩina dú ɓa yahó á nɔn ho Zeruzalɛmu.

*O Yeesu zoró ho Zeruzalɛmu yi
(Matiye 21.1-11, 15-17; Maaki 11.1-10; Zãn*

12.12-16)

²⁹ Bïo ó o Yeesu vaá sùaráa ho Bɛtefazee lè ho Betaniï yi, le búee na ɓa wee ve làa Oliivewa vînsîa búee nîsání, ó o tonkaa mí nî-kenínia nùwã n̄un á bía n̄on yi:

³⁰ «Mi lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi, ká mi vaá d̄ɔn, á mi ì mi s̄npè-za na á nùpue d̄ɔn yí yòora yí m̄on hùúu ká a can d̄ɔn. Mi fee wo ɓua ɓuennáa.

³¹ Ká a ɓúí tùara mia le lée webio n̄on mi wee feeráa wo, à mi bío na ɓànsò yi: «O Nùhũso màkóo wi o yi.»»

³² A bía ó o tonkaa wà van, á mu ɓúenɓúen vaá wó làa bïo ó o Yeesu bíaráa mu.

³³ Bïo ɓa wee fee o s̄npè-za mu, á bía te o wee tùa ɓa yi: «Lée webio n̄on á mi wee feeráa o s̄npè-za mu?»

³⁴ A ɓa bía: «O Nùhũso màkóo wi o yi.»

³⁵ B̄ɔn m̄ón á ɓa ɓuan o s̄npè-za mu ɓuararáa o Yeesu c̄ɔn, à bò mí kánɓunwà o wàn, à ɓa ɓuan wo yi ó o Yeesu yòora.

³⁶ Bïo ó o lá ho w̄ɔhũ wà, á ɓa nùpua wee bá mí kánɓunwà ho w̄ɔhũ wàn o yahó.

³⁷ Bïo ó o ɓúakáa wee birón hã Oliivewa vînsîa búee á wà vaá sùará ho Zeruzalɛmu yi, á ɓa zãamáa na lé o nî-kenínia ɓúenɓúen wee zãmaka, á ɓa ɓúakáa wee khòoní le Dónbeení p̄n̄p̄n̄ ho yéréké bè-beera na ɓa m̄on bïo yi:

³⁸ Ba wee bío:

«Le le Dónbeení wé mu bè-tentewà là a bée *Daviide na bò o ɓuen o Nùhũso yèni yi. Ho héerà keñ ho wáayi, à ho cùkú lè le yèn-beení bïo sí le Dónbeení na dà mu bïo ɓúenɓúen n̄uhũ wán yi.»

39 A 6a *Farizíewa 6úi na wi 6a zâamáa tíahũ bíá nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, bío le ũ nì-kenínia wé tété.»

40 O o Yeesu bíá: «Ká 6a wó tété, á hã huua pá à wãamaka.»

O Yeesu wee wá ho Zeruzalεmu bío yi

41 Bío ó o Yeesu vaá sùaráa ho Zeruzalεmu yi, á yĩ mɔn ho, ó o wee wá ho nĩpomu bío yi, 42 ká a bío: «Ee Zeruzalεmusa, mi yáá mún lá zũna bío dà à na ho hээрà mia ho zuia bío há. Eε ká mu màhá wáa sànkáa mia. Mi yí dà mu máa mi.

43 Lé bío ho pãahũ 6úi khíi dã, á mi zúkúsa á à keení ì kíní mia, á à fifaka yi.

44 Ba à fi mi lóhó lè minén 6úen6úen dúkúdúkúdúkú. Ba máa díá á hàrí huee máa keń mí nínza huee wán mi lóhó mu yi, lé bío mí yí zũna ho pãahũ na le Dónbeenĩ 6uara mi bío yi.»

O Yeesu nɔn 6a bè-yээрòwà

(Matiye 21.12-13; Maaki 11.15-17; Zãn 2.13-16)

45 Bún món ó o Yeesu zon le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á zoó wee na 6a bè-yээрòwà ká a bío na 6a yi:

46 «Le Dónbeenĩ bíá mí bíonĩ vɔnna yi: † zĩ á à wé fioró zĩ,‡ ká minén wó le lè 6a kènlòwà lùe.»

47 O Yeesu lá wee wé kàrán 6a nùpua le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi làa wízoní 6úen6úen. A le *Dónbeenĩ yankarowà núnása, lè ho *làndá bío zéenílowa, lè mu nĩpomu núnása wee cà bío 6a à wé è 6úeráa o Yeesu.

48 Ká bío 6a à wé è yíráa wo á 6a yí zũ, lé bío ó o bíoní níló sĩ 6a nùpua 6úen6úen yi.

‡ 19:46 Mi loń Ezayii vùahũ 56.7

20

*Ba wi ba zūn hen na ó o Yeesu pànká ló yi
(Matiye 21.23-27; Maaki 11.27-33)*

¹ Wizonle búí ká a Yeesu wee kàrán 6a nùpua le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi ká a bue le bín-tente, á 6a *yankarowà júnása, lè ho *làndá bïo zéenílowa, lè 6a *zúifùwa nĩ-kíá

² bueé wee tùa wo yi: «Zéení bïo nòn á ù wee wéráa há wára mu? Lée wée nòn mu bàn níi fon?»

³ Ó o Yeesu bía nòn 6a yi: «Ínén mún ò tùa mia, mi bío na miĩ:

⁴ Lée wée hía nòn le níi le o Zān wé bátizé 6a nùpua? Lé le Dónbeenĩ lée, tàá lé 6a nùpua?»

⁵ Á 6a dīn wee bío mún yi: «Hen ká wa le lé le Dónbeenĩ, o ò bío le lée webio nòn á wa yí tàráa o bïo.

⁶ Ká wa mún le lé 6a nùpua tonkaa wo, á 6a zāamáa á à lèeka wɛn lè há huua á à búe. Lé bïo á 6a láa mu yi kénkén le o Zān lé le *Dónbeenĩ jĩ-cúa fεεro.»

⁷ Á 6a wáa bía le mí yí zū yía nòn le níi mu o Zān yi.

⁸ Ó o Yeesu 6èn bía nòn 6a yi: «Àwa, ínén mún máa zéení yía nòn le níi miĩ á ï wee wéráa bïo kà.»

*Ho èrészén vīnsīa buahó wàrowà wàhiire
(Matiye 21.33-46; Maaki 12.1-12)*

⁹ Būn mún ó o Yeesu wà le wàhiire na kà nòn 6a zāamáa yi: «Nii búí hía léra mí èrészén vīnsīa buahó á nòn 6a nùpua na làa wó wānía tò bïo 6a khii na a yi wán, le 6a wé và ho, ò o wà van le khúii na nàyi á wà vaá mía bīn.

¹⁰ Pāahū na ho èrészén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sá nĩ-kéní le o va 6a nùpua mu cón le 6a khé

bïo bïo sã mí yi à na. A 6a nùpua mu vaá han wo, á díá ó o wà lè mí nín-kãamãa.

¹¹ O o mǎhũ 6ãnsò bíníá tonkaa mí ton-sá veere, á 6a mún vaá là wón á han nǎn, ó o wà à 6a yí nǎn dèe wo yi.

¹² O o pá bíníá tonkaa 6a nùwã tǐn níi, á wón 6a mún vaá han 6óoníkaa yi, á nǎn.

¹³ «Ó o mǎhũ 6ãnsò wãa bíá: <Eee í wãa à wé kaka coon? Awa, í ì tonka í za na á í wa làa sòobéé, nún-sí á wón 6a à kǎnbi.> O o bíá nǎn mí za mu yi le o híní lén, á wón hínǎn wà.

¹⁴ Ee ká bïo 6a nùpua mu yère dá a wán, á 6a wee bío mún yi: <Yíá lua kà lé yíá á ho mǎhũ bïo khíi sí yi. Mi wa 6úe o, á ho mǎhũ bïo wãa à sí wɛn.>

¹⁵ A 6a hínǎn wíira a á khèra lée 6ó díá.» O o Yeesu wãa tùara 6a yi: «Àwà! Lé mu yén á ho mǎhũ 6ãnsò ò wé làa ba?

¹⁶ O ò buen 6ueé 6úe 6a nùpua mu, ká a cà nǐ-vio á à kúee mí mǎhũ mu yi.» Bïo 6a nùpua nǎ há bióní mu, á 6a bíá: «Póon! Bún máa wé.»

¹⁷ Ká a Yeesu màhã fá mí yío 6a yi ò o bíá: «Le Dónbeení bióní vūahũ bióní na kà kúará lé mu yén?

<Le huee na 6a so-sowa lá pá díá, lé dío híá bíníá 6ueé buan ho soró dǐnía.>

¹⁸ Yíá lùwá le huee mu wán á 6ãnsò sãníá á à yáa. Ká yíá á le 6èn kùera lion wán, á 6ãnsò á à fùfúuka.»*

¹⁹ A 6a *yankarowà núnása lè ho *làndá bïo zéenílowa zūna le lé 6arén á le wàhiire mu wà bò wán, á 6a dèeníá wee cà a wíiró yahó, ká 6a màhã zãna 6a nùpua.

* **20:18** Mi lorí Lení vūahũ (Psaumes) 118.22

*Ho lànπό cāló à na ho Oroomu béε yi bïo
(Matiye 22.15-22; Maaki 12.13-17)*

²⁰ Bũn mǎn á 6a wee hũen o Yeesu. Ba tonkaa 6a nĩnbáwa 6úí na wee wé míten lòn nùpua na téréna. Ba le bán khũaa o jii yi à yí o bín-kohó 6úí bè yi déráa wo yĩa wi ho kǎhũ jũhũ wán níi yi.

²¹ A 6a tũara a yi: «Nĩ-kàránlo, wa zũ le bïo fo wee bío làa bïo fo wee kàrán lè 6a nùpua á téréna. Fo yí máa kà nùpue yĩo. Bïo le Dónbeenĩ le 6a nùpua wé 6ua lè míten lé bũn 6àn kàránló binbirĩ á fo wee na.

²² Awa! A ũ bío na wen: Wa làndá yi á ho lànπό ko ho wé cǎ na ho Oroomu kǎhũ béε yi léε, tàá mu yí ko làa wéró?»

²³ O o Yeesu zũna 6a hénni bïo, ó o bía nǎn 6a yi:

²⁴ «Mi zéeni le wén-hǎnló 6úí làa mi. Ho yahó lè le yèni na wi le wén-hǎnló mu wán á wée te?» A 6a bía: «Lé o béε.»

²⁵ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Àwa. Bïo sǎ a béε yi à mi na a yi, ká bïo 6èn bïo sǎ le Dónbeenĩ yi à mi na mu dén yi.»

²⁶ O bíoní na ó o bía á 6a yí mǎn bín-kohó 6úí na 6a dà a bè yi á à wĩiráa wo 6a nùpua yahó. Bïo ó o bía wó 6a coon, á 6a ðĩn tétété.

*Ba nĩ-hía vèèrǎ bïo
(Matiye 22.23-33; Maaki 12.18-27)*

²⁷ Ba *Sadusíewa lé bía le 6a nĩ-hía máa vèe. Lé bán nùwǎ yèn 6úí 6uara a Yeesu cǎn 6ueé tũara a yi:

²⁸ «Nĩ-kàránlo, bïo ó o *Mǎyĩize túara henía nǎn wen lé bïo ká: Hen ká a 6úí yan mín hǎa á hũrun

ò o yí yú za làa wo, á b̀an za ko ò o fé b̀an háa ya, à te ba zàwa yi mín za mu yèni yi.†

29 Ka lòn nùpua nùwã h̀ejun búí lá lée zàwa síi, ó o yahón so yan mín háa á h́run ò o yí yú za làa wo.

30 O o jun ní so fó a maháa mu yan,

31 búñ m̀ón ó o t́n ní so fó yan, á ba mí nùwã h̀ejun yan wo bèenia á h́runka, ò o búí yí yú za làa wo.

32 Mu b̀an véení ó o háa mu m̀n h́run.

33 Ayà, ǹnzon na ba n̄-hía á à vèe yi, ó o háa mu b̄io ò s̄i a yén yi? B̄io ba mí nùwã h̀ejun mahá yan wo bèenia.»

34 O o Yeesu bía n̄n ba yi: «Ho đ́m̄nà na lòn b̄io báawa là ba háawa wee ya mín.

35 Εε ká ba báawa là ba háawa na ko ba khíi vèe à yí le muk̄n̄i ho đ́m̄nà na bò o b̄uen yi bán máa ya mín.

36 Ba yí dà máa b̄iní máa hí, lé b̄io ba ɓonm̀n là le Dónbeen̄i wáayi tonkarowà. Ba lé le Dónbeen̄i zàwa lé b̄io ba vèera.

37 Ho lahó na bía le v̄indè-za na ho d̄sh̄ wi yi b̄io, ó o M̄oyiize zéení mu wéréwéré le ba n̄-hía khíi vèe, ò o von o N̄uh̄so le *Abarahaamu b̀an Dónbeen̄i là a *Izaaki b̀an Dónbeen̄i là a *Zakoobu b̀an Dónbeen̄i.‡

38 Le Dónbeen̄i lé b̄ia ȳio wi lua b̀an Dónbeen̄i, ká le ȳin̄ n̄-hía b̀an Dónbeen̄i. Lé b̄io ba búenb̄uen ȳio wi lua lerén b̄io yi.»

39 A ho *làndá b̄io zéenílowa nùwã yen búí bía n̄n wo yi: «N̄i-kàránlo, fo bía se.»

† 20:28 Mi lor̄ Lándá zéeníló v̄uah̄ (Deutéronome) 25.5 ‡ 20:37 Mi lor̄ Léró v̄uah̄ (Exode) 3.6

40 Lé bïo 6a yí wi à 6a bíní khà míten tùa wo yi làa bïo 6úi. §

O Krista s̄inii z̄unlò bïo
(*Matiye 22.41-46; Maaki 12.35-37*)

41 O Yeesu b̄inía tùara 6a yi: «Ba da à wé kaka à b̄ioráa le o *Krista lé o *Daviide m̄onm̄an̄ii?

42 Lé bïo ó o Daviide mí beere bía mu há Leni v̄uah̄ yi:

«O N̄uh̄so Dónbeen̄i bía n̄on í N̄uh̄so yi:

Buee keeni í n̄in-t̄l̄an̄i,

43 fúaa ká í búrá ũ zúkúsa ũ tá,

á ũ bò ũ zení wán»*

44 Bïo ó o Daviide wee ve o Krista lè mí N̄uh̄so, o ò wé o N̄uh̄so ká a mún pá à wé o m̄onm̄an̄ii kaka?»

Mi pa m̄iten ho làndá bïo zéen̄ilowa bïo yi
(*Matiye 23.6; Maaki 12.38-40*)

45 Bïo 6a z̄aam̄aa d̄in wee jí a b̄ioní, ó o bía n̄on mí n̄i-ken̄inia yi:

46 «Mi pa m̄iten ho *làndá bïo zéen̄ilowa bïo yi. Ba wa há báká-beera z̄iló à wé h̄ékaráa. Ba wa 6a wé t̄en̄i 6a yi lè le k̄onbii 6a z̄aam̄aa f̄em̄inlò lara yi. Ho k̄aránlò z̄iní yahón lù, lè ho d̄inlò d̄iin̄ii keenīnia na seka 6a wé hueeka keenī yi.

47 Ba wee khà 6a mah̄awa ñuaa bïo, á mún wa ho fioró na túee wéró à 6a ñupua leéka le 6a t̄er̄enna. Lé b̄un b̄uen̄b̄uen̄ n̄on á 6a lònbee kh̄ii w̄ioka à dér̄aa wán.»

21

O mah̄-khenii h̄amu bïo
(*Maaki 12.41-44*)

§ 20:40 Mi loí Léró v̄uah̄ (Exode) 3.6
v̄uah̄ (Psaumes) 110.1

* 20:43 Mi loí Leni

¹ O Yeesu hoonía mí yahó á lora khii fò, ó o mən ho nəfòró ɓànsowà na wee kúee mí hāmu há ɓonkoní yi le *Dónbeení zĩ-beení yi.

² O o mún mən o mahá-khenii ɓúí ò o wee kúee mí tāmónwà ɓio ɲun,

³ Ó o bía: «Le í mí ho tũíá na mia: O mahá-khenii na kà ɓio na ó o kúaa á boo po ɓia ká ɓúenɓúen ɓio.

⁴ Lé ɓio le wárí na ɓa ɓúenɓúen wó lè mí hāmu lé ɗio ɓa yú puunía. O orén lè mí khemu, ò o pá kúaa ɓio wi o cǝn ɓúenɓúen na ó o lá wé è dí.»

*Le Dónbeení zĩ-beení floró ɓio
(Matiye 24.1-8; Maaki 13.1-8)*

⁵ ɓio ɓa nùpua nùwã yɛn ɓúí wee ɓio le Dónbeení zĩ-beení ɓio, le le donkhueéra lè há *hue-sení lè mu ɓiowa na ɓa wó lè mu hāmu, ó o Yeesu bía nən ɓa yi: ⁶ «Pàahũ ɓúí khii dā ká ɓio mí yĩo wi wán kà á à fi. Hàrí huee máa keń mí ninza huee wán.»

Hoyéréké ɓiowa na khii wé á ho ɗimíɲá á à véraa

⁷ Á ɓa tũara a yi: «Nì-kàránlo, lé ho pàahũ yén á ɓún ɓio so ò wé yi, á lé mu ɓio yén khii zéení le mu ɓio mu wéró pàahũ ɗɓn?»

⁸ O o Yeesu bía: «Mi pa miten ɓio. Mi yí díá le ɓa vīiní mia. Lé ɓio á nùpua cèrèε khii ɓuen í yèni yi á à ɓio: «Í lé o *Krista, ho pàahũ ɗɓn.» Ká mí mahá yí bè ɓa yi.

⁹ Hen ká mi khii wee ɲí há hía táró, lé ho káaló ɓio, à mi yí dée mi yiwa. Lé ɓio á ɓún ɓiowa so ko mu wé ho yahó. Ká ɓún dèɛnía máa wé ho ɗimíɲá véro pàahũ.»

¹⁰ O o ɓinía bía bò mu wán: «Ho sǝí ɓúí khii wé è lé vaá fi lè ho sǝí veere, á ho kǝhũ ɓúí khii wé è lé vaá fi lè ho kã-veere.

11 Ho tá dèkénòn sūmáa khíi wé hã lùà búii yi, á le hĩni lè mu vón-kora khíi keń lùà cèrèè yi. Mu bè-beera búii na bĩo á à wé le zǎńi á à wé ho wáayi lè ho tá yi.

(Matiye 10.17-22; Maaki 13.9-13)

12 «Èè ká sǎni à bũn búenbúen dǎ, á 6a à wiika mia á à beé lò. Ba à 6ua mia á à varáa 6a *zúifùwa kàránlò zĩni yi á vaá cíti, á à kúee mia ho kàsó yi. Ba wé è 6ua mia á vaá đĩni hã kǎna ɲúnása lè 6a bá-zàwa yahó bĩo mi tà miĩ bĩo yi.

13 Lé bũn mi ì bè yi á à zéenináa í bĩo.

14 Mi bè mi hácíri bĩo kà lè bĩo wán: Mi yí dèé mi yiwa bĩo mi vaá bío á à fenínáa miten bĩo yi.

15 Inén í beere lé yĩa á à na hã bíoní lè mu bè-zúíminí mia, á mi zúkúsa ó o búii máa dàń máa sánsá mia á mún máa kán.

16 Hàri mĩn maáwà lè mĩn nuwà, mĩn zàwa lè mĩn nùwǎ na ká, lè mĩn bǎnlowà mĩten lé bán á à dé mia á à na, á mi cèrèè búii 6a à búe.

17 Ba nùpua búenbúen á à ɲin mia bĩo mi tà miĩ bĩo yi.

18 Èè ká hàri mi ɲún-vǎní dà-kéní búii máa ví.

19 Mi fǎrá đĩn sese, bũn lé bĩo á à na ká mi ì yí le mukǎni na máa vé.

O Yeesu wee bío ho Zeruzalɛmu floró bĩo

(Matiye 24.15-21; Maaki 13.14-19)

20 «Pǎahũ na mi khíi mi 6a hĩn-táwá lè mí kuio ká 6a kĩńia ho Zeruzalɛmu yi, bũn ká mi ì zúń le cĩnú ká ho floró yi.

21 Hón pǎahũ so yi á bĩa á à keń ho *Zudee yi ko 6a lùwí yòo hã búaa. Bĩa á à keń ho Zeruzalɛmu yi

ko 6a lé ho yi lén, à bĩa wi hã mana yi yí bĩní 6uee zo ho yi.

²² Lé bĩo mu ù wé le cítii fíló wizooní na le Dónbeenĩ bionĩ vũahũ bè-bionii búenbúen á jii ì sí yi.

²³ Ho yéréké khii sá 6a hã-sēenasà lè 6a hã-jàawa yi mu zon. Lé bĩo mu ù wé le yi-véε làa sòobéε ho kōhũ mu yi, á le Dónbeenĩ á à zéení le le sfi wee cĩ 6a nùpua mu yi.

²⁴ Ba à 6úe 6a 6úi lè hã hĩa khàra, ká 6a 6úi 6a à 6ua à varáa hã kã-vio yi, á bĩa yínɔn 6a zúífùwa 6ueé fi ho Zeruzaleemu á à kεení ho yi fúaa 6a pãahũ jii sú.

*O Nùpue Za bĩni buenlò bĩo
(Matiye 24.29-35; Maaki 13.24-31)*

²⁵ «Mu bĩowa 6úi na sfi yí zũ khii wé le wii le ho pĩihũ lè hã mànàayio yi. Ho òmíjńá kánasa búenbúen á yilera à yáa mu yámú jumu na wee kùrún sã jíló bĩo yi.

²⁶ Ba nùpua 6úi yiwa á à dè dè è yuunika ká 6a leékaa bĩo khii wé ho tá wán mu pãahũ, lé bĩo á ho wáyai bĩo búenbúen á à dèké.

²⁷ Bũn ká 6a à mi a *Nùpue Za hã dùndúio wán ká a yòó lua lè mí dànló lè mí cùkú beenĩ.

²⁸ Ká bũn bĩowa so wéró jii khii hèra, à mi hĩní òn à hóoní mi júná lé bĩo á mi kãníló wãa sùarãa.»

*O Yeesu lá ho fkiyéé bio á kàràna lè 6a nùpua
(Matiye 24.32-35; Maaki 13.28-31)*

²⁹ Bũn món ó o Yeesu wà le wàhiire na kà nɔn 6a yi: «Mí loń ho *fikiyéé vĩndèε lè hã vĩnsĩa na ká.

30 Ká hã hĩa wee sà mí vǎn-yórówà, se mi zũ le ho vlohó tèrò dǎn.

31 Làa bǔn síi ká mi khíi mǎn ká bǔn biowa so wee wé, à mi zũn le le *Dónbeenĩ béeĩ sùaráa.

32 Le ǐ mí ho tũíá poni na mia: Ho pǎahũ na kà nùpua máa hí máa vé ká bǔn biowa so búenbúen yí wó.

33 Ho wáayi lè ho tá khíi vé, ká ǐ bíoní hǎn ò kǎn bǐn féeεε.

Mi wé fání mi yĩo

34 «Hen ká mi wee pa miten bǐo sese, á mi máa na miten ho dǎndǎnló lè ho ɲa-ɲunló, lè ho ðímíɲá bǐo yilera yi. Ká bǔn mia le wizonle mu khíi ví mia lè ho zùán bǐo síi.

35 Lé bǐo le khíi yòoka ho ðímíɲá nùpua búenbúen wán.

36 Mí fání mi yĩo. Mi wé fio féeεε, á mi ò yí ho pánká à fenínáa miten bǐo wà buée wé búenbúen yi, á à dǎn ò ðinnáa o *Nùpue Za yahó.»

37 Le wisoni yi ó o Yeesu fù wee wé kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi. Ká ho zĩihũ ò o lén yòò cǎa hã Oliivewa vǎnsía búee wán.

38 Ba nùpua búenbúen fù wee wé buen le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi le yǐnbíi buirĩi, à buee ɲí a cǎn.

22

O Yeesu dénaló bǐo

(Matiye 26.1-5, 14-16; Maaki 14.1-2, 10-11; Zǎn 11.47-53)

1 Ho *búurú na á ɲa-fini yí dó yi sǎnú na ɓa le Paaki wà buée sùaráa.

² A 6a *yankarowà núnása lè ho *làndá bïo zéenílowa wee cà bïo 6a à wé wé è búeráa o Yeesu, lé bïo 6a zãna 6a zãamáa.

³ A bïn ó o *Satãni dó hã yile-kora ò Zudaa na 6a wee ve làa Isikariote yi. O lé 6a nĩ-kenínia píru nún nĩ-kení.

⁴ O o Zudaa mu wà vaá wãanía lè 6a yankarowà núnása lè le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ parowà núnása, à zũnãa bïo o ò wé wé è dérãa o Yeesu 6a nĩi yi.

⁵ A bán sĩa wan wan le mí ì na le wárí wo yi.

⁶ O o Zudaa wãa tà, á hĩnɔn wee cà bïo o ò dĩn wán á à dérãa wo 6a nĩi yi kà 6a zãamáa yĩ zũn mu.

*O Yeesu le 6a wíoka ho Paaki dĩnló bïo
(Matiye 26.17-19; Maaki 14.12-16; Zãn 13.21-30)*

⁷ Pãahũ na 6a wee dí ho búurú na á ja-fĩni yĩ dó yi sãnú yi, á le wizonle na 6a ko 6a fũaa ho Paaki piozàwa yi à wé lè mu hãmu dãn,

⁸ ó o Yeesu tonkaa o Piere là a Zãn á bía nɔn yi: «Mĩ lén vaa wíoka ho Paaki dĩnló bïo.»

⁹ A 6a tũara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wíoka mu yi?»

¹⁰ O o bía nɔn 6a yi: «Mĩ loń! Hen ká mi hĩa wà líĩ zo ho lóhó yi, á mi ì fè mín làa nĩi búii na sò mu numu lè ho dúuhũ, à mi bè o yi va le zĩi na ó o vaá zo yi,

¹¹ à vaa bío na le zĩi mu bãnsò yi: «O nĩ-karánlo le wa tũa fon: Ho lahó na á ìnén lè ì nĩ-kenínia á à dí ho Paaki dĩnló yi lé ho yén?»

¹² O ò zéeni la-beenĩ búii làa mia ho nónwíohũ yi na sĩa bàráka vó. Lé bĩn à mi wíoka ho dĩnló bïo yi.»

¹³ A 6a wà vaá yú mu búenbúen làa bïo ó o Yeesu bíarãa mu á 6a wíokaa ho Paaki dĩnló bïo.

O Nuhũso d̄nló

(Matiye 26.26-29; Maaki 14.22-25; 1 Korente 11.23-25)

¹⁴ B̄io ho p̄ahũ d̄n, ó orén lè mí tonkarowà p̄anía kará ho d̄nló n̄uhũ yi. ¹⁵ O o b̄ía n̄n 6a yi: «Ĩ b̄ent̄in wee cà à ĩ dí ho Paaki s̄nú d̄nló na kà làa mia à b̄e yi lò beráa.

¹⁶ Lé b̄io á ĩ máa b̄íní máa dí ho làa mia h̄úú, fúaa n̄nzoñ na á mu ù wé á n̄ii á à sí yi le *Dónbeenĩ b̄éeni yi, le ĩ b̄ío mu na mia.»

¹⁷ O o w̄aa lá le n̄uuníi d̄e á 6uan, ò o dó le Dónbeenĩ b̄arákà, ò o b̄ía: «Mi fé le n̄uuníi d̄e na kà à n̄u fé mín yi.

¹⁸ Le ĩ b̄ío mu na mia: A lá ho zuia n̄ii wán, á ĩ máa b̄íní máa n̄u d̄iv̄én h̄úú, ká mu ȳin̄óñ le Dónbeenĩ b̄éeni 6uenlò m̄ón.»

¹⁹ B̄ún m̄ón ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ b̄arákà, ò o c̄eekaa ho n̄n 6a yi, ò o b̄ía: «H̄ia kà lé ĩ s̄anía [na n̄n mi b̄io yi. Mi wé wé mu à leékaráa ĩ b̄io.»

²⁰ Lé b̄ún 6àn síi ó o m̄ún láráa le n̄uuníi d̄e ho d̄nló díró m̄ón, ò o b̄ía: «Le n̄uuníi d̄e na kà lé le p̄ánii finle na bò lè ĩ c̄ani na á à kúia mi b̄io yi.]

(Matiye 26.20-25; Maaki 14.17-21)

²¹ «Èe ká mi màh̄á loñ, ȳia á à dé mi ì na làa mi á p̄anía kará ho d̄nló n̄uhũ yi hen.

²² Mu bon, o *N̄upue Za á à hí làa b̄io le Dónbeenĩ le mu wéráa. Ká ȳia màh̄á níi ì b̄e mu á ho yéréké è zo n̄uhũ.

²³ A 6a búakáa wee t̄úaka mín yi le lé o ȳén màh̄á à wé mu mí t̄ahũ coon?»

Ȳia po b̄ia ká lé o ȳén?

(Matiye 20.25-28; Maaki 10.42-45)

24 O Yeesu ñi-kenínia wee wãaní mín yi à zũńńáa yĩa po ɓarén na ká.

25 O o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ho ɗimíná kána bá-zàwa wee wé mí pànká há wán, á bĩa ho pànká wi níní yi le ɓa wé ve mí làa «bè-tente wérowà».

26 Εε ká minén ɓio yí ko à mu keń kà. Minén á yĩa ɓúhũ wi po bĩa ká wón ko ò o wé míten cínú bĩa ká yahó. A yĩa á ho pànká wi níi yi wé bĩa ká ton-sá.

27 Yĩa ɓúhũ wi léé wée? Lé yĩa ɓa wee lá ho ɗínló na yi ò o dí léé, tàá lé yĩa wee lá ho na? Yínɔń yĩa ɓa wee lá ho na yi le? Awa! Inén wi mi tĩahũ lòn ton-sá ɓio síi.

(Matiye 19.28)

28 «Bìo á mi wee tà keń làa mi féeε le lònbee na wee yí mi yi,

29 le ɓún nɔn á le béenĩ na á ĩ Maá nɔn miĩ á ĩ mún nɔn mia.

30 Mi khiĩ dí á à ɓu làa mi ĩ béenĩ yi, á mi mún khiĩ keení ɓa bá-zàwa kanmúinĩ wán á à cítíráa o *Isirayεele zĩ-ɓúná píru ɓun.»

O Yeesu bía le o Piere hĩa ɓĩ mí ɓio

(Matiye 26.31-35; Maaki 14.27-31; Zán 13.36-38)

31 O Yeesu bía nɔn o Simɔn Piere yi: «Simɔn, Simɔn, héyii! Loń! O *Satāni flora ho wǎhũ le Dónbeenĩ cǎn yú à didiráa mia làa ɓio ɓa wé didiráa mu dũmu à lén zàn-ɓio.

32 Εε ká ĩ mǎhǎ flora nɔn foń, à le síidéro yí fòo foń. Ká ũ khiĩ tà yèrémáa ɓuara ĩ cǎn, à ũ hení mĩn zàwa sía.»

33 O o Piere bía nɔn wo yi: «Núhũso, hàrí à mu wé kàsó, á ĩ ò zo ho làa fo. A mu wé hómú, á ĩ ò hí làa fo.»

34 O o Yeesu bía: «Pierre, le í bío mu na foñ: Ho zuia ó o kò-béε máa wá, ká ũ pã le fo yí zū mi a dñn hã cúa-tñn.»

Mi wé wíoka miten hã fio bío yi

35 Bñn món ó o Yeesu bía nñn 6a yi: «Bìo á ì hĩa tonkaa mia, à ì le mi yí 6ua wárí à yí 6ua puure làa nakãa, á bío 6úi cén fòora mia le?» A 6a bía: «Dèε 6úi yí fòora wεn.»

36 O o wãa bía nñn 6a yi: «Àwa! Bío kà wán ká yĩa wárí wi ò o lá le 6ua, à yĩa puure wi mún lá le 6ua. Yĩa khà-tóní mía à wón yéé mí báká beenì, ò o yà ho 6úi.

37 Le í bío mu na mia: Le Dónbeenì biónì vūahũ biónì na kà bío ko à mu sá mi ò jii sí: «Ba mà a dó 6a bè-kora wérowà jii.»* Mu bon. Bío túara í dñní yi á à wé jii ò sí.»

38 O o ñi-kenínia bía nñn wo yi: «Núhũso, lé hã khà-túa bío jun na.» O o Yeesu bía: «Mi wãa día kà.»

*O Yeesu flora hã Oliivewa Búee wán
(Matiye 26.36-45; Maaki 14.32-41)*

39 O Yeesu ló ho lóhó yi á wà van hã Oliivewa búee wán làa bío ó o wee wé wéráa mu. O o ñi-kenínia bò a yi.

40 Bío ó o vaá dñn ho lahó mu ó o bía nñn 6a yi: «Mi wé fio bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéró yi.»

41 Bñn món ó o khèra làa ba á à yí lòn hen na ó o nùpue hue-lèenii dà vaá dñ yi síi, á líí fárá mí nñnkópúná wàn ò o wee fio kà síi:

* 22:37 Mi lorí Ezayii vūahũ 53.12

42 «Í Maá, ká fo tà, à ù yí le le lònbee na kà dā mi. Εε ká mu yí wé ínén sīi bǐo ká ūnén sīi bǐo lé bǐo wé.»

43 [Bǔn món á le Dónbeenĩ tonkaro búi bueé zéenia mĩten làa wo, á hĩna a sīi.

44 O Yeesu wíokaa wee fio lè mí sòobéε, lé bǐo á bǐo wà bueé wé làa bǐo á à sá a yi búenbúen ó o mǎn, á mu wee beé o lò dàkhĩna, ó o fèenĩ yèrémáa ka lòn cāni, á wee luioka lii kúia ho tá yi.]

45 Bǐo ó o flora wó, ó o bĩnía buara mí nĩ-kenĩnia cón á bueé yú ba à mu dāmu bó ba, lé bǐo ba yiwa wee váráa.

46 O o bía nǎn ba yi: «Mi yí da. Mi hĩnĩ fio à mi yí zo mu bè-kora wéró yi.»

Ba wĩira a Yeesu

(Matiye 26.47-55; Maaki 14.43-49; Zān 18.2-11)

47 Bǐo ó o Yeesu dǐn wee bío, à bǔn ba zāamáa búi vaá ló lua. Yia dú ba yahó lé o Zudaa, wón na lé o nĩ-kenĩnia pírú òun nĩ-kéní mi bæere. O buee dèenĩ, ó o wà bueé bó a Yeesu yi, á le mí ì tènĩ a yi lè le kǎnbii.

48 A wón bía nǎn wo yi: «Éee, Zudaa, lé le kǎnbii tènĩ á fo ò bè yi á à déráa o *Nùpue Za á à na le?»

49 Ká bǐa làa wo bò mín zūna bǐo hía à wé, á ba tũara a yi: «Núhũso, wà dà à fi lè wa khà-túa le?»

50 A ba nĩ-kéní búi dèenía hà ba *yankarowà òuhũso ton-sá nín-tĩánĩ òikāahũ kúio.

51 Ká a Yeesu mahá bía: «Héyĩ! Mi día kà.» O o dǎn o nĩ òikāahũ ó o dèenía wan.

52 Bǔn món ó o Yeesu yèrémáa bía nǎn ba yankarowà òúnása, lè le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ parowà òúnása lè ba nĩ-kía na wà bueé wĩi wo yi:

«Mi ɓuan mi khà-túa lè mi ɓɗaa ɓuararàa ɩ wán le we? ɩ léé nǐ-káanii le?»

⁵³ Hã wizooní ɓúenɓúen á ɩ lá wee wé keɗí làa mia le Dónbeení zǐ-beení yi á mi yí wǐira mi hón pãahú so yi. ƐƐ ká ho pãahú na kà hón ɓio sã minén lè le tǐbírí pànká ɗúhúso yi.»

O Piere pã a Yeesu ɓio

(Matiye 26.57-58, 69-75; Maaki 14.53-54; Zãn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Ɓún món á ɓa wãa wǐira a Yeesu á ɓuan vaá zonnáa ɓa yankarowà ɗúhúso zǐi. O Piere ɓò ɓa yi ká a màhã khèra wi.

⁵⁵ Ɓa zoó lò ho dǎhú ho lún sǐi yi á ɓa ɓúí kará kǐnía yi. O o Piere ɓueé zoó kará làa ɓa.

⁵⁶ O o ton-sá hãa ɓúí mɔn wo ho dǎhú khoomu yi ò o kará, ó o fá mí yǐo wo yi, ò o ɓía: «O nǐ na kà mún fù wi làa wo.»

⁵⁷ O o Piere pã mu, ò o ɓía: «Héyii! Hãa mu, ɩ yáá yí zū a.»

⁵⁸ Mu ù dé mí yi ò o ɓúí tǐn mɔn wo, á wón ɓía nɔn wo yi: «Ūnén mún lé o nǐ mu ɓàn nǐ-kéní ɓúí.» Ká a Piere màhã ɓía: «Nǐi mu, ɩ yí nɔn wo.»

⁵⁹ Ɓio mu dá dò mí yi lòn lèrè dà-kéní sǐi ó o nǐ-veere ɓúí tǐn pá ɓǐnía ɓía mu: «Mu bon kénkén. O nǐi mu fù wi làa wo, lé ɓio ó o mún lé o Kalilee nǐi.»

⁶⁰ Ká a Piere màhã ɓía: «Ɓìo á ūnén yáá wee ɓio á ɩ yí zū.» Ho pãahú dà-kéní kéní na ó o wee ɓio mu yi ó o kò-béé wá.

⁶¹ O o Núhúso yèrèmaa fá mí yǐo o Piere yi. Lé ɓún ó o Piere hácírí màhã ɓuara ɓio ó o Núhúso ɓía nɔn wo yi wán: «Ho zuia ó o kò-béé máa wá ká ū pã le fo yí zū mi á dǎn hã cúa-tǐn.»

⁶² O o Piere hǐnɔn ló á léé wá bùbùbù.

*Ba dásíwá wee ha a Yeesu ká 6a a là a
(Matiye 26.67-68; Maaki 14.65)*

⁶³ Ba nùpua na pan o Yeesu yi wee yáa mí jíní yi na a yi ká 6a a ha a.

⁶⁴ Ba wee pe o yahó yi ká 6a tùa wo yi: «Ká fo lé le *Dónbeenĩ jì-cúa fεero bío bon, à ù zéení yia vīna fo.»

⁶⁵ Hã bín-kora lè mí síwà á 6a wee bío na a yi.

*Ba buan o Yeesu vannáa ho làndá tūiá fεerowà
c̄s̄n
(Matiye 26.59-65; Maaki 14.55-65; Zān 18.19-24)*

⁶⁶ Bío ho tá t̄s̄n, á 6a *zúifùwa n̄i-k̄iá, lè 6a *yankarowà júnása *lè ho làndá bío zéenilowa kúaa mín wán, à 6a le 6a bua a Yeesu buennáa minén na lé ho làndá tūiá fεerowà yahó.

⁶⁷ A 6a tùara a yi: «Fo lé o *Krista à ù bío mu le wa jí.» O o bía n̄on 6a yi: «Ĩ bía mu n̄on mia á mi máa tà mu,

⁶⁸ ká ĩ mún tùara mia á mi máa bío d̄εε.

⁶⁹ Ká hã là na ká wán, ó o *Nùpue Za á à k̄εení le Dónbeenĩ na dà mu bío búenbúen nín-tiánĩ.»†

⁷⁰ A 6a búenbúen wáa bía: «À b̄n̄n à fo lé le Dónbeenĩ Za lon?» O o bía n̄on 6a yi: «Lé minén miten bía le ĩ lé orén.»

⁷¹ A 6a wáa bía: «Wa màkóo wáa mía seéràsa yi. Warén waten wáa já a jì-cúa.»

23

*Ba buan o Yeesu buararáa o Pilaate c̄s̄n
(Matiye 27.2, 11-14; Maaki 15.1-5; Zān 18.28-38)*

† 22:69 Mi lorĩ Lení vūahũ (Psaumes) 110.1, Daniyεele vūahũ 7.13

¹ Ho làndá tũíá fεεrowà búenbúen hĩnɔn ɓuan o Yeesu vannáa o *Pilaate cǎn.

² Bïo ɓa vaá dǎn bĩn, á ɓa wee bá a ká ɓa a bío: «O n̄i na kà á wa yú ò o wee khà wa n̄ipomu v̄ĩnĩ le ɓa yí cã ho lànpó à na a béε yi. O o mún wee bío le mí lé o *Krista, o béε.»

³ O o Pilaate tùara a yi: «Lé ũnén lé ɓa *zúifùwa béε le?» O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía mu.»

⁴ O o Pilaate bía nɔn ɓa yankarowà júnása lè ɓa zãamáa yi: «Bíonĩ na à ã ã d̄ĩn wán á à siinínáa o n̄i na kà jùhũ á ã yí mɔn.»

⁵ Ká ɓa màhã pá wíokaa wee bío lè mí pànká: «O wee kãaní wa n̄ipomu lè mí kàránlò. O ɓúa mu jùhũ ho Kalilee yi á tò ho *Zudee yi f̄εε wà ɓueé ɓó hen.»

⁶ Bïo ó o Pilaate já hã bíonĩ mu, ó o tùara: «O n̄i mu léε Kalilee n̄i le?» A ɓa le ũuu.

⁷ A bïo ó o zũna mu kà, ó o le ɓa ɓua a varáa o *Heroode cǎn, lé bïo ó o Heroode lé yã wi ho Kalilee jùhũ wán, à wón mún wi ho Zeruzalεemu yi mu pãahũ.

Ba ɓuan o Yeesu ɓuararãa o Heroode cǎn

⁸ Bïo ó o Heroode mɔn o Yeesu, ó o s̄ii wan, lé bïo ó o já a sã míana, á lá wi ó o mi a wán hàrí hàánĩ. O lá wi ò o mi a ká a wee wé yéréké bïo ɓúu.

⁹ O tùara a yi làa bïo c̄èr̄εε ká a Yeesu màhã yí dó mí n̄ii wo yi hùúu.

¹⁰ Ba *yankarowà júnása lè ho *làndá bïo zéenilowa d̄ĩn wee koonĩ a Yeesu yi lè le hεεrè.

¹¹ O Heroode lè mí dásiwá wee yáa mí jini yi na a Yeesu yi ká ɓa a zùarĩka a yi. Ba z̄ĩnía wo lè ho báká beenĩ na se làa sòobéε, à ɓa b̄inía ɓuan wo vannáa o Pilaate cǎn.

12 Lé bǔn zòh ó o Heroode là a Pilaate bǐnía wó 6a bǔnlowà ká 6a nǔn lá wee fi.

*Ba le o Yeesu ko ò o búe
(Matiye 27.15-26; Maaki 15.6-15; Zân 18.39-40;
19.4-16)*

13 Bǔn mǎn ó o Pilaate von 6a yankarowà núnása, lè 6a ya-díwá lè 6a zǎamáa á kúaa mín wán,

14 ò o bía nǎn 6a yi: «O nǐi na ká á mi 6uan 6uararáa í cǔn, á le o wee kǎaní mu nǐpomu. Awa! Í mún wǎa tùara a yi mi 6úen6úen yǐo yi, á há wénkora na mi le o wó na dà à dé o nǐhǔ á í yí mǎn.

15 O Heroode bǐnía 6uan wo 6ueé nǎn wɛn, lé bǐo á wón mún yí mǎn o wékheró. O 6èntǐn yí wó bǐo 6úii na nǎn ó o koráa lè mu húmú.

16 Í ì bío le 6a ha a lè há làbàaní, ká í ì día wo o ò lén.»

17 [Hen ká ho Paaki sǎnú díró dǎn, ó o Pilaate ko ò o lén o kàsó nǐi 6úii día.]

18 A bǔn 6a 6úen6úen páanía wee bío pǎnpǎn: «Búe o, à ù día o Barabaasi!»

19 Wón Barabaasi so kàsó zoró nǐhǔ lé bǐo ó o hía wi ho kǎaló fio yi, á 6ó a nǐi 6úii.

20 Bǐo ó o Pilaate wi ò o día a Yeesu, ó o wíokaa tùara 6a zǎamáa yi.

21 Ká 6a màhá wee wǎamaka: «Búεε wo ho *kùrùwá wán ò o hí! Búεε wo ho kùrùwá wán ò o hí!»

22 Mu cúa-tǐn nǐi ó o Pilaate bía nǎn 6a yi: «Lée webio ó o wó khon yi? Í yí mǎn bǐo 6úii na nǎn ó o koráa lè mu húmú. Í ì bío le 6a ha a lè há làbàaní, ká í ì día wo o ò lén.»

23 Ká ɓarén bán pá lan wee wāamaka pónpón le ɓa ɓúεε o Yeesu ho kùrùwá wán. Á ɓarén wāamakaa lé hĩa yú ho pánká.

24 O o wǎa tà le mí ì wé ɓio ɓa wee cà.

25 O nni na ɓa le o díá, wón na kera ho kǎaló fio yi á wó le nĩ-ɓúee ɓa dó ho kàsó yi, ó o léra díá, ò o nɔn o Yeesu ɓa dásíwá yi le ɓa wé làa ɓio ɓa zúífúwa sía vá yi.

*Ba dásíwá ɓuan o Yeesu wàráa
(Matiye 27.32-34; Maaki 15.21-23; Zán 19.17-22)*

26 ɓio ɓa ɓuan o Yeesu wàráa, á ɓa vaá fò mín làa Sirεena* nni ɓúí na ɓa le Simɔn, ò o ló hã mana yi lua. Á ɓa dásíwá wĩira a ɓueé séenía lè ho kùrùwá, ò o ɓéráa o Yeesu mɔn.

27 Ba minka zāamāa bò a yi á séenía ɓa hǎawa ɓúí na wee wá kùaará a ɓio yi.

28 O o Yeesu yèrémāa wee ɓio làa ba: «Zeruzalemu hǎawa, mi yí wá ínén ɓio yi, ká mi wá minén miten lè mí zàwa ɓio yi.

29 Lé ɓio hã wizooní ɓúí na lua yi, á ɓa khíi wé è ɓio: «Ba hǎawa na yí máa te làa ɓia ðin yí ton za yí yèenía yí mɔn bán núná ɓèntin sí.»

30 Hón pǎahũ so yi ká ɓa à ɓio ò na hã ɓúaa yi: «Mi tè nĩ wen» á mún n ɓio lè hã dònɓúaa: «Mi pe wen»†

31 Lé ɓio ká ɓa wee wé ínén na ka lòn ɓùen-siire kà síi, á minén na ka lòn ɓùen-heni ɓio khíi dà ɓun wán.»

*Ba ɓúaa o Yeesu ho kùrùwá wán
(Matiye 27.35-44; Maaki 15.24-32; Zán 19.17-27)*

* 23:26 Sirεena: Ho léé lóhó ɓúí na wi ho Afriiki kǎhũ yi á sùarāa yi lè ho Mediteranεε yámú numu. O Yeesu pǎahũ á ɓa zúífúwa ɓúí hĩa wi ho lóhó mu yi. † 23:30 Mi loŋ Ozeε vǎahũ 10.8.

32 Ba mún buan ni-wanna nuwã jun bui na ba à paani ì bué là a Yeesu.

33 Bïo ba vaá dõn ho laho na ba wee ve làa «Nún-bòkuee» á ba buaa o Yeesu ho *kùrùwá wán bín. Ba ni-wanna nuwã jun á ba mún buaa há kùrùwá wán bín. O ni-kéni wi là a Yeesu nín-tiáni ká yia so wi là a nín-káahó.

34 [O o Yeesu bía: «Í Maá, sén díá na ba yi, lé bïo ba yí zũ bïo ba wee wé.»] Bún món á ba dásiwá wó le jun-sini bïo á sankaaráa o sí-zínia.

35 Ba zãamáa dín bín á wee lon. Ba *zúifùwa júnása bán wee yáa mí jini yi na a yi ká ba à bío: «O fenía ba bui, le orén mún fení mítén ká a lé o *Krista bïo bon, yia le Dónbeení mɔn léra.»

36 Ba dásiwá mún wee yáa mí jini yi na a yi. Ba vá buéé bó a yi, á hoonía mu bè-jia yòó nɔn wo yi

37 à ba wee bío: «Hen ká fo lé ba zúifùwa béé, à ù fení ũten ũten.»

38 Yòó o jùhú yi á bïo ká lé bïo ba túara: «YIA KÁ LÉ BA ZÚIFÙWA BÉÉ.»

39 Ba ni-wanna na ba buaa ni-kéni wee là a ká a bío: «Fo yínɔ́í o Krista le, á ù fení ũten ũten à ù mún fení warén lon!»

40 Ká a ni-kéni na so wón bèn wee zá lè mí ninza mu ká a bío: «Fo yí máa zón Dónbeení le? Yínɔ́í le lònbee dà-kéni mu á ù wi yi le?»

41 Warén bán ko lè le lònbee, lé bïo wa wékhe lé hĩa dó wɛn mu yi, ká arén wón yí wó bè-kohó.»

42 Bún món ó o binía bía: «Yeesu, hen ká fo khii buara lè ù béení, à ù pa í bïo.»

43 O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Le í mĩ ho tũíá poni na fon: Ho zuia ká fo ò kéni làa mi le Dónbeení cón.»

*O Yeesu húmú
(Matiye 27.45-56; Maaki 15.33-41; Zán 19.28-30)*

44-45 Mu wó à le wii wà yòò fàrá, á ho kòhú 6úen6úen ðindin wó le túbíri á míana fúuu fúaa le wi-háarè. Ho pònsòró na zoó le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á lenkaa mín t̄iahú.

46 O o Yeesu bía pónpón: «ĩ Maá, ĩ wee dé ĩ mànákã ũ nĩ yi.» Bío ó o bía bũn wó, ó o húrun.

47 Bío ho Oroomu dásiwá kuure púhúso mən bío wó, ó o khòonía le Dónbeenĩ, ò o wee bío: «O nĩ na kà 6èntin lá téréna.»

48 Ba zãamáa na buara 6ueé lora mu bio mu á mən bío wó, á ba bĩnía wà ká 6a yara sò làa sòobéé.

49 O Yeesu 6àn bónlowà 6úen6úen lè 6a hãawa na bò làa wó hàrí ho Kalilee yi á 6ueé khèra ðin wee loń bio wee wé.

O Yeesu nùuló bío

(Matiye 27.57-61; Maaki 15.42-47; Zàn 19.38-42)

50-51 Nĩ 6úi hĩa wi bĩn á yèni 6a le Zozεfu. O wee lé 6a *zúifùwa lóhó na 6a le Arimatee yi. O fù léé nĩ-tente na téréna, á hĩa wee lòoní le *Dónbeenĩ bέenĩ buenló. O fù lé 6a zúifùwa làndá t̄iá fεrowà nĩ-kéní, ká a màhã fù yí tà bío 6a ninzàwa jiní tò wán wó.

52 O o wà van o Pilaate cón vaá flora a Yeesu nĩ-hĩnmu.

53 Bũn món ó o huera a ho *kùrùwá wán, á líf pon yi lè ho 6unló, á lá vaá nùuna le búure na có ho 6úaahó yi, na á nĩ-hío lá ðin yí nùuna yi yí mən.‡

‡ **23:53** Ba zúifùwa búráa: O Yeesu páahú ká 6a zúifùwa na níní se fù wee wé cé mí búráa hã 6úaarà yi. Hã 6úi wee wé hã bú-kání á ho zĩ-púhú dà-kéní nùpua wé nùu yi. Hã búráa mu 6a fù wee wé pe jiní lè hã hue-beera. Bía yí dà hñn búráa so sii máa cé, bán búráa fù wee wé cé ho tá káamáa yi. Ba fù wé khũuní hã à hã wioka wé mi, lé bio ká yia vará hã wán tàá o ðõn hã, se 6ãnsò tun.

⁵⁴ Mu wó ho yèzũmá zoñ ziihũ á ho *Sabaa ɲúhũ búaráa.

⁵⁵ Ba háawa na bò là a Yeesu hàrí ho Kalilee yi á bò mín là a Zoεεfu vaá mɔn le búure, á lora bïo ó o Yeesu ñi-hínmu dũmanáa.

⁵⁶ Bũn mɔn á 6a bĩnía vaá wee wíoka ho ɲiló lè mu bïo na sãmu sí o Yeesu mu sãnía bïo yi. Ho Sabaa zoñ á 6a vũrina làa bïo ho làndá heníanáa mu.

24

O Yeesu vèeró bïo

(Matiye 28.1-9; Maaki 16.1-8; Zãn 20.1-10)

¹ Ho dimaasi zoñ yĩnbíi bùiríi á 6a háawa hĩnɔn lá ho ɲiló na sãmu sí na 6a lá wíokaa, á 6uan vannáa le búure wán.

² Ba vaá yú le hue-beenĩ na lá pon le búure ɲii à le bĩnía khíi día. ³ A 6a yòó zon, ká 6a màhã yí zoó mɔn o Nùhũso Yeesu sãnía.

⁴ A 6a ñin yilera lùnkaa, à bũn à báawa nùwã ɲun na sí-zĩnia wee ɲuiĩka ñin 6a yahó.

⁵ Bïo 6a zãna ñin cúiorá mí ɲúná, á 6a nùpua mu bía làa ba: «Lée webio nɔn á yĩa yĩo wi lua á mí 6ueé wee cà 6a ñi-hía lùe yi?

⁶ [O mía hen. O vèera.] Mi le mi yiwa bïo ó o hĩa bía nɔn mia wán ká a wi ho Kalilee yi:

⁷ «O *Nùpue Za ko ò o dé 6a bè-kora wérowà níi yi, à búεε ho *kùrùwá wán, à vèe hã wizooní tĩn níi zoñ.»

⁸ A 6a hácírí màhã bĩnía 6uara o Yeesu bioní wán.

⁹ A 6a bĩnía wà vaá bía mu 6úen6úen nɔn 6a tonkarowà píru dòn làa bĩa ká 6úen6úen yi.

10 Ba lé o Makadala Mari, là a Zaana, là a Zaaki 6àn nu Mari. Ba há-vio na lá páanía wi làa ba á mún bía mu bïo dà-kéní mu nòn 6a tonkarowà yi.

11 Εε κά 6a tonkarowà màhá lá há bíoní mu lòn bín-conconwà, á 6a yí tà 6a bïo.

12 [Ká a Piere màhá pá hínòn lùwa van le búure wán à vaá líí lúnlúrá ò o lora le yi. A ho nùuló dèe lé dïo ó o mòn. Ó o wó coon bïo wó bïo yi á bínía vannáa mí zii.]

*O Yeesu zéenia mïten lè mí nĩ-kenínia 6úi
(Maaki 16.12-13)*

13 Le wizonle mu mí bæere zon, ó o Yeesu nĩ-kenínia nùwã jun 6úi bò mín jòn ho lóhó na 6a le Emayuusi. Horén lè ho Zeruzalεemu á à yí léèrèwa bïo jun vεeñí síí.

14 Bïo wó khíina 6úen6úen lé bñn 6àn láakáwá á 6a wee tà.

15 Bïo 6a wee bío cá 6a à wãaní mín cá 6a wà, ó o Yeesu mí bæere 6ueé 6ó 6a yi á bò làa ba.

16 Ba jòn wee mi a, cá bïo 6úi màhá hò 6a á 6a yí zũna a.

17 Ó o Yeesu tùara 6a yi: «Lée webio á mi wee wãaní wán cá mi wà?»

A 6a đñn sò mí yara.

18 A 6a nĩ-kéní na 6a le Keliopaasi bía nòn wo yi: «Ba nùpua na 6uara ho Zeruzalεemu yi 6úen6úen, á ùnén ù dòn lé yia yí zũ mu bïowa na wó há wizooní yen na kà yi le?»

19 Ó o tùara 6a yi: «À bñn bïowa so lè mu yén?» A 6a bía nòn wo yi: «Bïo wó a Nazarεete nĩ Yeesu yi há. O lá lé le *Dónbeenĩ jĩ-cúa fεero. Le Dónbeenĩ lè 6a nùpua zũna le o pànká wi mí bè-wénia lè mí bíoní yi.

20 Wa *yankarowà núnása lè wa ya-díwá nòn wo bía yí zū le Dónbeenĩ yi à bán siíníá nùhũ à búe, á ba búaa wo ho *kùrùwá wán.

21 Wa lá wee leéka le orén lè yĩa ko ò o kání a *Isirayεele nĩpomu, ká mu yĩo wáa máa lé. Ho zuia lé mu biowa mu wéró wizooní bĩo tĩn.

22 Wa kuure háawa nùwá yèn búí wó wèn coon. Ba fù hĩnòn le yĩnbíi búirĩi á van le búure wán,

23 ká ba màhã yí vaá yú a sãnía. A ba bĩnía buéé bía mu nòn wèn, à ba mún bía le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà búí zéenia mĩten làa mí, à ba bía nòn mí yi wéréwéré le o yĩo wi lua.

24 Wa ninzàwa nùwá yèn búí mún van le búure wán á vaá mòn mu búenbúen làa bĩo ba háawa bíaráa mu, ò o Yeesu wón ba yí mòn.»

25 O o Yeesu màhã wáa wee bío làa ba: «Mí lé ba bónbúwá. Mí yí máa dé mí sĩa le Dónbeenĩ ni-cúa fεerowà bè-bionii yi fùà.

26 O *Krista so lá yí ko ò o lò be kà sii à yíràa mí cùkú beenĩ le Dónbeenĩ cón le?»

27 Bũn món ó o wáa zéenia bĩo bía a dání yi le Dónbeenĩ bioní vùahũ yi búenbúen bãn kúará. O búaa mu nùhũ là a *Moyiize vónna á vaá lá lè le Dónbeenĩ ni-cúa fεerowà vónna búenbúen.

28 Bĩo ba vaá bó ho lóhó na ba wee va yi, ó o Yeesu wó lòn nĩ na le mí ì khĩi á à va làa yahó.

29 Ká ba màhã hò a le o yí wé mu, à ba bía nòn wo yi: «Día à ù cãa làa wèn, ho tá wee hí.»

O o Yeesu wáa zoó làara ba wán.

30 Bĩo ba wee dí, ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ bárakà, ò o cèekaa ho nòn ba yi.

31 Lé bũn wán á ba yĩo màhã fá, á ba zũna a. O o dèenia juuna vũnun ba yahó.

³² A 6a wee bío làa mín: «Bìo ó o fù wee bío ká a zéeni le Dónbeení bioní kúará làa wen ho wõhũ wán á wa sia so fù yí hã le?»

³³ A 6a dèniá hínɔn bíníá mɔn ho Zeruzalɛmu. Ba vaá yú 6a tonkarowà píru dòn lè mí ninzàwa mín wán bín,

³⁴ á bán wee bío làa ba: «O Nùhũso vèera bío bon. O Simɔn mɔn wo.»

³⁵ A 6arén mí bɛɛre lá bío wó ho wõhũ wán bía nɔn 6a yi, làa bío 6a zúrnanáa o Yeesu pãahũ na ó o wee cèka ho búurú yi.

*O Yeesu wlokaa zéenia miten lè mí tonkarowà
(Matiye 28.16-20; Maaki 16.14-18; Zán 20.19-23;
Bè-wénia 1.6-8)*

³⁶ Bìo 6a wi bún bíoró yi, à bún ò o Yeesu mí bɛɛre dèniá wi 6a tlahũ [ó o bía nɔn 6a yi: «Le ho héerà kɛní làa mia.»]

³⁷ A 6a zãna dàkhíina, lé bío 6a mɔn wo wó làa nĩ-hónbóní.

³⁸ Ká a Yeesu màhã bía làa ba: «Mí yilera yáara le we? Lée webio nɔn hã titikaa wiráa mí sia yi?

³⁹ Mí loń í níní le í zení. Mu lé ínén í bɛɛre. Mí 6uee dã mí loń, lé bío ó o nĩ-hónbóní sãniá mía làa bío mí mɔn à ínén sãniá wiráa bío síi.»

⁴⁰ [O bía hón bioní so nɔn 6a yi, ò o zéeniá mí níní lè mí zení làa ba.]

⁴¹ Ká 6a minka sí-wɛɛ làa bío mu wó 6a coon bío yi, á 6a pá yí tà yí tà le o Yeesu vèera bío bon, ó o wãa bía nɔn 6a yi: «Bè-dínii wi mi cón le?»

⁴² A 6a nɔn o ceza na sãn sãn-kéní wo yi,

⁴³ ó o fó a là 6a yío yi.

⁴⁴ Bún món ó o bía nɔn 6a yi: «Bìo ká lé bío á ï bía nɔn mia pãahũ na á ï làa mia páaniá wi: Bìo

túara í dǎní yi búenbúen o Mɔyiize làndá lè ɓa ɓi-cúa fɛerowà vǎnna, lè hǎ leni vǎahǔ yi á lá ko mu wé.»

⁴⁵ Bǔn mǎn ó o Yeesu wó á ɓa wee zǔn le Dónbeenǐ biónǐ vǎahǔ biónǐ kúará,

⁴⁶ ò o bía nǎn ɓa yi: «Mu túara kà: O *Krista ko ò o lò be, bǔn mǎn ò o vèe hǎ wizoonǐ tǐn ní zonè.

⁴⁷ Bǐo kà lé bǐo mi bue o yèni yi à na hǎ síwà nùpua búenbúen yi: «Mi yèrémá mi yilera lè mi wárá à mi yí mu bè-kora séndíaró.» Mi ɓúa mu ɓúhǔ ho Zeruzalɛmu yi.

⁴⁸ Bǐo mi mǎn à mi bío na ɓa nùpua yi.

⁴⁹ Inén í bɛere á à tonka le Dónbeenǐ Hácírí na le dó mí ɓii le mí ì na á le è lii mi wán, ká mi màhǎ ko mi kɛɛnǐ ho lóhó yi fúaa le Dónbeenǐ pánká lé ho wáayi à lii mi wán.»

O Yeesu yòora le Dónbeenǐ cǎn

(Maaki 16.19-20; Bè-wénia 1.9-11)

⁵⁰ Bǔn mǎn ó o Yeesu fó ɓa á ɓa ló ho lóhó yi wà vaá sùaràa ho Betanii yi, lé bǐn ó o hóonía mí níní ò o dúɓuaa ɓa yi.

⁵¹ Pǎahǔ na ó o wee dúɓua ɓa yi, ó o làa ba saawaa mín yi, [ó orén wón ɓuan yòora ho wáayi.]

⁵² [Ká ɓarén bán ɓùaanía wo] à ɓa bǐnía van ho Zeruzalɛmu ká ɓa sía wan làa sòobéɛ.

⁵³ Ba yí máa kǐ le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ yi. Ba wee ɓuee ɓùaaní le bǐn fɛɛɛ.

Dónbeenì páaní fīnle vūahũ
New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Buamu

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

CXXX

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 30 Dec 2021
331a1641-e36a-5300-8cb1-c9476fcef9bf